

کتاب راهنما

برای

بودجه سازی پاسخگو به جندر
(GRB)

دولت جمهوری اسلامی افغانستان

مقدمه

بودجه سازی پاسخگو به جندر به عنوان یک ریفورم در روند بودجه برای اولین بار در سال 1390 معرفی گردید. هرچند، رهنمودهای رسمی برای وزارت ها وجود نداشت که چگونه بتوانند بودجه های مربوطه شان را حساس به جندر ترتیب دهند و رهنمودهای خیلی ناچیز را میتوان در مورد بودجه سازی پاسخگو به جندر به زبان های ملی یافت. در مشاورت با وزارت مالیه و وزارت امور زنان و همچنان در تشریک مساعی با وزارت های سکتوری، این کتاب رهنما به منظور پرکردن این خلا و قادر ساختن دولت تهیه گردیده است تا وزارت های مربوطه را راجع به بودجه سازی پاسخگو به جندر یاری رساند و آنها بتوانند با استفاده از این موادهای موجود به زبان های ملی، استفاده موثر نمایند.

باتوجه به این مشاورت ها، این کتاب رهنما راجع به بودجه سازی پاسخگو به جندر یک رهنمود مشورتی برای عملی ساختن بودجه سازی پاسخگو به جندر می باشد. این کتاب برای استفاده ای آنعده اشخاصی ترتیب گردیده است که برای تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر مسوولیت دارند، به ویژه برای مقامات دولتی که در روند ترتیب، تطبیق و ارزیابی بودجه دخیل اند. همچنان این کتاب برای استفاده سایر جناح های ذیدخل مانند جامعه مدنی، پارلمان، تمویل کننده گان بین المللی و سایر کارکنان انکشافی، می باشد تا آنها درک نمایند که بودجه سازی پاسخگو به جندر مفید چگونه مورد حمایت قرار گرفته و در افغانستان تطبیق گردد.

این کتاب بگونه ای ترتیب گردیده است که جامع و قابل دسترس برای افرادی باشد که در تمام سطوح در مورد بودجه سازی پاسخگو به جندر دخیل می باشند. این کتاب شامل مفاهیم و تعاریف اساسی برای آنعده کسانی می باشد که با مفهوم بودجه سازی پاسخگو به جندر بیشتر آشنایی ندارند و همچنان شامل بحث های بسیار تخنیکی و جامع برای آنعده اشخاصی می باشد که از دانش و تجربه در مورد جندر و بودجه سازی پاسخگو به جندر، برخوردار می باشند. این کتاب میتواند به عنوان یک کتاب جامع برای معرفی و تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر در افغانستان تلقی گردد. مهمتر از همه، این کتاب بیشتر از لحاظ محتوایی خیلی مشخص بوده و تمرکز خویش را روی نهادها و عملکردها راجع به بودجه سازی پاسخگو به جندر در افغانستان معطوف داشته است و مثال های ذکر شده بیشتر مطابق به متون رایج افغانستان می باشد. بنابراین، این کتاب به منظور برآورده ساختن نیازمندی های جناح های ذیدخل در بودجه سازی پاسخگو به جندر در افغانستان، ترتیب گردیده است.

این کتاب حاوی معلومات مفید بوده و برای استفاده مقامات وزارت مالیه، وزارت های سکتوری، پارلمان و سایر نهادها و ارگان های دخیل در بودجه مناسب می باشد. اگر دانش و تخصص کافی در مورد بودجه داشته باشید و یا اگر هیچ دانش نداشته باشید، اگر شما یک متخصص جندر باشید و یا نباشید، این کتاب برای شما تهیه شده است. اگر شما پالیسی می سازید، نظارت و ارزیابی می نمایید، یک برنامه را طرح می کنید، و یا بودجه می سازید، این کتاب برای شما آماده شده است. اگر شما طرح یک پروژه انکشافی را برای مردم یک قریه با 200 خانوار ترتیب می نمایید و یا اینکه بودجه یک وزارت را ترتیب می کنید، این کتاب برای شماست. این کتاب یک رهنمود جامع برای شامل ساختن جندر در پالیسی های بودجه و اجرای آن در تمام سطوح حکومت از طرف مجریان بودجه می باشد.

مقدمه وزارت امور زنان در مورد کتاب راهنمای بودجه سازی پاسخگو به جندر

بسم الله الرحمن الرحيم

عبارت (تساوی جنسیت اجتماعی) از جمله مسائل و مفاهیم بسیار پر کاربرد در دهه اخیر بخصوص در مبحث عدالت اجتماعی در کشور است که در این رابطه صحبت های مختلفی را از زاویای گوناگون پیرامون آن شنیده ایم. عبارتی که دارای بار معنایی و مفهوم خاص خود بوده و در یک جامعه انسانی در واقع نقطه آرمانی و ایده آلی است برای رسیدن به عدالت اجتماعی البته از دیدگاه جنسیت.

هرگاه زنان و مردان یک جامعه بتوانند از شرایط و امکانات مساویانه، به منظور ظهور استعداد ها و توانمندیهای بالقوه شان برخوردار گردند، می توانند در روند انکشاف و ترقی کشور در ابعاد سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی سهم گرفته و نقش موثری ایفا نمایند. لذا از این دریچه پرداختن به مسئله تساوی جنسیت اجتماعی از اهمیت فراوانی برخوردار است.

طبعاً دولت و فعالین این عرصه برای رسیدن به تساوی جنسیت اجتماعی باید پالیسی ها، استراتژی ها و برنامه های کاری را تدوین نموده و مطابق به آن به منظور رسیدن به اهداف مربوطه تلاش و کوشش نمایند که خوشبختانه ما در کشور عزیزمان ما چنین اسنادی را به اختیار داریم، از استراتژی جندر مربوط به استراتژی انکشاف ملی افغانستان گرفته تا پلان کاری ملی برای زنان افغانستان. یکی از نقاط قابل توجه و بسیار مهم که در اسناد مذکور به آن تاکید شده است، بحث پاسخگو بودن بودجه در قبال تساوی جنسیت اجتماعی است چنانکه دومین مورد از استراتژی تطبیق پلان کاری ملی برای زنان افغانستان به مسئله برنامه ریزی و بودجه سازی میپردازد.

اهمیت پاسخگو بودن بودجه به مسئله تساوی جنسیت اجتماعی از آنجا ناشی میشود که این روند یک ابزار کلیدی و مهم برای توانمند سازی زنان و شامل ساختن ابعاد مختلف تساوی جنسیت اجتماعی در مراحل برنامه ریزی، بودجه سازی و ارائه خدمات در سطح جهان می باشد. در کشور ما نیز مطابق استراتژی جندر و همچنان پلان کاری ملی برای زنان افغانستان، تمامی برنامه های ارگانها و ادارات دولت افغانستان باید در بخش برنامه ریزی، بودجه سازی و تطبیق نسبت به مسئله تساوی جنسیت اجتماعی حساس بوده و به آن توجه نمایند.

کتاب (راهنمای بودجه سازی پاسخگو به جندر) از جمله ابزار هایی است که راه پاسخگو بودن ادارات و ارگانهای مربوط در قبال تساوی جنسیت اجتماعی را هموار نموده و به همگان آموزش می دهد که چگونه بودجه و وجوه مالی خویش را مطابق به پاسخگویی به تساوی جنسیت اجتماعی آماده و تنظیم نمایند.

طبعاً ثمره تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر می تواند به تطبیق کنوانسیون محو هرگونه تبعیض علیه زنان، چارچوب بیجینگ برای عمل و اهداف انکشافی هزار ساله برای افغانستان، کمک نماید.

وزارت امور زنان تمامی بخشهای حکومت را در سطوح مختلف شامل سازی جندر در پلانگذاری، تطبیق و ارزیابی بودجه هایشان از دیدگاه جندر حمایت نموده و از همه آنها به تاکید می خواهد تا مسئله پاسخگویی بودجه در قبال تساوی جنسیت اجتماعی توجه جدی نمایند.

امید است این کتاب که به همت موسسه موسسه برابری برای صلح و دموکراسی (EPD) و توسط کمیته موظف تهیه شده است، راهنمای مفیدی در این مسیر برای تمامی ادارات و ارگانهای دولتی باشد.

پوهنځیار سیده مژگان مصطفوی
معین مسلکی و پالیسی
و سرپرست وزارت امور زنان

مقدمه وزارت مالیه در مورد کتاب رهنمود بودجه سازی پاسخگو به جندر

در طی چند سال گذشته سعی برین بوده است تا از طریق یک مدیریت امور مالی و مصارف عامه شفاف و مؤثر، منابع مالی داخلی و خارجی در راستای انکشاف سطح زندگی مردم به حد مطلوب بسیج و بمصرف برسد.

درین قسمت بودجه ملی که یکی از ابزار اصلی جهت تطبیق پالیسی ها و برنامه های انکشافی دولت جمهوری اسلامی افغانستان میباشد باید طوری طرح و تطبیق گردد تا اهداف پالیسی های دولت را بمنظور انکشاف اقتصادی، ثبات دایمی و بهبود سطح زندگی مردم عزیز کشور در قبال داشته باشد. بدین صورت اصلاحات بودجوی که از چندین سال بدین سو در چارچوب پروسه بودجه ملی صورت گرفته است هدف آن تقویت اداره مصارف عامه، پلانگذاری بودجه، بهبود کنترول امور مالی و بهبود شفافیت در سیستم بودجه میباشد.

از آنجائیکه بودجه ملی وسیله اساسی جهت تطبیق پالیسی های دولت میباشد، بناً بودجه ملی باید قسمی ترتیب و تنظیم گردد که مستفید شوندگان آنرا تمام اقشار جامعه تشکیل داده و بخصوص طبقه آسیب پذیر بهره مند گردد. بودجه سازی پاسخگو به جندر به معنی بودجه سازی جداگانه صرف برای زنان نبوده بلکه تمرکز بیشتر را بالای طبقه آسیب پذیر مبذول میدارد.

معرفی بودجه سازی پاسخگو به جندر که بشکل مرحله وار از سال 1390 بدینسو در چارچوب سیستم بودجه ملی در 6 وزارت آغاز گردیده است، از آن زمان تاکنون، پیشرفت های چشمگیری در این زمینه صورت گرفته است و توانسته ایم بادر نظر داشت اهداف استراتژی انکشاف ملی و برنامه های ملی دارای اولویت ابعاد جندر را در طرح بودجه وزارت خانه های آزمایشی و دیگر واحدهای بودجوی، شامل بسازیم.

در کتاب رهنمود هذا معلومات لازم در ارتباط به روش های بودجه سازی پاسخگو به جندر در افغانستان برای واحدهای بودجوی زیربط گنجانیده شده است و این کتاب منحصراً یک مرجع یا رساله سودمند در پروسه بودجه سازی پاسخگو به جندر در چارچوب مدیریت امور مالی و مصارف عامه آماده گردیده است که یکی از گام های بعدی برای توسعه و گسترش روند بودجه سازی پاسخگو به جندر به منظور افزایش پاسخگو بودن هرچه بیشتر پالیسی ها و برنامه های انکشافی دولت در قبال نیازمندی های شهروندان محسوب میگردد.

سیاس گزاری

این کتاب رهنما درمورد بودجه سازی پاسخگو به جندر نتیجه سعی و تشریک مساعی دولت جمهوری اسلامی افغانستان، موسسه برابری برای صلح و دموکراسی، و برنامه انکشافی ملل متحد می باشد. همکاری و تشریک مساعی فراوان از طرف وزارت مالیه، وزارت امور زنان و سایر وزارت های دخیل در برنامه آزمایشی بودجه سازی پاسخگو به جندر، صورت گرفته است. ما از محترمه مری هویر بخاطری نوشتن این کتاب رهنما سیاس گزاری می کنیم و همچنان از تلاش های شبانه روزی تمام کارمندان این موسسه در راستای تطبیق این پروژه اظهار امتنان داریم.

ساختار کتاب رهنما

فصل اول این کتاب حاوی معرفی بودجه سازی پاسخگو به جندر بوده و معلومات را در مورد مفهوم جندر، نابرابری جنسیتی، دلایل برای بودجه سازی پاسخگو به جندر و تجارب بودجه سازی پاسخگو به جندر در افغانستان و جهان، فراهم می سازد. این فصل همچنان اساس بودجه سازی پاسخگو به جندر و تاثیرات نابرابری جنسیتی را روی اقتصاد، صلح، حکومت داری خوب و حقوق بشر، توضیح می نماید.

بعد از ارایه معلومات راجع به مفاهیم جندر و توجیهات برای بودجه سازی پاسخگو به جندر، این فصل مثال های را از تجارب و درس های آموخته شده بین المللی ارایه می دارد که به تعقیب آن تجربه افغانستان در راستای بودجه سازی پاسخگو به جندر و همچنان روند بودجه ملی افغانستان مورد بحث قرار میگیرد تا دیده شود که بودجه سازی پاسخگو به جندر تا چه حد در بودجه انعکاس

می یابد. چارچوب های حقوقی که نه تنها از بودجه سازی پاسخگو به جندر حمایت نموده بلکه ادغام مساله جندر را در بودجه ملی و اداره امور مالی ملزم می داند، نیز مورد بحث قرار می گیرد.

فصل دوم، بودجه سازی پاسخگو به جندر در سطوح مختلف می باشد که شامل بودج سازی پاسخگو به جندر در سطح مرکزی، سکتوری و ولایتی می باشد. این فصل به توضیح بازیگران کلیدی در روند بودجه و اهمیت نقش آنها می پردازد. در سطح مرکزی، این فصل تشریح می دارد که بودجه سازی پاسخگو به جندر چگونه میتواند از طریق تقنین و اداره امور مالی بهبود یابد و همچنان اهمیت بودجه سازی پاسخگو به جندر در پلان گذاری استراتژیک و ساختارهای حکومت و چارچوب های نهادی مطرح میگردد. در سطح سکتوری، بودجه سازی پاسخگو به جندر و بودجه سازی براساس برنامه، نظارت و ارزیابی و پلان گذاری نهادی و تشکیلات وزارت، مورد بحث قرار میگیرد. در سطح ولایتی، بودجه سازی پاسخگو به جندر و بودجه سازی ولایتی، پلان گذاری از پایین به بالا و ارزیابی نیازمندی های حساس به جندر و فرصت ها برای بسیج سازی اجتماعات به منظور بودجه سازی پاسخگو به جندر، مورد بحث قرار گرفته است.

فصل سوم به فصول مقدماتی اضافه نموده و ابزارهای را برای عملی کردن بودجه سازی پاسخگو به جندر ارایه می دارد. این فصل به رویکرد پنج مرحله ای بودجه سازی پاسخگو به جندر پرداخته که در مرحله پلان گذاری، تطبیق، و ارزیابی تمام پالیسی ها و برنامه ها مورد استفاده قرار گیرد. این فصل همچنان ۹ (9) ابزاری را مورد بحث قرار می دهد که میتوان از آن جهت حمایت از تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر استفاده برد. برای هر ابزار، این فصل تشریح می دارد که این ابزار چیست، چگونه مورد استفاده قرار گیرد، چک لیست برای تهیه این ابزار چگونه ترتیب گردد، و همچنان یک مثال ذکر گردیده است.

بعد از معرفی این ابزارها، این فصل به چالش ها و محدودیت ها فرا راه تطبیق و نهادینه سازی بودجه سازی پاسخگو به جندر پرداخته و راهها و استراتژی های را برای فائق آمدن بر این چالش ها، توضیح می نماید. در اخیر، این فصل این امر را بیان می دارد که رویکرد پنج مرحله ای چگونه باید در روند بودجه ملی کنونی مدغم گردد و چک لیست های بودجه سازی پاسخگو به جندر چگونه تهیه گردد تا دولت را بصورت کل و وزارت مالیه، وزارت های سکتوری، پالیسی سازان، مقامات حکومتی و سایر بازیگران بودجه را بصورت اخص بتوانند مورد ارزیابی قرار دهند که در حال حاضر در کجا قرار دارند و برای نهادینه سازی موفقانه بودجه سازی پاسخگو به جندر می خواهند که در کجا قرار داشته باشند.

مقدمه.....	Error! Bookmark not defined.
سیاس گزاری	Error! Bookmark not defined.
مقصد کتاب رهنما	Error! Bookmark not defined.
ساختار کتاب رهنما	Error! Bookmark not defined.
مخففات.....	Error! Bookmark not defined.
1. بودجه سازی پاسخگو به جندر چیست؟.....	Error! Bookmark not defined.
1.1 فهمیدن مفهوم جندر	Error! Bookmark not defined.
جنسیت، جندر و نابرابری جنسیتی	Error! Bookmark not defined.
نیازمندی های عملی و استراتژیک جندر	Error! Bookmark not defined.
1.2 چرا باید بودجه سازی پاسخگو به جندر را اجرا کنیم؟	Error! Bookmark not defined.
نابرابری جنسیتی و اقتصاد	Error! Bookmark not defined.
نابرابری جنسیتی، صلح و حکومتداری	Error! Bookmark not defined.
حقوق زنان و حقوق بشر	19
1.3 تجارت بین المللی از بودجه سازی پاسخگو به جندر	Error! Bookmark not defined.
درس های آموخته شده از تجارت بین المللی	Error! Bookmark not defined.
1.4 بودجه سازی پاسخگو به جندر در افغانستان	Error! Bookmark not defined.
بودجه ملی افغانستان	Error! Bookmark not defined.
چارچوب های حقوقی برای بودجه سازی پاسخگو به جندر در افغانستان	Error! Bookmark not defined.
منابع ملی و بین المللی در مورد بودجه سازی پاسخگو به جندر	Error! Bookmark not defined.
2. بودجه سازی پاسخگو به جندر در سطوح مختلف.....	Error! Bookmark not defined.
2.1 بودجه سازی پاسخگو به جندر در سطح مرکزی	29
مجریان کلیدی	Error! Bookmark not defined.
بهبود بخشیدن روند بودجه سازی پاسخگو به جندر از طریق تقنین و اداره امور مالی	Error! Bookmark not defined.
بودجه سازی پاسخگو به جندر در پلان گذاری استراتژیک	Error! Bookmark not defined.
بودجه سازی پاسخگو به جندر در پلانگذاری های ساختاری و نهادی	Error! Bookmark not defined.
2.2 بودجه سازی پاسخگو به جندر در سطح سکتوری	36
مجریان کلیدی	Error! Bookmark not defined.
بودجه سازی پاسخگو به جندر و بودجه سازی بر اساس برنامه	Error! Bookmark not defined.
بودجه سازی پاسخگو به جندر در مرحله نظارت و ارزیابی	Error! Bookmark not defined.
بودجه سازی پاسخگو به جندر در پلانگذاری نهادی و تشکیل وزارت	Error! Bookmark not defined.
2.3 بودجه سازی پاسخگو به جندر در سطح ولایتی/محلی	Error! Bookmark not defined.
مجریان کلیدی	Error! Bookmark not defined.
بودجه سازی پاسخگو به جندر و بودجه سازی ولایتی	Error! Bookmark not defined.
پلانگذاری از پایین به بالا و ارزیابی نیازمندی های حساس به جندر	Error! Bookmark not defined.
بسیج سازی اجتماعات برای بودجه سازی پاسخگو به جندر	Error! Bookmark not defined.
3. ابزارها برای بودجه سازی پاسخگو به جندر.....	Error! Bookmark not defined.
3.1 رویکرد پنج مرحله ای بودجه سازی پاسخگو به جندر	47
مرحله 1: تحلیل وضعیت زنان، مردان، پسران و دختران	Error! Bookmark not defined.
مرحله 2: ارزیابی پاسخگو بودن پالیسی ها در قبال جندر	Error! Bookmark not defined.
مرحله 3: ارزیابی تخصیص بودجه	Error! Bookmark not defined.
مرحله 4: نظارت بر مصارف و ارائه خدمات	Error! Bookmark not defined.
مرحله 5: ارزیابی نتایج	Error! Bookmark not defined.
3.2 انتخاب ابزار دقیق و مناسب	50
ابزار 1: ارزیابی پالیسی حساس به جندر	Error! Bookmark not defined.
ابزار 2: ارزیابی مستفید شونده گان به تفکیک جندر	Error! Bookmark not defined.

ابزار 3: سند بودجه برای جندر ..... *Error! Bookmark not defined.*

ابزار 4: چارچوب پالیسی اقتصادی میان مدت حساس به جندر ..... *Error! Bookmark not defined.*

ابزار 5: تمرین قیمت گذاری برابری جنسیتی ..... *Error! Bookmark not defined.*

ابزار 6: تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جندر ..... *Error! Bookmark not defined.*

ابزار 7: سروی تعقیب کننده مصارف عامه با توجه به جندر ..... *Error! Bookmark not defined.*

ابزار 8: تحلیل عواید عامه به تفکیک جندر ..... *Error! Bookmark not defined.*

ابزار 9: تحلیل بودجه به تفکیک جندر در مرحله ی استفاده از بودجه ..... *Error! Bookmark not defined.*

3.3 فایق آمدن بر چالش ها و محدودیت های بودجه سازی پاسخگو به جندر در افغانستان ..... *Error! Bookmark not defined.*

چالش: عدم موجودیت آمار جندر به تفکیک جنسیت ..... *Error! Bookmark not defined.*

چالش: عدم موجودیت منابع در دسترس در مورد مصارف واقعی ..... *Error! Bookmark not defined.*

چالش: موثق بودن و معتبر بودن آمار ..... *Error! Bookmark not defined.*

چالش: یکسان نبودن تعریف ها و مفاهیم ..... *Error! Bookmark not defined.*

چالش: عدم مهارت ها و آگاهی های ضروری برای تطبیق ابزارهای بودجه سازی پاسخگو به جندر ..... *Error! Bookmark not defined.*

3.4 تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر در روند بودجه ملی افغانستان ..... *Error! Bookmark not defined.*

رویکرد پنج مرحله ای و بودجه سالانه افغانستان ..... *Error! Bookmark not defined.*

چک لیست های بودجه سازی پاسخگو به جندر: در کجا قرار داریم و می خواهیم در کجا باشیم؟ ..... *Error! Bookmark not defined.*

ماخذها برای مطالعه بیشتر در مورد بودجه سازی پاسخگو به جندر ..... *Error! Bookmark not defined.*

مخففات

استراتیژی انکشاف ملی افغانستان	ANDS
متحد المال بودجوى	BC
کنوانسیون محو هر نوع تبعیض علیه زنان	CEDAW
اداره مرکزی احصاییه	CSO
واحد برابری فرصت ها	EOU
تولیدات ناخالص ملی	GDP
بودجه سازی پاسخگو به جندر	GRB
وزارت مالیه	MoF
وزارت امور زنان	MoWA
عضو مجلس نماینده گان	MP
پلان کاری ملی برای زنان افغانستان	NAPWA
شورای ملی زنان	NCW
ارزیابی ملی خطرات و آسیب پذیری	NRVA
اداره امور مالی عامه و مصارف	PFEM
اداره مالی عامه	PFM
نیازمندی عملی جندر	PGN
نیازمندی استراتژیک جندر	SGN
چارچوب مالی میان مدت	MTEF
چارچوب میان مدت بودجه	MTBF
ارزیابی مستفید شونده گان	BA
تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جندر	BIA
سروی تعقیب کننده مصارف عامه با توجه به جندر	PETS
شاخص حساس به جندر	GSI
اهداف انکشافی هزار ساله	MDG
دولت جمهوری اسلامی افغانستان	GIRoA
پلان انکشافی ولایتی	PDP
ملل متحد	UN
برنامه ملی دارای اولویت	NPP
نظارت و ارزیابی	M&E
شورای اداری ولایتی	PAA
شورای انکشافی محل	CDC
شورای هماهنگی ولسوالی	DCC
شورای انکشافی ولسوالی	DDA
پلان استراتژیک ولایتی	PSP
سیستم نظارت مبتنی بر اجتماع	CBMS
برنامه همبستگی ملی	NSP
بحث های مشاورتی متمرکز	FGD
مالیات بر ارزش افزوده	VAT
سروی استفاده از زمان	TUS
سیستم حسابات ملی	SNA
موسسات غیردولتی	NGO
سیستم مدیریت مالی اطلاعات افغانستان	AFMIS

1. بودجه سازی پاسخگو به جندر چیست؟

بودجه سازی پاسخگو به جندر عبارت از شامل سازی ابعاد جندر در تمام مراحل روند بودجه می باشد. این به معنی توجه به نیازهای مردان و زنان بدون حذف نمودن جندر است. بودجه سازی پاسخگو به جندر در واقع در نظر گرفتن نیازمندی ها و اولویت های متفاوت و گوناگون زنان و مردان در هنگام عرضه خدمات و تخصیص منابع و همچنان پالیسی های اقتصادی بزرگ دولت می باشد. روند بودجه سازی پاسخگو به جندر با تحلیل تأثیرات بودجه بالای زندگی زنان و مردان آغاز میگردد که این ابعاد بعداً باید در پلان گذاری بودجه مدغم گردد. هدف آنی بودجه سازی پاسخگو به جندر این است تا رویکرد حساس به جندر در تمام ابعاد روند بودجه انعکاس یافته و دغدغه جندر نهادینه گردد.

بودجه سازی پاسخگو به جندر یک نوع نگرش در بودجه سازی است که تمرکز آن روی مردم بوده تا پلانگذاری بهتر را تقویت بخشیده و منتج به تخصیص موثر مصارف عامه گردد. بودجه سازی پاسخگو به جندر اطمینان میدهد که بودجه از دید جندر حساس بوده و بی طرف نمی باشد که در راستای بهبود نابرابری جنسیتی عمل می کند. بودجه سازی پاسخگو به جندر دربرگیرنده ابزارها برای تحلیل ابعاد جندر در بودجه و عملی ساختن طرز العمل هایی برای اطمینان از اینکه بودجه دستیابی به برابری جنسیتی را حمایت می کند، می باشد. مهمتر از همه، بودجه سازی پاسخگو به جندر موثر تنها به پدیده جندر بصورت کلی نمی بیند بلکه فکتورهای گوناگون؛ مانند سن، زبان، نژاد، وضعیت اجتماعی – اقتصادی، موقعیت جغرافیایی و حالت معلولیت را نیز در نظر میگیرد. به منظور شامل ساختن ابعاد جندر در روند بودجه، بودجه سازی پاسخگو به جندر مستلزم تحلیل ها در مراحل مختلف می باشد.

مرحله ابتدایی	<ul style="list-style-type: none"> این مرحله بیانگر تأثیرات متفاوت می باشد – بودجه نسبت به مساله جندر بی طرف نمی باشد، تحلیل زمینه آن را مساعد می سازد تا فرضیه های بی طرفی نسبت به جندر را مطرح سازد. مرحله اول، گزارش دریافت کننده گان و مصرف کننده گان برنامه های بودجه را به تفکیک جنسیت ارایه می دارد.
مرحله دقت بیشتر	<ul style="list-style-type: none"> مرحله ای که مشخص می سازد تا چه میزان بودجه نیازمندی های دریافت کننده گان را برآورده ساخته است. چطور نیازمندی های جندر و نقش دریافت کننده گان منتج به این رضایت شده است به تدوین پالیسی های بهتر کمک می نماید
مرحله دقت هر چه بیشتر	<ul style="list-style-type: none"> گروه های که دسترسی به خدمات نداشتند با موانع و چالش مواجه شدند میزانی که بودجه نابرابری جنسیتی را کاهش نداده و یا بدون تغییر باقی مانده است.

بودجه ها مهمترین اسنادی می باشند که دولت ها آن را تهیه می دارند زیرا این اسناد حاوی اولویت های یک ملت، می باشد. یکی از مقاصد بودجه عبارت از توزیع دوباره منابع میان یک ملت می باشد. باآنهم، معمولاً بودجه های ملی نسبت به جندر بی طرف (نابینا) می باشند زیرا اقتصاددان بیشتر به این باوراند که تمام افراد یک جامعه نیازمندی ها و منافع یکسان دارند. اقتصاددان به این معتقد اند که انسان ها منطقی و سودجو هستند و وقتی تدوین پلان ها و پالیسی های اقتصادی مطرح میگردد، افراد مساله جندر، قشر، سن، نژاد و سایر ویژگی ها را در نظر نمیگیرند. چون این تفاوت ها لحاظ نمی شوند، از همین رو پالیسی ها و پلان های اقتصادی از نیازمندی ها و نقش های زنان و مردان، فقیر و ثروتمند، شهری و روستایی، چشم پوشی می نمایند. بالنتیجه، اگر در توزیع منابع نابرابری وجود داشته باشند، بودجه ای که نسبت به جندر حساس نباشد به این نابرابری ها می افزاید.

از همین رو، بودجه ها باید بگونه ای ترتیب شوند که نیازمندی های دریافت کننده گان متفاوت را در نظر داشته و مطابق به آن برنامه ریزی نمایند. بنابراین، بودجه ها و کارکردهای حساس به جندر که تمرکز روی نهادینه سازی جندر در پلان گذاری های ملی و روند بودجه سازی دارد، میتواند نابرابری های جنسیتی و اقتصادی-اجتماعی را کاهش دهند. هدف اساسی بودجه سازی پاسخگو به جندر این است تا برای حکومتداری که حساس به جندر باشد دادخواهی نموده و از آن حمایت نماید تا اینکه زمینه های تصمیم گیری های مساوی میان زنان و مردان فراهم شده و زنان و مردان خود بتوانند تصمیمی را اتخاذ نمایند که کیفیت زندگی شان را تشکیل می دهد.

بودجه سازی پاسخگو به جندر، بودجه های جداگانه برای زنان و مردان نیست. این به معنی پرداختن 50% عواید ملی برای زنان و 50% برای مردان نیست، چون درآمد زنان و مردان باهم برابر نیست. این همچنان بدین معنی نیست که 50% پول یک برنامه برای

زنان مصرف شود و 50% دیگر برای مردان چون زنان و دختران و یا مردان و پسران با نسبت های متفاوت در هر برنامه ها وجود دارند. بودجه سازی پاسخگو به جندر الزاما نیاز ندارد هر بخشی از مصارف و یا عواید را در برگیرد و نیز نباید محدود به سکتور اجتماعی محض گردد.

مهمتر از همه، بودجه سازی پاسخگو به جندر به مفهوم سطرهای بودجی نمی باشد که سند بودجه را تشکیل می دهد بلکه مربوط به به روند بودجه می باشد که موارد متعدد را شامل می شود؛ تصامیم بودجه چگونه اتخاذ میگردد، فرضیه های که بودجه را شکل می دهد، چه کسی تصمیم را اتخاذ می کند، چه کسی بالای تصمیم گیری ها تاثیر گذار می باشد، و اینکه چه کسی در این روند از اتخاذ تصمیم محروم نگهداشته می شود. بودجه سازی پاسخگو به جندر خود سیستم را مخاطب قرارداده و خواهان بهبود ارتقای ظرفیت، تدوین سیستم های جمع آوری معلومات، افزایش آگاهی دهی در طرز دید مستفید شونده گان خدمات و آوردن تغییرات در محیط، می باشد.

طوریکه در این کتاب همچنان مطرح گردیده است، بودجه سازی پاسخگو به جندر الزاما مستلزم تغییرات بسیار جدی نمی باشد بلکه این روند باید در پالیسی ها، طرز العمل ها و نهادهای موجود شامل گردد. این امر به مفهوم محروم نگهداشتن مردان نمی باشد بلکه تلاش دارد تا بودجه سازی بگونه ای باشد که نیازمندی های اعم از زنان و مردان مورد رسیدگی قرار گرفته و استفاده از منابع عامه منتج به بهره برداری از جانب تمام شهروندان گردد. روی هم رفته، باید پذیرفت که بودجه سازی پاسخگو به جندر یک اقدام بلندپروازانه می باشد. این امر مستلزم کار بسیار فراوان و تعهدات جدی از طرف پالیسی سازان، جامعه مدنی و اشخاصی که در روند بودجه دخیل اند، می باشد. بودجه سازی پاسخگو به جندر ایجاب می نماید تا در مورد شیوه پلانگذاری، اجرا و نظارت از بودجه، تجدید نظر صورت گیرد. بر علاوه، تحقق بودجه سازی پاسخگو به جندر نیازمند اولویت بندی مساویانه می باشد، به ویژه این اولویت بندی ها باید از دید جندر نگریسته شود و وقتی این امر تحقق می یابد که پالیسی سازان به آنچه که تعهد کرده اند عمل نمایند و اجرای این عمل را ذریعه پلان گذاری و تخصیص منابع به نمایش بگذارند.

1.1 درک مفهوم جندر

جنس، جندر و نابرابری جنسیتی

برای روی دست گرفتن روند بودجه سازی پاسخگو به جندر، دانستن مفاهیم چون جنس، جندر و نابرابری جنسیتی حایز اهمیت می باشد. بدون دانستن نقش ها و وظایف جنس و جندر در یک جامعه و بدون دانستن ابعاد چند بُعدی نابرابری جنسیتی، مشکل است تا مساله جندر در روند بودجه سازی مطرح گردد. بنابراین، فصل اول این کتاب حاوی معرفی بودجه سازی پاسخگو به جندر بوده و معلومات را در مورد مفهوم جندر، نابرابری جنسیتی، دلایل برای بودجه سازی پاسخگو به جندر و تجارب بودجه سازی پاسخگو به جندر در افغانستان و جهان، فراهم می سازد. فصل اول برای فصل دوم و سوم مبنا قرار گرفته که ابزارها و رویکردها را برای عملی کردن بودجه سازی پاسخگو به جندر مورد بحث و بررسی قرار می دهد.

جنس، جندر و نابرابری جنسیتی

در قدم نخست، مهم است تا تفاوتها میان جنس و جندر واضح ساخته شود. اصطلاح جندر معمولا به نقش های گفته می شود که از طرف جامعه تحمیل میگردد مانند اینکه زنان باید از اطفال مواظبت کنند و مردان باید سلحشور باشند. این تفاوت مطلق نمی باشد بلکه تحت شرایط اجتماعی قابل تغییر اند. بدین ترتیب، مفهوم جندر یک پدیده ثابت نبوده و دایم در حال تغییر می باشد که از طرف جامعه و سایر عملکردهای فرهنگی، دینی و روزمره تعیین میگردد. باآنهم، درک مفهوم جندر نباید تفاوت جنسیتی را تحت شعاع قرار دهد بگونه مثال عوامل بیولوژیکی تفاوت های فیزیکی را تعیین می نماید که زنان طفل به دنیا می آورند و اینکه آنها با باورهای فرهنگی، اجتماعی، دینی و اقتصادی چگونه برخورد می نمایند و یا تحت تاثیر قرار میگیرند، تفاوت های جندر را برجسته می سازد.

جنس تفاوت بیولوژیکی میان زنان و مردان می باشد. جنس به دسته بندی بیولوژیکی زن و مرد منتج میگردد که توسط جنس ها، کروموزوم ها، و هورمون ها تعیین میگردد که عوامل فرهنگی بالای جنس نقش ندارد و تفاوت های جنسی در سراسر دنیا یکسان می باشد. موقعیت زنان و مردان در یک جامعه ناشی از تفاوت های بیولوژیکی نمی باشد. واژه جندر به تفاوت های گفته می شود که از طرف جامعه اعمال گردیده است. مردم خود به تعریف چنین باورها و ویژگی ها پرداخته و برخی عملکردها را مردانه و برخی اعمال را زنانه تلقی کرده و اجرای فعالیت ها را محدود به زنان و مردان نموده است.

عملکردهای مربوط به جندر وابسته به فکتورهای حقوقی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و محیطی بوده و تحت تاثیر چنین عوامل تشدید می یابد و در تعاملات زندگی روزمره خود را برجسته می سازد. جامعه برای مردان و زنان نقشها، وظایف و مسوولیت های گوناگون را تعریف نموده است. در نتیجه همین تفاوت ها، زنان و مردان تجارب متفاوت را در زندگی خویش لمس می نمایند و دیدگاه ها، اولویت های آنها یکسان نمی باشد.

نابرابری جنسیتی

نابرابری جنسیتی در تمام جهان بشمول افغانستان وجود دارد. نابرابری جنسیتی ریشه عمیق داشته و تبعیض مبتنی برجنسیت به اشکال گوناگون ظاهر میگردد. نابرابری جنسیتی به برخورد های نابرابر و یا شناخت افراد بر اساس جنس می باشد. این تفاوت زاده فرق میان نقش های متفاوتی که در اجتماع شکل میگیرند و فرق در کروموزوم ها و هورمون ها میان زن و مرد می باشد. از جانب دیگر، برابری جنسیتی نه به معنی یکسان بودن زن و مرد بل بیانگر ارزش مساوی زن و مرد در جامعه می باشد.

درک و فهمیدن اشکال گوناگون نابرابری جنسیتی در قسمت برداشت های نادرست از بی طرف جندر تا بودجه های حساس به جندر حایز اهمیت می باشد. بیطرفی نسبت به جندر به حالتی گفته میشود که جندر به عنوان عنصر مرتبط و تاثیرگذار در نتایج در نظر گرفته نمیشود و نفس جندر، معیارها و روابط تحت تاثیر قرار نگرفته اند (نه خوبتر و نه بهتر شده است). پالیسی یا برنامه ای که از لحاظ جنسیتی بی طرف باشد نابرابری جنسیتی را مطرح ساخته نمی تواند. حساس بودن نسبت به جندر از سوی دیگر، حالتی است که جندر خود وسیله ای برای رسیدن به اهداف انکشافی باشد و تلاش کند تا نابرابری جنسیتی را جبران کند.

حقوق اجتماعی و اقتصادی

اغلباً، زنان و مردان از حقوق اجتماعی و اقتصادی متفاوت بهره مند میگردند. بگونه مثال، عدم موجودیت مقررات کاری برای کارگران باعث متاثر ساختن مردان بیشتر می گردد تا زنان، در حالیکه عدم محافظت از حقوق کارگران در سکتور غیررسمی بیشتر زنان را متاثر می سازد تا مردان را.

فعالیت های گسترده ای مربوط به حقوق اجتماعی و اقتصادی در حوزه برابری جنسیتی وجود دارد. مثال های نابرابری جنسیتی در عرصه حقوق اجتماعی و اقتصادی شامل خلای جنسیتی در بازار کار، نابرابری در پرداخت مزد برای انجام کار، عدم توازن جنسیتی در دسترسی به خدمات آموزشی، عدم شناخت کارهای اقتصادی که از طرف زنان در خانه صورت میگیرد، و تفاوت های جنسیتی در عرصه سواد آموزی و صحت، می باشد. ابتکاراتی که روی دست گرفته شده شامل؛ رخصتی های ولادی، محافظت مادران، اوقات کاری، قرارداد های تمام روز و نیمه روز، و به ویژه آنعده فعالیت های که زندگی روزمره زنان را متاثر می سازد مانند فراهم آوری سهولت های ترانسپورتی و خدمات صحتی، را دربر میگیرد.

عدم برابری در تصمیم گیری ها در مورد ازدواج، میراث و عدم رسیدگی چنین موارد توسط قوانین منتج به نابرابری در دسترسی به خدمات مانند دریافت قرضه، زمین و مسکن میگردد. عدم مشارکت زنان در تصمیم گیری های اقتصادی و اجتماعی بشمول انکشاف روستاها و حالات بعد از منازعه نه تنها باعث میگردد که زنان نتوانند دیدگاه ها و تجارب شان را انعکاس دهند بلکه منتج به اجرای برنامه ها و پروژه های میگردد که حساس به جندر نمی باشد.

حقوق بشر

طوریکه از طرف سازمان ملل متحد و سایر نورم های بین المللی تصدیق گردیده است که حقوق زنان یک حقوق ویژه جداگانه نبوده بلکه حقوق بشر می باشد. بنابراین، برابری جنسیتی به مفهوم لذت بردن کامل از حقوق بشر و آزادی های اساسی می باشد.

خشونت مبتنی بر جنسیت معمولاً از نابرابری میان زن و مرد ناشی می‌شود که صحت، عزت، آسایش، امنیت و استقلالیت زن را صدمه می‌زند. چنین امری، موارد متعدد نقض حقوق بشری را که شامل استفاده جنسی از اطفال، تجاوز، خشونت‌های خانوادگی، آزار و اذیت جنسی، قاچاق دختران و زنان و عملکردهای مضر مانند بد دادن و یا ازدواج‌های اجباری را شامل می‌شود. این بد رفتاری‌ها صدمات بسیار جدی روانی را از خود بجا گذاشته و باعث می‌گردند تا صحت زنان و دختران بشمول صحت جنسی و صحت باروری‌شان صدمه دیده و در برخی واقعات سبب مرگ نیز می‌گردد که این حالت معمولاً یا در دستان خود متجاوز، خانواده قربانی و یا خود قربانی صورت می‌گیرد.

مردان نیز قربانی خشونت مبتنی بر جنسیت قرار می‌گیرند. بطور مثال، مردان بخاطر مرد بودن‌شان مورد حملات لفظی و فیزیکی شدید قرار می‌گیرند. مردان همچنان مورد خشونت از طرف همسران‌شان در خانواده، خانواده همسر و اطفال‌شان، قرار می‌گیرند. باآنها، این یک امر واضح است که قربانیان خشونت‌ها را بیشتر زنان و دختران تشکیل می‌دهند که این حالت ناشی از توزیع نابرابر قدرت در جامعه میان زنان و مردان می‌باشد. مورد رسیدگی قرار دادن خشونت‌های مبتنی بر جنسیت نه تنها مستلزم جلوگیری چنین خشونت‌ها را نموده بلکه حمایت جدی از قربانی را نیز می‌طلبد. براساس گزارش سال 2008، 87% زنان افغان حداقل یک نوعی از خشونت فیزیکی، جنسی، روانی و یا ازدواج اجباری را تجربه کرده اند.

خشونت ساختاری و نابرابری

خشونت ساختاری در برگیرنده نابرابری در توزیع و تقسیم منابع مادی و معنوی بین کلت‌های اجتماعی است. خشونت ساختاری و نابرابری با سایر عرصه‌های نابرابری جنسیتی بشمول حقوق اقتصادی و اجتماعی، حقوق بشر، خشونت‌های مبتنی بر جنسیت، مشارکت و حفاظت رویهم قرار می‌گیرند.

چنین خشونت‌ها در ساختار جا گرفته و بیانگر نابرابری قدرت می‌باشد که عواقب آن نابرابری در فرصت‌های زندگی می‌باشد. خشونت ساختاری توزیع نابرابر قدرت و منابع می‌باشد. منابع همواره مادی و یا اقتصادی نمی‌باشد بلکه منابع غیرمادی مانند تعلیم و مراقبت‌های صحتی نیز می‌باشد. مفهوم خشونت ساختاری در مقابل خشونت شخصی در این مثال واضح می‌گردد. " وقتی یک شوهر خانمش را مورد لطمه و کوب قرار می‌دهد، این خشونت شخصی است اما وقتی یک میلیون شوهر زنان‌شان را در انزوا قرار می‌دهند، این خشونت ساختاری می‌باشد. نابرابری‌های جنسیتی ساختاری در قوانین، پالیسی‌ها، عملکردهای سنتی و نورم‌ها در زندگی روزمره مصداق‌های از خشونت مبتنی بر جنسیت می‌باشد. ابعاد ساختاری هر وضعیت از اهمیت خاص به عنوان یک عامل نابرابری جنسیتی، برخوردار می‌باشد.

سهم‌گیری

این بُعد شامل نمایندگی و سهم‌گیری در تصمیم‌گیری در سطوح سیاسی و اقتصادی می‌گردد. سهم‌گیری سیاسی شامل اشتراک و نمایندگی برابر زنان در سیستم‌های اجتماعی و تصمیم‌گیری‌ها به شمول اشتراک در انتخابات می‌شود. تصمیم‌گیری‌های اقتصادی مربوط به برداشتن گام در زمینه تعلیم و تربیه و برنامه‌های آموزشی در ساحه کار بشمول ابعاد استخدام و رشد شغل می‌باشد.

در کل حضور و نمایندگی کم‌رنگ زنان در اتخاذ تصمیم‌ها در تمام عرصه‌ها وجود دارد که این امر بیانگر یک خلا جدی می‌باشد. به منظور از بین بردن این خلا، ترویج سهم‌گیری زنان در تصمیم‌گیری‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی لازمی می‌باشد.

نیازمندی‌های عملی و استراتژیک جندر

نیازهای عملی جندر عبارت از نیازهای اند که به سادگی می‌توانند توسط مردان و زنان مورد شناسایی قرار گیرند چون به وضعیت زندگی آنها مرتبط اند. نیازهای عملی جندر اگرچه تقسیم کار میان زن و مرد را به چالش نمی‌کشد، اما از آن و از موقعیت پایین زنان در جامعه نشأت می‌گیرد. نیازهای عملی جندر، پاسخی به ضرورت‌های شناسایی شده در زمینه خاص می‌باشد. این نیازها عملی اند و اکثراً با کاستی‌ها در وضعیت زندگی ربط دارند، مانند تهیه آب، غذا و خدمات صحتی.

نیازهای استراتژیک جندر همان نیازهایی اند که زنان به دلیل موقعیت پایین شان در اجتماع شناسایی می کنند. این نیازها در زمینه ها و شرایط مختلف تغییر می کند و به مسایلی از قبیل تقسیم کار، قدرت و اتوریته ارتباط میگیرید و میتواند شامل مسایلی مانند حقوق قضایی، خشونت های خانوادگی، مزد مساوی و حق مالکیت زنان شود. پاسخ به نیازهای استراتژیک به زنان کمک میکند تا به برابری بیشتر دست یافته و قوانین کنونی را تغییر دهند و در نتیجه آن موقعیت پایین شان در اجتماع را به چالش بکشند. این نیازها بیشتر دراز مدت بوده و در مقایسه به نیازهای عملی کمتر ملموس اند. این نیازها، مردسالاری را به چالش میکشد.

در واقع، قابل شدن تفاوت میان نیازهای عملی و استراتژیک خیلی زیاد مقدور نیست. هر پالیسی یا برنامه ای میتواند هر دو نیازها را همزمان پاسخ دهد. با کنار آمدن روی نیازهای عملی، زنان شاید در اخیر به اهداف استراتژیک دست یابند. برای رفع نابرابری میان زنان و مردان، باید به نیازهای آنها با توجه به اینکه آن نیازها عملی و یا استراتژیک اند، به صورت متفاوت پاسخ داد. رویکرد برابری حقیقی در همین مورد صدق می کند که با زنان و مردان نمیتوان برخورد یکسان داشت و برای دستیابی به نتایج یکسان، نیاز است با آنان به صورت متفاوت برخورد کرد.

چالش اصلی اما این است که چه وقت باید به تفاوت میان زن و مرد توجه کرد و در مورد اقدامات مربوط به برخورد متفاوت تصمیم گرفت تا بتواند دسترسی، کنترل و دستیابی به نتایج یکسان را تسهیل بخشید. برای حصول اطمینان از اینکه این اقدامات استقلال را تقویت میکند نه محافظت و وابستگی را، آنها باید بررسی شوند. این اما نباید اصل برابری حقوق و تساوی را به عنوان یک معیار حقوقی تحت الشعاع قرار دهد.

1.2 چرا باید بودجه سازی پاسخگو به جندر را انجام داد؟

برابری جنسیتی و اقتصاد

برابری جنسیتی یک حق اساسی می باشد که نیاز به توجیه اقتصادی ندارد و برابری جنسیتی یک فکتور عمده برای رشد اقتصادی یک دولت محسوب میگردد زیرا زنان نصف قوای کاری یک دولت را تشکیل داده و موثریت و کارایی اقتصاد یک مملکت وابسته به این است که این نیرو چگونه مورد آموزش قرار میگیرند و چطور در برنامه های اقتصادی دخیل می شوند.

بگونه مثال، شرکت های که رهبریت آن را زنان تشکیل می دهند بهتر از شرکت های عمل می نمایند که رهبری آن را مردان به عهده دارند. باتوجه به میزان رشد استعداد های زنان و دخترانی که تازه از دانشگاه ها فارغ می شوند و اینکه آنها قدرت بیشتر مصرف را به دست دارند، شرکت های که در استخدام و حفظ زنان و دختران موفق نمی باشند، در درازمدت میزان کارایی و رقابت خود را کاهش می دهند.

یک رابطه تنگاتنگ میان میزان تولیدات ناخالص ملی و نابرابری جنسیتی وجود دارد. با استفاده از اقدامات نابرابری جنسیتی مانند تبعیض در عرصه آموزش، اوسط عمر، و اقدامات برای تقویت زنان، شاخص های حقوقی و تساوی اقتصادی در جامعه و ازدواج، و اقدامات برای توانمند سازی زنان، تحقیقات نشان داده است که نابرابری تا حد زیاد توسط فکتورهای منطقی، آزادی مدنی، و ترجیحات دینی، تعیین میگردند. این امر نشان می دهد که ناکامی در بازار کار که مانع حضور زنان در کشورهای رو به انکشاف میگردند نه بوده بلکه خلای جنسیتی ناشی از انتخاب می باشد.

چگونه برابری جنسیتی باعث رشد اقتصادی میشود؟

1. برابری جنسیتی، سرمایه انسانی (منابع بشری) را افزایش میدهد.

سرمایه انسانی عبارت از مهارت ها، دانش و توانایی های فیزیکی است که نیروی کار را قادر به پر بار بودن میسازد. سرمایه انسانی یک بُعد کمی مانند تعداد کارگران و یک بُعد کیفی مانند مهارت های کارآمد یک کارگر دارد. افزایش سطح ظرفیت و سرمایه بشری مستلزم کاهش نابرابری در عرصه های صحت، آموزش و سواد آموزی دارد تا اینکه این امر تحقق پیدا نماید که زنان و مردان هر دو از ظرفیت و توانایی های فیزیکی برخوردار گردیده و فعالانه در فعالیت های اقتصادی سهم خویش را اجرا می نمایند.

برابری جنسیتی از راه های ذیل به افزایش سطح سرمایه کمک میکند:

- زنان تحصیل کرده بیشتر میتوانند کارهای با ارزش اقتصادی بلند تری انجام دهند.
  - کشورهای با میزان بالای نابرابری جنسیتی در آموزش و پرورش فقیر اند درحالیکه کشورهای با درآمد بالا میزان بیشتر برابری جنسیتی را دارند.
  - بگونه مثال، اضافه کردن یک سال در تعلیمات دوره ثانوی برای دختران باعث میگردد تا آنها بعدا میزان دستمزد شان را از 10 تا 20% افزایش دهند.
- از آنجاییکه زنان نگهدارنده اصلی اطفال اند، سرمایه انسانی نسل آینده در صورتیکه زنان نقش بیشتری در اختصاص منابع و تعداد اطفال داشته باشند، از سطح بلندتر سرمایه انسانی برخوردار خواهند بود.
  - برابری جنسیتی از طریق ارایه قدرت بیشتر برای زنان در خانه میتواند به صحت اطفال و فرصت های آموزشی آنان کمک نموده و فواید مستقیم و واضعی را برای سرمایه انسانی یک اقتصاد در آینده به بار آورد.
  - اطفال زنان تحصیل کرده اکثراً صحتمند تر اند.
- کاهش مرگ و میر مادران میتواند به تعداد زنانیکه در نیروی کار شامل میشوند و از خانواده نگهداری می کنند، بیافزاید.
  - زنان صحتمند از لحاظ فیزیکی و ذهنی بهتر میتوانند در فعالیت های پردرآمد در اقتصاد رسمی و یا غیررسمی سهم بگیرند. بر علاوه، آنها میتوانند مهارت های را که کارآمدی آنها را افزایش میدهد، بهتر فرا بگیرند درحالیکه امراض طولانی مدت از آن جلوگیری میکند.
  - تحقیقات گسترده در مورد صحت و اقتصاد معمولاً نشان دهنده رابطه مستقیم میان صحت و رشد اقتصادی اند.
- کاهش خشونت علیه زنان میتواند به آنان کمک کند تا بیشتر در بازار کار سهم بگیرند؛ کاهش خشونت علیه زنان امکان بقای آنها در مکتب را افزایش میدهد و این میتواند با سرمایه انسانی نسل آینده کمک کند.
  - خشونت علیه زنان سرمایه انسانی را کاهش میدهد.
  - محققین تلاش دارند تا روی میزان از دست رفته کارآمدی که در نتیجه خشونت علیه زنان به وجود می آید، ارزش پولی بگذارند. بر اساس تحقیقی در دانشگاه کلمبیا، زنانیکه با خشونت جدی روبرو بودند، 70 درصد میزان درآمد کمتری نسبت به زنانی داشتند که با خشونت روبرو نبودند. این محققین تخمین کردند که خشونت علیه زنان میتواند به ارزش 2.43 درصد تولیدات ناخالص ملی را سالانه کاهش دهد.

۲. برابری جنسیتی در بازار کار باعث تولید و ایجاد رقابت بیشتر میگردد.

- رشد برابری جنسیتی میتواند بازار کار را رقابتی تر سازد
  - اگر زنان دسترسی برابر به بازار کار نداشته باشند، بناءً کیفیت نیروی کار کاهش می یابد.
  - اگر شرکت ها نخواهند و یا نتوانند کارمندان با کارآمدی بالا را استخدام کنند، بناءً کیفیت و موثریت تولیدات کاهش خواهند یافت.
- بازار تولیدات شاهد رقابت بیشتری خواهد بود اگر تمام سرمایه گذاران احتمالی بتوانند از مهارت ها و استعداد خود استفاده کنند
  - زنان سرمایه گذار در کشورهای در حال توسعه شاید با برخورد متفاوت نسبت به مردان در ارتباط به دسترسی به نهادها و اعتبارات مالی، حقوق مالکیت، مالیه و فرصت ایجاد تجارت، روبرو شوند.
  - نگهداری اطفال و مسوولیت های خانه به اندازه قوانین زن ستیزانه میتوانند مانع فعالیت های اقتصادی زنان شوند. براساس آمار ارایه شده در مورد بازارکار توسط سازمان جهانی کار، نسبت زنانیکه در اقتصاد رسمی کشورهای در حال توسعه کار می کنند، برابر با مردان (57 درصد) است. اما تنها 28 درصد زنان خود شغل آزاد دارند درحالیکه این رقم در مورد مردان 34 درصد است. بقیه کارمندان بدون مزد در سرمایه گذاری های خانودگی مصروف اند. نگهداری از اطفال و مسوولیت های خانوادگی میتوانند به خوبی این تفاوت را توضیح دهد.

۳. برابری جنسیتی میتواند میزان سرمایه گذاری روی سرمایه فیزیکی را افزایش دهد

- نیروی کاری کارآمدتر باعث جلب سرمایه گذاری میشود
  - نابرابری جنسیتی در آموزش و پرورش و استخدام با اینکه شاید تاثیر کم داشته باشد، میتواند باعث کاهش انگیزه سرمایه گذاری شود.
  - انگیزه سرمایه گذاری فیزیکی توسط میزان منفعت متوقعه تعیین میشود. این به نوبه خود وابسته است به میزان سرمایه موجود، کارآمدی و میزان تولید نیروی کار و فناوری که در پروسه تولید استفاده میشود.
  - نابرابری جنسیتی در آموزش و پرورش و استخدام اوسط میزان تولید نیروی کار را کاهش میدهد که باعث محدودیت در رشد اقتصادی از طریق کاهش درآمد بر سرمایه میشود.
  - برعلاوه، سرمایه گذاری تازه نه تنها مستقیماً به رشد اقتصادی کمک میکند، بلکه برای اقتصادها در کارگرفتن از فناوری با میزان تولید بیشتر یک امر ضروری می باشد.
- میزان بالای پس انداز در خانواده ها باعث تولید پول بیشتر برای سرمایه گذاری میشود.
  - رشد درآمد زنان میتواند به سطح بالای پس انداز رسمی در خانواده ها بیانجامد.
  - سطح بالای پس انداز در خانواده ها میتواند از طریق سکتور مالی مخصوصاً با تأسیس بانکهای قرضه های کوچک به منظور فراهم آوری پول برای سرمایه گذاری ممکن ساخته شود. در کشورهای در حال توسعه ممکن است دسترسی به بازارهای بین المللی سرمایه محدود باشد که پس انداز خانواده ها را به یک منبع اصلی پول برای سرمایه گذاری که به خاطر ایجاد رشد اقتصادی نیاز است، تبدیل می کند.

- زنان میتوانند سرمایه گذاری کار را انجام دهند
  - اکثر مطالعات نشان میدهد که زنان در مورد سرمایه گذاری نسبت به مردان متفاوت تصمیم میگیرند.
  - به گونه مثال، یک تحقیق نشان داد که هر 100 تیکا (واحد پول) که از نهادهای قرضه های کوچک در بنگلادیش گرفته شده بودند، باعث افزایش 18 تیکا در مصرف خانواده شده بود درحالیکه این مقدار در صورتیکه قرضه توسط یک مرد گرفته شده بود، به 11 تیکا میرسید. فراهم آوری اعتبارات مالی به زنان همچنان امکان مکتب رفتن اطفال را نیز افزایش داد. این مطالعات نشان میدهد که فراهم آوری اعتبارات مالی به زنان فرصت های بیشتری تولیدی را نسبت به اینکه قرضه توسط یک مرد گرفته شود، به وجود می آورد، بناءً تاثیر بیشتری روی درآمد خانواده ها دارد.

۴. نابرابری جنسیتی میزان تولیدات زراعتی را کاهش میدهد

- در مورد رابطه برابری جنسیتی با انکشاف محصولات زراعتی چندین دلیل وجود دارد:
- شواهدی روشن وجود دارد که نشان میدهد زمین های که مالکین آن زن اند، محصول کمتری نسبت به زمین های که یک زمانی مالکین آن مرد بوده اند، تولید می کند و این کاهش نابرابری در اختصاص منابع در خانواده میتواند منجر به افزایش درآمد حاصله از تولیدات زراعتی خانواده ها گردد.
  - در اکثر کشورها در تقسیم سرمایه فیزیکی و انسانی برای زراعت، مردان را ترجیح میدهد. تفاوت در حقوق و وجایب در خانواده منجر به تقسیم غیر عادلانه منابع شده که میزان تولید زراعتی را کاهش میدهد.
  - در مقایسه با زمین های که توسط مردان اداره میشوند، زمین های که مالکین آن زن اند، معمولاً از میزان پایین نیروی کاری استفاده کرده و حاصلات کمتر میدهد؛ آنها کمتر از کودهای کیمیای استفاده کرده و سود کمتری به دست می آورند.
  - شواهد خوبی وجود دارد که نشان میدهد دستیابی به برابری جنسیتی میتواند سود و حاصلات زراعتی بیشتری را به بار آورد.

۵. تاثیر نابرابری جنسیتی روی فرصت های تجاری و سرمایه گذاری

- شواهد اساسی وجود دارد که نشان میدهد زنان با موانعی در تجارت های کوچک مرزی روبرو اند.
  - به طور مثال، زنان با تعویق بیشتر حین عبور از مرزها روبرو اند و شاید به دلیل محدودیت های فرهنگی نتوانند تنها سفر کنند.

- فرصت های تجاری میتوانند توسط سرمایه فیزیکی و انسانی بیشتر توسعه یابند و رشد در این زمینه ها از طریق برابری جنسیتی میتواند به رشد در ظرفیت تجاری که منجر به رشد اقتصادی شود، بیانجامد.
- به گونه مثال، افزایش کارایی زنان از طریق آموزش های دوره متوسطه و لیسه میزان منفعت بر سرمایه را بالا خواهد برد و میتواند سرمایه گذاری خارجی را در سکتورهای صادراتی تشویق کند.

۶. تاثیر نابرابری جنسیتی روی ثبات نظام اقتصادی

- افزایش اشتراک زنان در سیاست میتواند حکومت ها را وادار به اتخاذ کردن پالیسی های بازپخش نماید.
- یک تحقیق پیشنهاد می کند که میزان بالای اشتراک زنان با سطح پایین کسر بودجودی حکومت پیوند دارد.

7. هزینه های مالی خشونت مبتنی بر جنسیت

- خشونت مبتنی بر جنسیت تاثیرات بسیار آنی روی اقتصاد خانواده، اجتماع و دولت دارد.
- در سطح خانواده ها، هزینه ها برای دسترسی به خدمات صحتی، پولیس، محاکم و یا سایر نهادهای رسمی وجود دارد.
- در سطح دولت، خشونت مبتنی بر جنسیت هزینه های را برای فراهم آوری خدمات صحتی، حفاظت، و خدمات قضایی فراهم می سازد.
- خشونت منتج به کارایی کمتر گردیده که در نتیجه بازمانده قربانی از درآمد کمتر برخوردار میگردد. هردالری که از دست میرود مستقیماً بالای تولیدات ناخالص ملی تاثیر می گذارد.
- یک تحقیق در کولمبیا نشان می دهد که زنانی که مورد خشونت قرار گرفته اند نسبت به زنانی که نگرفته اند، از میزان عواید کمتری برخوردار می باشند.

پالیسی های حکوت چگونه نقش ایفا میکنند؟

پالیسی حکومت نقش اساسی را در ایجاد یک محیط مناسب که اشتراک اقتصادی زنان را تسهیل بخشد، ایفا می کند و بسیاری از دولت ها پالیسی هایی را روی دست میگیرند که زنان را تشویق بکار نموده و این پروسه را برای آنها ساده می سازد. در اکثر نقاط جهان، رخصتی های ولادی و رخصتی برای والدین رابطه نزدیک با فعالیت اقتصادی زنان دارد. فوایدی مربوط به والدین که مادران، پدران و یا هر دو را قادر میسازد تا رخصتی با معاش یا بدون معاش گرفته و از اطفال خویش پس از ولادت نگهداری کنند، منجر به افزایش سهم زنان در نیروی کار شده و باعث تقسیم عادلانه تر مسوولیت نگهداری از اطفال گردد. در نظام های اقتصادی که مدت طولانی تری رخصتی با معاش برای نگهداری از اطفال وجود دارد، زنان بیشتری در قوه کار سهم میگیرند. اما، این فواید اگر از یک حد مشخص بگذرد، میتوانند به اشتراک زنان در نیروی کار ضربه وارد کند. به طور مثال، در نظام های اقتصادی که طول مجموعی رخصتی برای والدین بیشتر از دوسال است، میزان اشتراک زنان در نیروی کار پایین می باشد.

نگهداری از اطفال یک عنصر مهم در کمک به زنان برای جمع کردن مسوولیت های حرفوی و خانوادگی می باشد چون زنان در اکثر کشورها، مسوولیت نگهداری از اطفال را به دوش دارند. به طور مثال، یک نظام درست نگهداری از اطفال در جریان روز میتواند زنان کارمند را حمایت نموده و به کارایی بازار کار بیافزاید. چنانچه در مبحث بعدی صحبت خواهد شد، قوانین مالیاتی ممکن احکامی تبعیض آمیز که با زنان و مردان به صورت متفاوت برخورد می کند، را دارا باشد. به طور مثال، بعضی از نظام های مالیاتی شاید عایدات مصرفی بالای زنان و مردان در خانواده را تغییر داده و در نتیجه تاثیراتی را روی تصمیم گیری های اجتماعی و اقتصادی در سطح خانواده به همراه داشته باشد. در تمام مناطق، مالیات فردی اکثراً به نفع مردان اند در حالیکه مالیات مشترک، کمتر به نفع آنان است.

والدین و خانواده ها را میتوان تحت پوشش تشویقیه های مالیاتی قرار گیرند و یا میتوان این امر را بالای استخدام کننده گان عملی ساخت تا آنها در محیط کار برای اطفال کارمندان شان خدمات نگهداری را فراهم سازند. بگونه مثال در سویدن و دانمارک، والدین تنها 20 و 30% هزینه های مراقبت از اطفال شان را خود شان پرداخت می نمایند، در حالیکه مقدار باقی مانده این هزینه از طرف دولت پرداخت میگردد. در چیلی، دولت مصارف نگهداری از اطفال را تا سن سه سالگی ذریعه یک سندپرداخت برای زنان کارمند، فراهم می سازد. همچنان دولت چیلی خدمات مراقبت از اطفال بالاتر از سن سه ماه را بصورت رایگان در سراسر کشور فراهم میسازد. مطابق به طرح حفاظت از اطفال در چیلی، اولویت برای اطفال مادرانی داده می شود که مصروف کار و یا تحصیل می باشند. در مالیزیا، مصارف ناشی از حفظ و مراقبت اطفال از حساب استخدام کننده کسر میگردد و فواید ناشی از آن این است که کارمندان از پرداخت مالیات معاف می باشند.

ساختارهای حقوقی میتوانند مانع تبعیض جنسیتی در جامعه شده و یک محیط که حامی زنان باشد از طریق ایجاد سهمیه های اجباری و اختیاری در نهادهای خصوصی و عامه، ارایه خدمات رایگان برای تجارت زنان و واحدهای نظارتی را از تطبیق پالیسی های ملی، ایجاد نماید.

نابرابری جنسیتی و کار بدون مزد

در تمام جوامع زنان مسوول کار بدون مزد اند که برای تربیت و نگهداری اطفال، خانواده و اجتماع نیاز است. همچنان در اکثر موارد تقسیم جنسیتی کار بدون مزد در درون خانواده وجود دارد که زنان معمولاً نگهدارنده خانواده محسوب شده و نه تنها برای تربیت و نگهداری از اطفال، بلکه برای پاک کاری، شست و شو، تهیه غذا و انجام کارهای شاقه مانند آوردن آب و جمع آوری چوب سوخت، نیز مسوول پنداشته میشوند.

در افغانستان زنان همچنان نقش مهمی را در فعالیت های زراعتی که بیشتر به عنوان بخشی از مسوولیت های خانه تلقی میشود، بازی می کنند. اگرچه فعالیت زراعتی کار با درآمد برای خانواده است که شامل زنان نیز میگردد، اکثراً مردان حاصلات را برای فروش بر میدارند و زنان بدون کدام معاش رسمی در تولید سهم میگیرند. کار بدون مزد زنان را در موقعیت محروم تر نسبت به مردان قرار میدهد. کار بدون مزد منابع زنان را محدود ساخته و امکان استفاده از فرصت های مانند دسترسی به خدمات صحتی، آموزش و پرورش و بازار کار را برای آنها کاهش میدهد.

توجه زیادی باید به کلمات و اصطلاحاتی که برای زنان استفاده میشوند مبذول شود چون همین کلمات خود به نابرابری میان زنان و مردان کمک میکند. مثلاً وقتی ما در مورد کارهای خانه حرف میزنیم به زن "خانم خانه" اطلاق میشود، واژه ای با بار معنایی شدیداً جنسیتی. اولاً این موضوع را میرساند که تنها زنان در خانه نقش رسمی دارند. دوماً، این عمل باعث بی ارزش شدن کار بدون مزد زنان در خانه و یا مزارع میشود. تقلیل دادن یک شخص به این موارد که شخص غذا می پزد، خانه را پاک می کند، بدون مزد در مزارع کار نموده و یا در سایر کارهای با درآمد سهم میگیرد و از اطفال و کهن سالان در خانه به عنوان یک خانم خانه نگهداری می کند، از لحاظ جنسیتی حساس نیست. واژه های مترادف میتوانند "کارمند مزدگیر خانه" و یا "کارمند مزدگیر زراعتی" استفاده شوند.

مثال: نابرابری جنسیتی و صنعت قالین افغانستان

قالین بافی بخش مهمی از تاریخ و فرهنگ افغانستان است و در سراسر جهان شناخته شده است. ایجاد کارگاه های قالین بافی در خانه، کار ساده ای است و مواد مورد نیاز آن هم کم هزینه بوده و به سادگی قابل دسترس می باشد. به همین دلیل، اکثر زنان افغان مهارت قالین بافی را فرا گرفته و میتوانند به درآمد خانواده بدون ترک خانه سهم بگیرند.

اما منابع محدود برای شست و برش این قالین ها نمیگذارد تا افغانستان از یکی از باارزش ترین کالاهای صادراتی خود سود ببرد. به دلیل توجه و تلاشهای ناکافی دولت برای ایجاد یک محیط مناسب برای تجارت قالین و عدم موجودیت سرمایه گذاری برای ایجاد ظرفیت در زنانیکه در کار قالین بافی شامل اند، اکثریت قالین های افغانستان برای تکمیل و فروش نهایی به بیرون صادر میشوند. پاکستان مخصوصاً سود زیادی را از این طریق نصیب شده است چون دولت پاکستان در این بخش سرمایه گذاری نموده و اعتبار مالیاتی را برای تولید قانون فراهم آورده است.

در نتیجه، به دلیل کمبود سرمایه در صنایع دستی که اکثراً توسط زنان اداره میشوند، جهان از تولیدات سنتی و اصیل افغانی محروم میشوند، افغانها از مفاد کامل تلاش و مهارت شان محروم میشوند و افغانستان از منابع اقتصادی باارزشی در بخش مالیات، فروش قالین، و توسعه پایدار صنایع داخلی محروم میشود.

تحلیل جندر و بودجه سازی پاسخگو به جندر برای تحقق و مورد رسیدگی قرار دادن این مساله، حیاتی می باشد. تحلیل جندر در صنعت قالین باقی و اقتصاد صادراتی افغانستان این مساله را واضح ساخته و همچنان از دست رفتن عواید را واضح می سازد و همچنان عرصه های را مشخص می سازد که باعث ترویج حضور زنان میگردد. بودجه سازی پاسخگو به جندر کمک می نماید تا منابع به منظور انکشاف سکتور تقویت یافته و یا اینکه از طریق پالیسی های اقتصادی مانند فراهم آوری قرضه های مالیات این صنعت را رشد دهد.

نابرابری جنسیتی، صلح و حکومتداری خوب

جدا از تأثیرات اقتصادی، نابرابری جنسیتی تأثیرات منفی روی صلح داخلی و خارجی، حکومتداری خوب و میزان فساد اداری دارد.

برابری جنسیتی و صلح

نابرابری جنسیتی خود نوعی از خشونت است که باعث ایجاد زمینه عمومی خشونت و سواستفاده در سطح اجتماع میشود. این خشونت ها روی هر چیز از رشد نفوس تا اقتصاد و نوع نظام سیاسی تأثیر میگذارد. نابرابری جنسیتی یک نوع خشونت است - هیچ تفاوت نمی کند که این خشونت تا چه حد پنهان و یا عادی باشد. خشونت مبتنی بر جنسیت نه تنها خانواده را ویران میکند، بلکه سیاست و امنیت را بصورت جدی در سطح ملی و بین المللی تحت تأثیر قرار میدهد.

میان امنیت زنان و امنیت دولت رابطه‌ای مستقیم و مهم وجود دارد. در واقع، معیار درست میزان صلح‌آمیز بودن یک دولت نه میزان سرمایه و یا سطح دموکراسی و یا هویت قومی- مذهبی آن، بلکه کیفیت وضعیت زندگی زنان آن می باشد. علاوه بر آن، نظام‌های دموکراتیک با سطح بالای خشونت علیه زنان به همان اندازه ناامن و بی‌ثبات اند که نظام‌های غیردموکراتیک اند. به هر اندازه که تفاوت میان برخورد با زنان و مردان در یک جامعه بیشتر باشد، به همان اندازه امکان اینکه آن کشور دچار بحران (هم داخلی مانند جنگ های داخلی و یا شورش، و هم خارجی مانند جنگ با سایر کشورها) باشد، بیشتر است.

برابری جنسیتی و حکومتداری خوب

در موضوعاتی مربوط به صحت عامه، رشد اقتصادی، فساد و رفاه اجتماعی نیز بهترین معیار همانهایی اند که وضعیت زندگی زنان را انعکاس میدهند. افزایش برابری جنسیتی با سطح پایین فساد پیوند خورده است. یک تحقیق رابطه میان فساد و معیارهای متفاوت اشتراک زنان در فعالیت های عمومی و اقتصادی را بررسی کرده و دریافته است که افزایش 25 درصدی در نسبت نمایندگان زن در پارلمان باعث بهبود در شاخص بین المللی رهنمود خطر و فساد شده است. علاوه بر آن، افزایش 13 درصدی سهم زنان در نیروی کار باعث ارتقای یک درجه‌ای در عین درجه‌بندی فساد گردیده است.

نمایندگی وسیع‌تر از زنان وابسته به ارایه ترکیب متفاوت از خدمات عامه است. یک تحقیق در هند نشان میدهد که یک زن به عنوان رییس شورای قریه، روی نوع خدمات عامه‌ای ارایه شده تأثیرگذار بوده است. به طور مثال، در بنگال غربی زنان بیشتر نگران آب آشامیدنی و سرک اند و روی آن پول مصرف میکنند درحالی‌که در راجستان زنان بیشتر نگران آب آشامیدنی و کمتر نگران سرک می باشند. در هر دو قضیه، مصرف قریه‌های که رهبران زن داشته اند، این نکته را واضح میسازد. این تحقیق همچنان نشان میدهد که رابطه‌ای مستقیم میان قانونگذاران زن و انواع مختلف مصارف حکومت و عاید سرانه سالانه وجود دارد و نشان میدهد که سهم بیشتر زنان قانونگذار باعث افزایش اولویت صحت و رفاه اجتماعی توسط دولتها خواهد شد و عاید سرانه بیشتری را به همراه خواهد داشت. این تحقیق همچنان این رابطه را در قالب افغانستان به عنوان یک موضوع مهم در پیوند به دادخواهی برای مشارکت سیاسی زنان، بررسی میکند.

حقوق زنان و حقوق بشر

افغانستان در میان کشورهای جهان در عرصه انکشاف بشری در پایین ترین درجه قرار دارد و مطابق به شاخص انکشاف بشری برنامه انکشافی ملل متحد در سال 2014، افغانستان در جایگاه 169 کشور دنیا از 187 قرار گرفته بود. تمام شهروندان این مملکت فقر و محرومیت را تجربه می نمایند. زنان در افغانستان باتوجه به دسترسی محدود به خدمات، فرصت ها، موجودیت ناامنی و حضور کم رنگ در تصمیم گیریها نسبت به مردان، در موقعیت محروم تر قرار دارند.

حقوق بشر اساسی ترین و ابتدایی ترین حقوقی است که هر فرد به طور ذاتی، فطری و به صرف انسان بودن و بدون در نظر داشت تعلقات جنسی، نژادی، رنگ، دین، زبان و یا سایر وضعیت، از آن بهره‌مند می‌شود. هر شخص بدون تبعیض از حقوق مساوی بشری برخوردار می‌باشد و حقوق زنان حقوق بشر می‌باشد. با وجود تعهدات جهانی از طریق کنفرانس‌های بین‌المللی، معاهدات و تعهدات صریح مانند اهداف انکشاف هزار ساله، هنوز هم موارد متعددی از نابرابری جنسیتی و نقض حقوق بشری به چشم می‌خورد. میلیون‌ها زن سالانه در اثر بارداری و ولادت طفل از بین می‌روند، خشونت‌های مبتنی بر جنسیت تعداد کثیری از زنان را در سنین بین 15 – 44 مانند سرطان از بین می‌برد؛ و زنان نسبت به مردان دوچند از نعمت سواد محروم اند.

هرچند دولت جمهوری اسلامی افغانستان تعهدات خویش را در راستای حفظ و رعایت حقوق بشر و حقوق زنان ابزار داشته است اما این تعهدات باید از طریق اجرای بودجه عملی گردد. بر علاوه مزایای اقتصادی، امنیتی و فراهم آوری صلح از طریق ترویج برابری جنسیتی، بودجه‌سازی پاسخگو به جندر زمینه ساز عملی ساختن تعهدات و رعایت حقوق بشری نیز می‌گردد. علاوه بر آن، در افغانستان می‌توان از آن به عنوان یک ابزار حمایتی برای تعهدات تعریف شده در قانون اساسی و سایر قوانین، استفاده کرد.

1.2 تجارب بین‌المللی بودجه‌سازی پاسخگوبه جندر

بودجه‌سازی پاسخگو به جندر (GRB) اکنون یکی از ابزارهای شناخته شده برای حمایت از اجرای تعهدات مبنی بر دستیابی به برابری جنسیتی و تحقق حقوق زنان در سطح بین‌المللی می‌باشد. این راهکار بودجه‌سازی نسبتاً جدید برای شامل سازی دیدگاه جنسیتی به سیاست‌های اقتصادی است. با آنکه اولین ابتکارات در عرصه بودجه‌سازی پاسخگو به جندر در اواسط سالهای 1980 میلادی توسط حکومت ایالتی و فدرال استرالیا معرفی شد، تا سالهای 1990 در سطح جهانی شناخته نشده بود. از 1995 تاکید قوی بین‌المللی برای شامل سازی جندر در بودجه‌سازی حکومت‌ها بوجود آمده است زیرا بودجه‌سازی پاسخگو به جندر از توصیه‌های توافقنامه بیجینگ سال 1995 می‌باشد. حالا بیشتر از صد ابتکار مشابه در مناطق مختلف جهان به معرفی گرفته شده است.

تنوع تجارب بودجه‌سازی پاسخگو به جندر در سطح جهان بیانگر آن است که برای عملی ساختن این روند یک رویکرد مطلق و یگانه وجود ندارد که در تمام کشورها بصورت یکسان اجرا گردد. بلکه، بودجه‌سازی پاسخگو به جندر از طرف مقامات دولتی، نماینده‌گان منتخب، نهادهای جامعه مدنی و مردم عوام مورد استفاده و ترویج قرار می‌گیرد که این گروه‌ها را بصورت رسمی و غیررسمی شامل می‌شود. بودجه‌سازی پاسخگو به جندر روی بودجه‌های ملی، منطقه‌ای و محلی ویا روی تمام آنها تمرکز می‌نماید. ابزارهای متنوع بودجه‌سازی پاسخگو به جندر در فصل سوم به تفصیل ارایه گردیده است. انتخاب این ابزارها منوط به روند بودجه، موجودیت معلومات، مهارت‌ها و اهداف اشخاصی می‌گردد که این ابتکار را روی دست گرفته است. برخی‌ها روی روش‌های مشخص تمرکز نموده درحالی‌که بعضی‌های دیگر احصاییه‌ها و آمارهای به دست آمده از سروی‌ها را مورد استفاده قرار می‌دهند.

هدف واحد در بودجه‌سازی پاسخگو به جندر این است تا یک ارتباط منطقی میان بودجه دولت و روشهای که بتوان برابری جنسیتی را تقویت نمود، وجود داشته باشد. ابتکارات بودجه‌سازی پاسخگو به جندر که به هر نحوی که روی دست گرفته شود تمرکز بیشتر آن روی افزایش آگاهی دهی در مورد پول و خدمات عامه می‌باشد که زنان، مردان، دختران و پسران در زندگی روزمره‌شان آن را تجربه می‌نمایند. به هر حال، تطبیق بودجه‌سازی پاسخگو به جندر ایجاب یک روند درازمدت را در هر کشور دارد و موارد زیادی برای آموختن از تجارب سایر کشورهای جهان وجود دارد که در روند بودجه‌سازی پاسخگو به جندر باید با دقت زیاد اتخاذ گردد.

آسترالیا

برای اولین بار در آسترالیا ابتکار بودجه‌سازی پاسخگو به جندر در سال 1984 آغاز گردید. این اقدام از طرف دولت آغاز گردید و بودجه نواحی فدرال و دولت مرکزی را مورد توجه قرار داد. این کار منتج به تدوین سند بودجه برای زنان گردید که همراه با اسناد بودجه ارایه گردید. در آسترالیا، تمرکز سند بودجه برای زنان روی محصولات زراعتی بود که باید پاسخگوی نیازمندی‌های زنان می‌بود تا زمینه ساز برابری جنسیتی گردد. هرچند پیشرفت‌ها خیلی ملموس نبود اما ابتکارات دولت آسترالیا در راستای بودجه‌سازی پاسخگو به جندر زمینه‌نهادینه‌سازی جندر را فراهم ساخت و آگاهی مردم را در مورد تاثیرات متفاوت پالیسی‌های اقتصادی حساس به جندر، افزایش داد.

افریقای جنوبی

یکی از عالی ترین ابتکارات کتبی در مورد بودجه سازی پاسخگو به جندر در افریقای جنوبی در سال 1995 به ثبت رسید. سند بودجه برای زنان از طرف دو موسسه غیردولتی و کمیته پارلمان روی دست گرفته شد. آنها یک گزارش را در مورد بودجه سازی پاسخگو به جندر به نشر سپردند که بعداً مستقیماً وارد بحث های بودجوی گردید. پیشنهادهایی که ارایه گردید شامل ترتیب یک دیتابیس احصایی بود تا معلومات تفکیک شده به جندر را در مورد تأثیرات مصارف، تطبیق اهداف و شاخص های حساس به جندر فراهم نماید و همچنان یک میکانیزم ارزیابی کارکردها برای ارایه گزارش از پیشرفت ها به پارلمان، تدوین گردد.

تانزانیا

در تانزانیا، ابتکارت بودجه سازی پاسخگو به جندر از طرف یک کنسرسیوم 20 نهاد جامعه مدنی آغاز یافت که هدف از اتحاد این موسسات اجرای دادخواهی برای برابری جنسیتی در برنامه های انکشافی بود که باید از طرف پالیسی سازان، متخصصین اقتصادی و پژوهشگران صورت میگرفت. این روش تمرکز خویش را روی تخصیص منابع عامه و تأثیرات ناشی از آن را روی گروه های مختلف معطوف داشت تا در نتیجه آن تأثیرات تخصیص منابع نه تنها بالای زنان بلکه جوانان و مردان فقیر نیز مشخص گردد. در مرحله دوم، کمپاین های براه انداخته شد تا برای شهروندان آگاهی داده شود که پالیسی های اقتصادی، بودجه، تخصیص منابع و تطبیق آن بالای کیفیت زندگی مردم چقدر تأثیر دارد. در تانزانیا، ابتکار انجام شده ای بودجه سازی پاسخگو به جندر منتج به نهادینه سازی بودجه سازی پاسخگو به جندر در سکتورهای آزمایشی، بازبینی بودجه از زاویه جندر، به رسمیت شناختن بودجه سازی پاسخگو به جندر از طرف دولت، شامل سازی جندر در رهنمودهای بودجوی، و نهادینه سازی جندر در پالیسی ها، پلان ها، و استراتژی ها، گردید.

ماروکو

بودجه سازی پاسخگو به جندر در ماروکو در دو مرحله صورت گرفت. در مرحله اول، وزارت ها نسبت به این پدیده آگاه شدند و ابزارها در کتاب رهنما بصورت مفصل توضیح گردیدند. این کتاب رهنما برای بلندبردن ظرفیت مدیران پلان و بودجه وزارت های مربوطه تدوین گردیده بود تا آنها قادر شوند که تحلیل بودجه را از زاویه جندر انجام دهند. در مرحله دوم از سال 2005 - 2008، دولت نشر گزارش جندر را نهادینه ساخت که یکجا با لایحه مالی به نشر سپرده می شد. این گزارش به تحلیل پالیسی ها و بودجه عامه و تأثیرات ناشی از آن از زاویه جندر پرداخته و همچنان تأکید دارد که دولت را در راستای برابری جنسیتی حساسه قرار دهد. این روند با وزارت های آزمایشی آغاز یافت و به تدریج سایر وزارت ها را نیز تحت پوشش قرار داد. این روند همچنان حاوی ابزارهای احصایی و شاخص های حساس به جندر بود.

مصر

بودجه سازی پاسخگو به جندر در مصر در سال 2000 توسط شورای ملی زنان آغاز یافت که این شورا واحدهای اختصاصی را در وزارت ها تحت نظر وزیر مربوطه ایجاد کرد. وزارت مالیه نیز چنین اقدام را روی دست گرفت و واحدهای اختصاصی به عنوان یک نقطه ارتباطی میان وزارت و شورای ملی زنان ایفای نقش می نمود. هدف از ایجاد این واحدها این بود تا از انعکاس یافتن مسایل جندر در پلان ها و بودجه ملی اطمینان دهند، بودجه سازی پاسخگو به جندر را در بودجه ملی ترویج نمایند، و وزارت مالیه را حمایت نماید تا بودجه ای ترتیب کند که نیازمندی ها و اولویت های جندر در آن بازتاب یافته باشد.

ابتکار بودجه سازی پاسخگو به جندر در مصر از مجراهای متعددی صورت گرفت که شامل برنامه های دادخواهی و آگاهی دهی در پلان پنج ساله ملی، دخیل ساختن نماینده گان، تدویر سیمینارها، نشر و چاپ خبرنامه ها و نمایش فلم های مستند، میگردد. پالیسی های مالی عامه از زاویه جندر مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفت (2006-2009). مهمتر از همه اینکه، تلاش ها در راستای بودجه سازی پاسخگو به جندر در مصر با اقدامات قانونگذاری و ریفرم های مالی همراه بوده است که این تلاش ها شامل تعدیل قانون بودجه، تدوین فورمه ها و رهنمود های حساس به جندر می باشد.

تلاش های دولت مصر در این راستا تمرکز به ایجاد یک کمیته متخصصین بود که این کمیته توظیف گردیده بود تا رهنمودهای آموزشی را تدوین نموده و کارمندان وزارت مالیه را تحت پوشش قرار دهد. بعد کارمندان وزارت مالیه مسوولیت داشتند تا کارمندان سایر وزارت ها را نیز آموزش دهند. مصر همچنان نمونه ها و مثالهای بارزی را در مورد تبادل افکار و انتقال دانش به ارمغان آورده است. تلاش ها برای بودجه سازی پاسخگو به جندر شامل ترجمه متون به زبان عربی، بازدید ها و تدوین بسته های آموزشی، میگردد.

ابتکارات سازمان ملل متحد در راستای بودجه سازی پاسخگو به جندر

سازمان زنان ملل متحد نهاد پیشگام در راستای حمایت از ادغام بُعد جندر در پلان گذاری ملی، بودجه سازی، و نظارت و ارزیابی از طریق بودجه سازی پاسخگو به جندر می باشد. این سازمان فعالیت های بودجه سازی پاسخگو به جندر را در 65 کشور در سطوح ملی و محلی حمایت می نماید و برنامه های شان در سطح ملی، منطقوی و فرا منطقوی می باشد. در سال 2009، دفاتر سازمان زنان ملل متحد در بنکاک ایجاد گردید تا استراتژی منطقوی را برای بودجه سازی پاسخگو به جندر ترتیب نمایند.

در سطح ملی، برنامه های بودجه سازی پاسخگو به جندر این سازمان در صدد آن است تا روندهای پلانگذاری و بودجه سازی متحول گردیده و پالیسی های روی دست گرفته شوند که مطابق به اصول برابری جنسیتی بوده و تغییرات واقعی را در تخصیص منابع اعمال نماید تا اولویت های زنان بازتاب پیدا نماید. به منظور نیل به این هدف، این نهاد بر اهمیت ایجاد مشارکت های چند بُعدی با مجریان در سطوح ملی تاکید دارد که این امر شامل تعداد کثیری از ارگان ها بشمول وزارت مالیه، وزارت های سکتوری، نهادهای آموزشی، پارلمان، سازمان های زنان و سایر نهاد های جامعه مدنی که در سطح محلات و پالیسی مصروفیت دارند، می باشند. در سطح محلات، این سازمان تمرکز خویش را بر حمایت از اشتراک فعال زنان در روندهای بودجه، تقویت زنان جهت نمایندگی در ادارات محلی، افزایش آگاهی دهی و دادخواهی برای تخصیص کافی برای اولویت های زنان، معطوف داشته است.

از آغاز سال 2001 بدین سو، سازمان زنان ملل متحد در دادخواهی های جهانی و منطقوی دخیل بوده است. طوریکه با تشریک مساعی دولت بلجیم، سازمان همکاری های اقتصادی و شورای نوردیک کنفرانس بین المللی را راجع به بودجه سازی پاسخگو به جندر برگزار کردند که این کنفرانس سندی را توشیح نمودند که از اثر آن در تمام کشورها تا سال 2015 تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر صورت گیرد. در سال های اخیر، موثریت مساعدت ها وابسته به این می باشد که دولت ها در راستای تطبیق این تعهد چه کارهای انجام داده اند.

در نتیجه، بودجه سازی پاسخگو به جندر به عنوان یک ابزار کلیدی جهت نظارت و حسابداری از موثریت آجندای کمک ها برای زنان محسوب میگردد. بر علاوه، سرمنشی سازمان ملل متحد در پنجاه و دومین جلسه کمیسیون درمورد وضعیت زنان از تمویل مالی برابری جنسیتی و تقویت زنان صحبت نمود و بودجه سازی پاسخگو به جندر را به عنوان یک رویکرد موثر به منظور تحقق یافتن ادغام جندر در مراحل پلانگذاری و اجرای بودجه دانسته است و همچنان از دستیابی به مقاصد استراتژیک مربوط به عرصه های کلیدی پلت فارم بیجیگ ذریعه بودجه سازی پاسخگو به جندر اطمینان داده است. برای معلومات بیشتر در مورد ابتکارات بودجه سازی پاسخگو به جندر، شما میتوانید به این آدرس (gender.budgets@unwomen.org) ایمیل روان کنید.

درس های آموخته شده از تجارب بین المللی

درس های عمده و اساسی را میتوان از تطبیق موفقانه ابتکارات بودجه سازی پاسخگو به جندر یاد گرفت. این درس ها باید بصورت خیلی واضح در هنگام نهادهای سازی بودجه سازی پاسخگو به جندر در افغانستان رعایت گردد:

- نکته ورودی دقیق را برای بودجه سازی پاسخگو به جندر شناسایی کرده و روی آن سرمایه گذاری کنید
- در درازمدت ملکیت برنامه ها را از آن خود کنید.
- زمینه تبادل افکار و دانش را فراهم سازید و همچنان موادهای آموزشی را به زبان های ملی برگردان کنید
- اولویت های سکتوری را برای نیل به برابری جنسیتی مورد بهره برداری قرار دهید
- قبل از اجرای موفقانه بودجه سازی پاسخگو به جندر باید برنامه های آگاهی دهی را برای قشر محروم روی دست گرفت.
- امضای استراتژی ها برای برابری جنسیتی باید بصورت پیهم تعقیب گردد
- تعهدات سیاسی خالصانه از طرف مقامات برای تداوم برابری جنسیتی لازم است.

- خواست های سیاسی باید به مقاصد و شاخص و اهداف های مشخص و قابل حصول تبدیل گردند
- اهداف و مقاصدی که در سطح مرکز تعیین میگردند باید در سطح محلات نیز ابلاغ گردند
- بودجه سازی پاسخگو به جندر باید در مطابقت با نیازمندی های معلومات و سیستم های باشد که باعث تسهیل جمع آوری ارقام به تفکیک جنسیت گردد
- سنجش تاثیرات بودجه سازی پاسخگو به جندر باید روی زندگی شهروندان، صورت گیرد.

1.3 بودجه سازی پاسخگو به جندر در افغانستان

از سال 2001 بدین سو، در افغانستان تلاش های پیهم برای نهادینه سازی بودجه سازی پاسخگو به جندر صورت گرفته است. کنفرانس بن در سال 2001، تعهد واضح برای نهادینه سازی موضوع جندر و جبران بیعدالتی را در برداشت و تاسیس یک حکومت چندقومی، فراگیر و حساس به جندر را توصیه کرد. کنفرانس بن چارچوبی را برای انکشاف نهادی به شمول تسوید قانون اساسی جدید و تاسیس وزارت امور زنان که مسوول نهادینه سازی جندر در پالیسی ها و برنامه های وزارت های سکتوری به منظور اطمینان بخشیدن از برابری جنسیتی می باشد، اساس نهاد. بر علاوه وزارت امور زنان، دفتر وزیر ارشد در امور زنان تاسیس شد که مستقیماً به رییس جمهور گزارش میداد تا هدایات مربوط به پالیسی را در روندهای اصلاحی حقوقی و قضایی ارایه کند. در سطح ملی، قانون اساسی جدید که در جنوری سال 2004 توسط لویه جرگه قانون اساسی تصویب شد، به صورت واضح در ماده 22 اذعان میدارد - "هرگونه تبعیض و تفاوت میان اتباع افغانستان خلاف قانون است. شهروندان افغانستان اعم از مرد و زن در مقابل قانون دارای حقوق و وجایب یکسان می باشند."

بودجه ملی افغانستان

بودجه یک ابزار تصمیم گیری دولت به منظور عملی نمودن مقاصد دولت در برنامه ها و خدمات جهت دستیابی به انکشاف اجتماعی - اقتصادی کشور، می باشد. بودجه دولت حاوی یک سلسله ویژگی ها می باشد. بودجه سطح و نوعیت مصارفی را که دولت پلان دارد تعیین نموده و همچنان مشخص می سازد که چنین مصارف چگونه تمویل گردد. این مصارف مشخص می سازد که دولت چگونه منابع را برای خدمات، زیربناها و فعالیت های روزمره حکومت، تخصیص دهد. روش های تمویل این مصارف شامل جمع آوری عواید، مالیات، دریافت فیس ناشی از عرضه خدمات، فروش دارایی ها و همکاری های انکشافی می گردد. بودجه دولت کیفیت زندگی شهروندان را ذریعه توزیع منابع و وضع مالیات متاثر می سازد.

بودجه ملی افغانستان اساسی ترین سند پالیسی دولت افغانستان است که عواید متوقعه و مصارف هر سال مالی را که در اول هر سال به تاریخ ۱ جنوری آغاز میگردد، مستند می سازد. باتوجه به این، بودجه ملی افغانستان اهداف تعیین شده عواید، مساعدت های متوقعه از طرف تمویل کننده گان، اولویت ها در مصرف، پلان ها برای توزیع منابع را آشکار ساخته و موثریت و ثبات اقتصادی را ببار می آورد.

بودجه ملی افغانستان بگونه ای ساختار بندی شده است تا عواید حکومت را که از طریق بودجه عادی در بودجه اختیاری جریان مییابد تسهیل بخشیده که شامل عواید داخلی و کمک های تمویل کننده گان می باشد و عواید کنترل شده تمویل کننده گان از طریق بودجه خارجی در بودجه غیراختیاری جریان پیدا می کند که تنها شامل مساعدت های تمویل کننده گان میگردد. بودجه به دو بودجه موازی تقسیم میگردد که عواید را تنظیم نموده و بودجه را به وزارت خانه های مربوطه برای عرضه خدمات تخصیص می دهد. بودجه اصلی شامل بودجه عملیاتی و بودجه انکشافی میگردد که توسط عواید داخلی و کمک کشور های تمویل کننده مورد حمایت مالی قرار گرفته و از مجرای دولت افغانستان به مصرف می رسد. این بودجه از طرف وزارت مالیه ترتیب و توسط کابینه و پارلمان کشور منظور و تصویب میگردد.

هرچند نهادهای گوناگون در این پروسه دخیل اند، وزارت مالیه و مستوفیت ها (دفاتر ولایتی وزارت مالیه در ۳۴ ولایت) از جمله نهادهای رهبری کننده در این راستا می باشند. به همین ترتیب، وزارت مالیه مسوول تدوین و ترتیب بودجه و (وزارت مالیه و مستوفیت ها) مسوول اجرای بودجه سالانه می باشد. وزارت مالیه مسوده ابتدایی و نهایی بودجه را تهیه می دارد. وزارت مالیه اولویت ها و سقف های بودجی را برای وزارت های مربوطه تعیین نموده و مسوول اطمینان بخشیدن ثبات مالی در بودجه می باشد. ریاست های ولایتی از نفوذ رسمی در تشکیل بودجه برخوردار نمی باشند و بصورت مکمل وابسته به وزارت های مرکزی بوده و مستقلانه عواید و مالیات را تولید کرده نمی توانند. فقط پارلمان کشور میتواند که بودجه نهایی شده را تصویب و یا رد نماید.

روندهای تشکیل و ترتیب بودجه شدیداً متمرکز در کابل بوده که از طرف وزارت مالیه و وزارت های مربوطه رهبری میگردد. از نهادهای ولایتی توقع برده می شوند تا در بحث ها شرکت داشته باشند و نظریات شان را برای اولویت های مصارف، اظهار نمایند. پلان های انکشافی ولایتی به عنوان یک وسیله ارتباط دهنده نیازمندی های ولایتی، اولویت ها و استراتژی ها در مطابقت با استراتژی انکشاف ملی افغانستان، عمل می نمایند. در کل، تشکیل و ترتیب بودجه به هماهنگی، تسامح، و ارتباط میان فکتور های متعددی که در صدد مورد توجه قرار دادن اولویت های انکشافی ملی، سایر تمویل کننده گان، واقعیت های مالی و ظهور نیازمندی ها در عمل می باشد، وابسته است. نقش ها و وظایف این فکتورهای کلیدی از قبل در ساینکل رسمی بودجه که مراحل مختلف را مشخص می سازد، واضح گردیده است - تشکیل بودجه، تطبیق بودجه و ارزیابی بودجه.

پلان گذاری بودجه

پلانگذاری بودجه عبارت از روندی است که در ماه مارچ توام با صدور اولین متحد المال از طرف وزارت مالیه به سایر واحدهای بودجی وزارت های مربوطه آغاز و در ماه دسمبر هنگامی که وزارت مالیه پلان های مالی را مرور و منظور می نماید، ختم می گردد. متحد المال به عنوان یک ابزار رهنمایی برای تمام وزارت ها و ارگان های مستقل هنگامی که آنها بودجه شان را برای سال مالی بعدی ترتیب می دارند، مورد استفاده قرار میگیرد. در افغانستان این کار مطابق به ماده ۲۹ قانون اداره امور مالی و مصارف عامه می باشد، ۲۰۰۵.

وزارت مالیه بحث را میان مقامات وزارت خانه های مربوطه در رابطه به روند تدوین بودجه سال کنونی رهبری نموده و بعد از آن میعاد زمانی را توام با رهنمودهای ترتیب بودجه از طریق وزارت مالیه به وزارت های مربوطه و سایر نهادهای ذیدخل ارجاع می دارد. متعاقباً، وزارت مالیه پروسه ای را آغاز می نماید که منابع موجود را برای پرداخت ها تعیین نماید تا مقاصد بودجی مرفوع گردد. بعد از آن، از وزارت های مربوطه و سایر واحدهای بودجی خواسته می شوند تا نیازمندی های برنامه های شان را برای فراهم آوری خدمات، شناسایی نمایند. این دعوت ذریعه متحد المال صورت گرفته و وزارت خانه های مربوطه خلاصه ای از فعالیت های برنامه های شان را به وزارت مالیه ارایه می دارد. در این مرحله سایر ابتکارات از طرف نهادهای ولایتی و ولسوالی و تمویل کننده گان نیز معرفی گردیده که از طرف وزارت های مربوطه مورد بازنگری و مرور قرار میگیرند.

براساس متحد المال نخست، وزارت مالیه چارچوب میان مدت بودجه را برای مدت سه سال ترتیب نموده که اولویت های بودجی را در مطابقت به منابع موجود تعیین می نماید تا ثبات مالی را تضمین کرده باشد. بعداً، وزارت مالیه متحد المال دوم را برای وزارت های مربوطه ارسال داشته و از آنها میخواهد تا تخمین های بودجی مفصل و توضیحات برنامه های شان را فراهم سازد. این قیمت گذاری ها و برنامه ریزی فعالیت ها بصورت مفصل از طرف وزارت مالیه در ترتیب سند نهایی بودجه مورد استفاده قرار میگیرد.

از آنجایی که متحدالمال بودجه معلومات مفصل و جامع را برای وزارت ها به منظور تسهیل ترتیب بودجه شان فراهم میکند، این نکته حایز اهمیت است که متحدالمال ها موضوعات و نگرانی های جندر را نیز در مرحله پلانگذاری و تخمین گذاری در نظر داشته باشند. در افغانستان متحدالمال شماره ۱ و متحدالمال شماره ۲ برای وزارت ها این فرصت را می دهد تا نگرانی ها و اولویت های جندر را در هنگام تخمین بودجه انعکاس دهند. با وجود آنکه موضوع جندر یک مساله مشترک در استراتژی انکشاف ملی افغانستان و پلان کاری ملی برای زنان افغانستان می باشد، اما انعکاس اولویت های جندر در متحدالمال شماره ۲ بستگی به میزان درک وزارت مربوطه از جندر دارد.

تصویب بودجه

وقتی متحدالمال ها از طرف وزارت ارسال گردید، وزارت مالیه این متحدالمال ها را تحلیل نموده و استماع بودجه را تشکیل می دهد. موقعی که بودجه ملی از طرف وزارت مالیه نهایی میگردد، بعداً برای کابینه جهت تایید ارسال میگردد. وقتی کابینه بودجه را تایید نمود بعداً به پارلمان جهت تصویب ارسال میگردد. بودجه در مشرانو جرگه به بحث گرفته می شود و بعداً با نظریات مشورتی به ولسی جرگه فرستاده می شود. سند بودجه از طرف کمیته ها مورد مرور قرار میگیرند که پیشنهادات شان را به کمیته بودجه ارایه می نمایند. کمیته بودجه گزارش را ترتیب و برای جلسه مقدماتی تقدیم میکند که در آنجا مورد بحث قرار میگیرد که در نتیجه یا سند بودجه تصویب و یا رد میگردد. وقتی از طرف پارلمان تصویب گردید بعداً برای توشیح برای رییس جمهور ارسال می گردد.

تطبیق بودجه

دومین مرحله، مرحله تطبیق می باشد که بعد از نهایی شدن بودجه و امضاء توسط رییس جمهور این مرحله آغاز میگردد که بعد از آن بودجه به وزارت های مربوطه برای تطبیق ارسال میگردد. وزارت های مربوطه بالنوبه مقداری از این بودجه را به ریاست خانه های ولایتی و نمایندگی ها ارسال داشته و باقی مانده آن را برای فعالیت های تخصیص میدهد که در سطح مرکز قرار است انجام شود. وقتی پرداخت ها و وجوه مالی به حساب مستوفیت ها انتقال گردید، بعد از آن مستوفیت ها صلاحیت اجرای پراخت ها را به ریاست های ولایتی دارد. بودجه عملیاتی ذریعه مراحل مختلف بصورت ربعوار ارسال میگردد و بودجه انکشافی بصورت اقساط مطابق به نیازمندی فرستاده می شود.

ارزیابی بودجه

وقتی بودجه به مصرف رسید و خدمات فراهم گردید، مرحله سوم عبارت از ارزیابی بودجه می باشد که صورت میگیرد. ارزیابی برنامه ها در سطح مرکز صورت گرفته و شامل نظارت از ارزیابی رسمی تطبیق بودجه، طرز العمل های گزارشدهی از فعالیت های ریاست خانه ها و وزارت ها، و مرور اجراءات برنامه ها می باشد. مبنای ارزیابی بودجه را گزارشدهی مصارف که بصورت ماهوار توسط مستوفیت ها برای وزارت مالیه و توسط ریاست های ولایتی برای وزارت خانه های مربوطه، صورت گرفته است تشکیل می دهد. بر مبنای این یافته ها، وزارت مالیه بازنگری وسط سال بودجه را انجام داده، پیشنهادات را برای تعدیل بودجه وارد ساخته و صورت حسابات نهایی را در ختم هر سال تهیه می دارد.

ریفورم بودجه سازی پاسخگو به جندر

اگرچه از بودجه سازی پاسخگو به جندر در سند بودجه سال 1388 نام برده شده بود، اما هیچ کار عملی روی بودجه به منظور عملی ساختن این تعهد صورت نگرفت. تنها در کد احتیاطی برای بخش پروژه های انکشافی یک قسمت تحت نام پول احتیاطی برای مسایل مربوط به جندر به مقدار خیلی کم در بودجه سال 1388 تعیین شده بود. همین رویکرد در بودجه سال 1389 بدون نهادینه سازی بودجه سازی پاسخگو به جندر در روند بودجه سازی براساس برنامه صورت گرفته بود. تنها دو وزارت خانه – وزارت معارف و وزارت کار یک مقدار پول را از کد احتیاطی برای جندر تخصیص داده بودند و سایر وزارت ها قادر نبودند سودی ببرند. بناءً، نتیجه آنچنان که توقع میشد، رضایت بخش نبود.

برای اولین بار در بودجه سال ۱۳۹۰ بود که وزارت مالیه بودجه سازی پاسخگو به جندر را به عنوان یک رویکرد آزمایشی آغاز نمود. وزارت مالیه شش وزارت خانه کلیدی را برای پیشگام شدن در ابتکار بودجه سازی پاسخگو به جندر تعیین کرده بود. این وزارت ها عبارتند از وزارت معارف، وزارت تحصیلات عالی، وزارت صحت عامه، وزارت زراعت، وزارت احیا و انکشاف دهات و وزارت کار و امور اجتماعی، شهدا و معلولین. در جریان همین مرحله آزمایشی، بودجه سازی پاسخگو به جندر وارد متحدالمال ها گردید و واحد های جندر در 14 وزارت بشمول وزارت مالیه، تاسیس یافت.

بودجه سازی پاسخگو به جندر موفق و کارا باید از هماهنگی بهتر میان وزارت مالیه به عنوان ارگان مسوول برای شامل ساختن بودجه سازی پاسخگو به جندر در روند بودجه و وزارت امور زنان به عنوان ارگان پالیسی ساز جهت برابری جنسیتی، آغاز گردد. در حال حاضر، هماهنگی میان وزارت امور زنان و وزارت مالیه بصورت غیر رسمی می باشد. هماهنگی رسمی از طریق میکانیزم ها مانند کمیته های مشترک برای نهادینه سازی موثریت بودجه سازی پاسخگو به جندر در افغانستان حایز اهمیت می باشد.

پلان استراتژیک بودجه سازی پاسخگو به جندر افغانستان

به عنوان بخشی از ریفورم در بودجه سازی پاسخگو به جندر افغانستان، وزارت مالیه پلان استراتژیک بودجه سازی پاسخگو به جندر را تهیه کرده است. هدف این پلان استراتژیک ایجاد روندهای می باشد تا زمینه تطبیق هرچه بیشتر بودجه سازی پاسخگو به جندر فراهم شده و برابری جنسیتی در مطابقت به برنامه های ملی دارای اولویت بهبود یابد. این پلان براساس استراتژی انکشاف ملی افغانستان، پلان کاری ملی برای زنان افغانستان و تحلیل فرصتها و چالش های موجود فرا راه برابری جنسیتی در افغانستان، تهیه و تدوین شده است. نکات آغازین برای این پلان استراتژیک قرار زیر اند:

- فراهم آوری حمایت های مالی و تخنیکی به تمام وزارت ها برای نیل به برابری جنسیتی در مطابقت به برنامه های ملی دارای اولویت.
- تقویت ظرفیت، دانش، فهم و عملکرد وزارت مالیه و واحدهای بودجی راجع به برابری جنسیتی در تمام وزارت ها و نهادها.

این پلان سه سال مالی را 1393 – 1395 احتوا نموده و حمایت های لازم را برای بهبود ریفورم های بودجه سازی پاسخگو به جندر که در سال 1389 معرفی گردید، فراهم می سازد. باآنهم، این استراتژیها جهت تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر همواره ایجاب می نماید تا مورد بازبینی و تجدید قرار گیرند.

چارچوب های حقوقی برای بودجه سازی پاسخگو به جندر در افغانستان

روش های متعددی موجود است که دولت جمهوری اسلامی افغانستان خود را ملزم و متعهد به ترویج برابری جنسیتی دانسته است که این امر نه تنها در حد حرف بوده بلکه از مجرای حقوقی نیز صورت گرفته است.

ماده 22 قانون اساسی افغانستان به صراحت بیان میدارد – "هرگونه تبعیض و تفاوت میان اتباع افغانستان خلاف قانون است. شهروندان افغانستان اعم از مرد و زن در مقابل قانون دارای حقوق و واجبات یکسان می باشند."

برعلاوه، قانون اساسی افغانستان در مقدمه، خود را ملزم به رعایت منشور ملل متحد و اعلامیه جهانی حقوق بشر دانسته است. ماده ۷ چنین صراحت دارد: دولت منشور ملل متحد، معاهدات بین الدول، میثاق های بین المللی که افغانستان به آن ملحق شده است و اعلامیه جهانی حقوق بشر را رعایت می کند. این امر شامل اسنادهای مهم در رابطه به حقوق بشر در حقوق و میثاق های بین المللی می باشد که افغانستان یکی از امضاکننده گان آن می باشد که اعلامیه جهانی حقوق بشر، کنوانسیون حقوق مدنی و سیاسی، کنوانسیون حقوق اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی را نیز دربردارد. همچنان کنوانسیون محو هر نوع تبعیض علیه زنان را نیز شامل می شود.

بودجه ملی افغانستان مشروط به رعایت حقوق بشری می باشد نه تنها بخاطری که این از جمله مسوولیت های دولت است بلکه این سند چارچوب مالی فعالیت های دولت می باشد. برعلاوه، تعهدات دولت افغانستان در رابطه به حقوق بشر و رعایت قانون اساسی به این مفهوم است که مقاصد و اهداف مالی دولت نباید به شیوه ای برآورده گردد که در آن نقض حقوق بشر و یا ضعف دولت را در این راستا وانمود سازد. هرچند بودجه سازی بیشتر برای ثبات اقتصاد دولت متمرکز می باشد، اما آنعه رویکردهای بودجی که مکلفیت های این تعهدات بین المللی را بصورت عمدی و یا از طریق چشم پوشی اعمال نماید، نقض این معاهدات پنداشته می شود.

کنوانسیون محو هر نوع تبعیض علیه زنان تأثیرات زیاد بالای بودجه دولت ها دارد طوریکه در مقدمه این کنوانسیون چنین ذکر گردیده است: "دولت های متعهد به کنوانسیون های بین المللی حقوق بشر ملزم به رعایت حقوق مساوی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، مدنی و سیاسی میان مردان و زنان می باشند." مقدمه همچنان پایبندی به حقوق اساسی بشر، کرامت و ارزش هر فرد انسانی و برابری حقوق زن و مرد را مورد تأکید دوباره قرار میدهد و اظهار می دارد که دولت های متعهد مکلفیت دارند تا زمینه های برابر را میان زنان و مردان فراهم ساخته تا آنها از حقوق سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، و مدنی برخوردار گردند. این کنوانسیون همچنان توجه خویش را به اهمیت اجتماعی ولادت ها معطوف داشته و مشخص می سازد که نقش زنان در بوجود آوردن طفل نباید مبنای تبعیض قرار گرفته بلکه تربیت و پرورش طفل یک مسوولیت مشترک میان زن و مرد باید تلقی گردد. در پایان به این مساله نیز اشاره گردیده است که برای رسیدن به برابری کامل میان زنان و مردان باید نقش ها و مسوولیت های سنتی تغییر یابند.

ماده اول تبعیض علیه زنان را چنین تعریف کرده است، " به معنای قائل شدن هر گونه تمایز، استثناء یا محدودیت بر اساس جنسیت است که بر به رسمیت شناختن حقوق بشر زنان و آزادی های اساسی آنها و بهره مندی و اعمال آن حقوق، بر پایه برابری با مردان، صرف نظر از وضعیت تأهل آنها، در تمام زمینه های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، مدنی و دیگر زمینه ها اثر آسیب رساننده یا خنثا کننده دارد.

ماده دوم، دول عضو، هرگونه تبعیض علیه زنان را محکوم کرده، موافقت می نمایند که بدون درنگ سیاست رفع تبعیض از زنان را با کلیه ابزارهای مناسب دنبال نموده و با این هدف موارد زیر را متعهد می شوند:

الف. گنجاندن اصل مساوات میان زنان و مردان در قانون اساسی یا سایر قوانین مربوطه هر کشور، چنانچه تاکنون منظور نشده باشد، و تضمین تحقق عملی این اصل به وسیله وضع قانون یا سایر طرق مناسب دیگر؛

ب. تصویب قوانین مناسب و یا اقدامات دیگر، از جمله مجازات در صورت اقتضا، به منظور رفع تبعیض از زنان؛

ج. برقراری حمایت قانون از حقوق زنان بر مبنای برابری با مردان و حصول اطمینان از حمایت مؤثر از زنان در مقابل هرگونه اقدام تبعیض آمیز از طریق مراجع قضایی ذیصلاح ملی و سایر مؤسسات دولتی؛

د. خودداری از انجام هرگونه عمل و حرکت تبعیض آمیز علیه زنان و تضمین رعایت این تعهدات توسط مراجع و مؤسسات دولتی؛

هـ. اتخاذ کلیه اقدامات مناسب جهت رفع تبعیض از زنان توسط هر شخص، سازمان و یا شرکت های خصوصی؛

و. اتخاذ تدابیر لازم از جمله وضع قوانین به منظور اصلاح یا فسخ قوانین، مقررات، عرف یا روش های موجود که نسبت به زنان تبعیض آمیزند؛

ز. فسخ کلیه مقررات کیفری ملی که موجب تبعیض نسبت به زنان می شود.

ماده سوم، دول عضو باید در تمام زمینه ها به ویژه زمینه های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کلیه اقدامات مناسب از جمله وضع قوانین را برای تضمین توسعه و پیشرفت کامل زنان و نیز بهره مندی آنان از حقوق بشر و آزادی های اساسی بر مبنای مساوات با مردان به عمل آورند.

ماده چهارم، 1. اتخاذ تدابیر ویژه و موقتی توسط دول عضو که هدف آن تسریع در برقراری مساوات بین مردان و زنان است نباید به عنوان «تبعیض» به صورتی که در این کنوانسیون تعریف شده است، تلقی گردد و بدون اینکه این اقدامات منجر به حفظ معیارهای نابرابر و مجزا گردد، پس از تحقق رفتار و فرصت های برابر متوقف خواهد شد.

2. اتخاذ تدابیر ویژه توسط دول عضو از جمله اقداماتی که در این کنوانسیون برای حمایت از مادری منظور شده است تبعیض آمیز تلقی نخواهد شد.

ماده پنجم،

دول عضو کلیه اقدامات مناسب در زمینه های زیر را به عمل می آورند:

الف. تعدیل الگوهای اجتماعی و فرهنگی رفتاری مردان و زنان به منظور از میان برداشتن تعصبات و کلیه روش های سنتی و غیره که بر تفکر پست نگری یا برترنگری هر یک از دو جنس و یا تداوم نقش های کلیشه ای برای مردان و زنان استوار باشد؛

ب. حصول اطمینان از اینکه آموزش خانواده شامل درک صحیح از وضعیت مادری به عنوان یک وظیفه اجتماعی و شناسایی مسوولیت مشترک زنان و مردان در پرورش و تربیت کودکان خود باشد، با این استنباط که منافع کودکان در تمام موارد در اولویت قرار دارد.

سایر بخش های این کنوانسیون به موارد مشخص نظیر قاچاق زنان، مشارکت سیاسی زنان در مجامع سیاسی و زندگی عامه، آموزش، شغل زدایی، صحت، انکشاف دهات، حقوق قانونی، ازدواج و خانواده، پرداخته است.

این کنوانسیون از طریق مقررات خویش، نه تنها برابری رسمی را قانونی ساخته بلکه برابری واقعی را نیز مطرح کرده است. برابری رسمی و برابری واقعی از هم متفاوت ولی بهم پیوست می باشند. برابری رسمی مانع تمایز قایل شدن میان زن و مرد در

قوانین و پالیسی ها گردیده و مشخص می سازد که برخوردهای برابر بهترین رویکرد برای رسیدن به برابری می باشد. برابری واقعی نسبتاً عمیق تر به این مساله نگرسته و تأثیرات پالیسی ها و قوانین را روی جندر های متفاوت به بررسی میگیرد. از این زاویه، قوانینی که برخوردهای متفاوت را نسبت به جندرهای متفاوت اعمال می نماید و اگر تأثیرات منفی بالای چنین جندر را وارد سازد، تبعیض آمیز خوانده می شود. دست یافتن به برابری واقعی مستلزم عملکردهای مساویانه دولت می باشد که این امر شامل بودجه دولت نیز میگردد.

برابری واقعی که توسط کنوانسیون محو هر نوع تبعیض علیه زنان مطرح گردیده است در تمام لایحه های بودجه ملی بشمول مصارف عامه، عواید عامه، پالیسی های اقتصاد کلان و اتخاذ تصمیم ها راجع به بودجه، می باشد. این بدین مفهوم است که دولت های متعاقد مانند افغانستان نباید عملکردهای تبعیض آمیز در توزیع منابع و مصارف عامه نسبت به شهروندان روا دارد. این دولت ها همچنان متعهد می باشند تا عواید عامه را بگونه ای جمع آوری نمایند تا باعث اعمال تبعیض میان زنان و مردان نگردیده و سیستم وضع مالیات و دریافت حق الزحمه از خدمات عامه باید طوری برنامه ریزی گردد که زمینه ساز برابری جنسیتی گردد. بر علاوه، کنوانسیون متذکره همچنان مشخص می سازد که زنان و مردان باید در تصمیم گیریهای بودجی مساویانه حضور داشته باشند.

منابع ملی و بین المللی در مورد بودجه سازی پاسخگو به جندر

بر علاوه این کتاب رهنما، سایر منابع نیز در مورد بودجه سازی پاسخگو به جندر وجود دارد. رهنمود آموزشی بودجه سازی پاسخگو به جندر در هماهنگی با این کتاب اخیراً نیز تدوین یافته است که شامل پنج مبحث می باشد. مبحث اول آن شامل جندر و برابری جنسیتی میگردد. مبحث دوم آن بودجه ملی افغانستان را به بحث گرفته است. مبحث سوم آن شامل بودجه سازی پاسخگو به جندر، تجربه افغانستان در راستای بودجه سازی پاسخگو به جندر، رویکرد پنج مرحله ای بودجه سازی پاسخگو به جندر، ابزارها برای تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر، چالش ها و محدودیت ها فرا راه بودجه سازی پاسخگو به جندر، و بودجه سازی پاسخگو به جندر در سطوح مختلف می باشد. مبحث چهارم در مورد تدوین شاخص های حساس به جندر می باشد. مبحث آخر تجارب بین المللی بودجه سازی پاسخگو به جندر را مطرح می سازد. این رهنمود آموزشی بگونه ای جامع و قابل دسترس برای همگان تدوین یافته است. این رهنمود شامل بحث های مقدماتی و تعاریف برای آنعده کسانی می باشد که با چنین مفاهیم آشنایی بیشتر ندارند و همچنان موضوعات بیشتر تخنیکی و مغلق را برای کسانی که دانش و تجربه بودجه سازی پاسخگو به جندر را دارند، به بحث گرفته است. این رهنمود آموزشی بصورت کلی و یا بصورت مبحث وار مطابق به نیازمندی اشتراک کننده گان، قابل تدریس می باشد.

ویب سایت بودجه سازی پاسخگو به جندر در سال 2001 از طرف سازمان زنان ملل متحد با تشریک مساعی دبیرخانه کشورهای مشترک المنافع و مرکز بین المللی تحقیقات دولت کانادا ایجاد گردید. این ویب سایت در نظر دارد تا از تلاش های دولت ها، موسسات زنان، اعضای پارلمان، جامعه اکادمیک حمایت نموده تا پلان گذاری و بودجه سازی موثر تقویت گردد. این ویب سایت همچنان به عنوان پل ارتباطی میان موسسات جامعه مدنی در سطح منطقه و جهان عمل نموده و زمینه ساز ایتلاف ها برای تشریک مساعی مشترک می گردد. فعالین بودجه سازی پاسخگو به جندر و مدافعان برابری جنسیتی از طریق این ویب سایت میتوانند به منابع، مواد های آموزشی، فورمه های ارزیابی گوناگونی را به دست آورند. ویب سایت آن www.gender-budgets.org بوده و شامل بخش های جداگانه در مورد متخصصین بودجه سازی پاسخگو به جندر و منابع می باشد.

بر علاوه، پاورقی ها در این کتاب نیز درج گردیده است که شما میتوانید راجع به عناوین مختلف معلومات بیشتر را جمع آوری کنید و همچنان مآخذها و منابعی که در تدوین این کتاب استفاده شده است در اخیر این کتاب نیز ذکر گردیده اند.

2. بودجه سازی پاسخگو به جندر در سطوح مختلف

تطبیق موثر بودجه سازی پاسخگو به جندر تنها در سطح مرکز صورت گرفته نمیتواند. بودجه سازی پاسخگو به جندر باید از یک جایی آغاز گردد اما نسخه نهادینه شده این روند ایجاب می نماید تا تمام مجریان و فعالین بودجه سازی در تمام سطوح دخیل باشند. این بخش مجریان و فعالین کلیدی این روند را معرفی نموده و وسایل ادغام بودجه سازی پاسخگو به جندر را در سطح مرکزی، سکتوری، ولایتی و محلی به بحث میگیرد. برای داشتن یک روند بودجه سازی پاسخگو به جندر موفق، حضور تمام مجریان و فعالین ضروری می باشد. از باب مثال، بعید است تا برنامه سواد آموزی را در واخان بدخشان داشته باشیم مگر اینکه وزارت سکتوری معارف این برنامه را در متحدالمال های بودجی خویش انعکاس نداده باشد. بدون مطرح نشدن نیازمندی ها و اولویت ها از طرف مردم محل و بدون همکاری مقامات در برجسته کردن چنین نیازمندی ها و انتقال این پیام به مرکز، رسیدگی به چنین اولویت ها از

طریق بودجه محال می باشد. مضاف بر آن، اگر دولت مرکزی بودجه سازی پاسخگو به جندر را در روند بودجه شامل نسازد، وزارت مربوطه از وجود چنین نیازمندی های مشخص در واخان مطلع نمی باشد. از بیان این مثال چنین نتیجه میتوان گرفت که اگر بودجه سازی پاسخگو به جندر در یک مرحله/سطح صورت گیرد و در مرحله بعدی در نظر نگرفته نشود، نمیتوان از نتیجه قناعت بخش برای شهروندان اطمینان حاصل کرد. نیازمندی ها باید از پایین به بالا مطرح ساخته شوند و مجریان در سطح مرکز باید چنین پالیسی ها و طرز العمل های را تهیه نمایند تا جوابگوی این نیازمندی ها باشد.

2.1 بودجه سازی پاسخگو به جندر در سطح مرکز

نهادینه سازی جندر در بودجه ملی هدف بودجه سازی پاسخگو به جندر می باشد. به این معناست که درآمد عامه بلند برده شود و منابع عامه طوری تخصیص داده شود که برابری جنسیتی را ترویج دهد. تصامیم بودجوی سیاسی در سطح مرکز اتخاذ میگردند که تقسیم سرمایه میان اولویت های بودجوی را لازم دارد.

بعضی از شیوه های که بودجه سازی پاسخگو به جندر بتواند در سطح مرکزی راه اندازی و حمایت شود:

- نهادینه سازی جندر در اداره امور مالی
- برای بودجه سازی پاسخگو به جندر مبنای قانونی ساختن
- ادغام بودجه سازی پاسخگو به جندر در استراتیژی ها و پالیسی های بودجوی
- ادغام بودجه سازی پاسخگو به جندر در پلان گذاری های نهادی
- ربط دادن بودجه پاسخگو به جندر با روندهای ریفورم

مجریان/بازیگران کلیدی

مجریان متعددی در افغانستان وجود دارند که باید در روند بودجه سازی پاسخگو به جندر دخیل باشند که با وزارت مالیه و وزارت امور زنان آغاز میگردد. به عنوان وزارت های مسوول برای تدوین بودجه و نهادینه سازی جندر، این دو وزارت نقش خیلی کلیدی را در راستای مطرح ساختن بودجه سازی پاسخگو به جندر به عنوان آجندای فراهم آوری حمایت های تخنیکی و ارایه دادخواهی در میان سایر ارگان ها برای نهادینه سازی این روند، ایفا می نماید. اجرای موفقانه این نقش ها ایجاب هماهنگی رسمی را میان این وزارت ها و سایر بازیگران می نماید و باید میکانیسم های هماهنگی رسمی و یا چارچوب ها، پالیسی ها، طرز العمل های رسمی به این منظور ایجاد گردند تا نقش ها و مسوولیت ها بصورت واضح تعیین شوند. این بخش به خلاصه ای از این بازیگران کلیدی و مسوولیت های آنها پرداخته است.

وزارت مالیه

وزارت مالیه یکی ارگان های بسیار مهم برای تطبیق موفقانه بودجه سازی پاسخگو به جندر می باشد. این وزارت مسوول مدیریت و اجرای بودجه ملی، جمع آوری عواید، مصارف عامه و تعیین پالیسی ها برای اقتصاد ملی می باشد. وزارت مالیه به عنوان یک ارگان هماهنگ کننده در راستای پالیسی ها و اولویت های بودجه در تمام کشور عمل می نماید و این وزارت مسوولیت تطبیق ریفورم های بودجوی را نیز به دوش دارد. اکثریت ابزارهای بودجه سازی پاسخگو به جندر مانند تدوین سند بودجه نیازمند حمایت و هماهنگی وزارت مالیه می باشد.

وزارت امور زنان

وزارت امور زنان مسوول تطبیق پالیسی های سیاسی و اجتماعی دولت می باشد تا حقوق قانونی زنان و حاکمیت قانون در زندگی روزمره زنان تامین گردد. در استراتیژی های ملی جندر مانند استراتیژی انکشاف ملی و پلان کاری ملی برای زنان افغانستان، وزارت امور زنان به عنوان یکی از شرکای کلیدی برای سایر وزارت ها قلمداد گردیده است و این وزارت مسوولیت فراهم آوری توصیه های لازم را در سطح پالیسی و رهبری جهت نهادینه سازی جندر و هماهنگی بیشتر میان بازیگران گوناگون دارد. تطبیق موفقانه بودجه سازی پاسخگو به جندر ایجاب می نماید تا وزارت مالیه و وزارت امور زنان مسوولیت های رهبری این روند را در سطح مرکزی به دوش گرفته و حمایت های لازم را برای سایر ارگان ها اجراکننده گان فراهم سازند. باتوجه به جایگاه وزارت امور زنان، این وزارت میتواند حمایت های لازم را برای سایر وزارت های سکتوری در راستای بودجه سازی پاسخگو به جندر در هنگام تدوین بودجه و ترتیب متحدالمال ها داشته باشد و همچنان میتواند تمام ادارات دولت را برای تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر حساسده قرار دهد.

وزارت های سکتوری در سطح مرکز

در حال حاضر، وزارت های سکتوری تمام اولویت ها را تعیین نموده و مطابق به آن برای فعالیت ها پلان گذاری می نماید. این وزارت ها مسوولیت دارند تا جواب های متحدالمال های شماره 1 و 2 را تکمیل و برای وزارت مالیه ارسال دارند و همچنان باید نیازمندی های مالی خویش را برای این وزارت ابلاغ کنند. طوریکه در بخش بعدی مورد بحث قرار خواهد گرفت، اکثریت فعالیت ها راجع به بودجه سازی پاسخگو به جندر در سطح سکتوری صورت میگیرند جایی که پایین تر از آن تصامیم بودجوی اتخاذ می گردند و بالاتر از آن تحلیل تطبیق بودجه بصورت ساده اجرا میشود.

کابینه

کابینه باید سند بودجه را قبل از اینکه به پارلمان برای تصویب ارسال گردد، منظور نماید. کابینه متشکل از تمام وزیران دولت می باشد. وزارت ها از تاثیرگذاری بیشتر بالای اولویت ها و پالیسی های سکتورهای مربوطه برخوردار می باشند و بنابراین از صلاحیت و اختیارات لازم برای تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر در سکتورها برخوردار اند و میتوانند که حساس بودن بودجه را در قبال نیازمندی های جنسیتی به عنوان یک معیار برای تصویب بودجه ملی در نظر گیرند.

پارلمان

بودجه باید مورد تایید و تصویب مشرانو جرگه و ولسی جرگه قرار گیرد. همانند کابینه، این نهادها و کمیته های مربوطه شان باید بودجه سازی پاسخگو به جندر و حساس بودن بودجه ملی را در قبال اولویت های جندر به عنوان یک معیار برای تصویب و تایید قرار دهند. بر علاوه، بحث های که روی بودجه در پارلمان صورت میگیرند باعث میگردند تا آگاهی مردم در این مورد بلند رفته و به اهمیت بودجه سازی پاسخگو به جندر نیز می افزاید.

رییس جمهور

در اخیر، رییس جمهور باید بودجه ملی را نیز منظور نماید. رییس جمهور وزیران را در بست های وزارت تعیین نموده که بعداً همین وزرا کابینه را تشکیل می دهد و بر علاوه یک ثلث اعضای مشرانو جرگه نیز از طرف رییس جمهور تعیین می گردد. بنابراین نقش رییس جمهور در بودجه سازی پاسخگو به جندر دو چند می باشد. رییس جمهور میتواند وزرا و پالیسی سازانی را تعیین نماید که آنها نه تنها بودجه سازی پاسخگو به جندر را تطبیق نموده بلکه برای نهادهای سازی آن در چارچوب پالیسی ها و استراتیژی ها دادخواهی نیز نمایند. بر علاوه، رییس جمهور میتواند که پاسخگو بودن بودجه و یا سایر موارد را مانند ترتیب سند بودجه برای جندر را از مولفه های اساسی برای منظوری بودجه بداند.

اداره مرکزی احصاییه

اداره مرکزی احصاییه ارگان دولتی می باشد که مسوولیت جمع آوری آمار احصاییوی را در افغانستان به عهده دارد. به عنوان ارگان پیشتاز در احصاییه، این اداره مسوول جمع آوری آمار و معلومات احصاییوی برای پلانگذاری های انکشافی و پالیسی می باشد که این امر شامل جمع آوری آمار به تفکیک جنسیت به منظور طرح و تدوین برنامه ها و پالیسی ها میگردد. اداره مرکزی احصاییه معلومات خیلی مفید راجع به موضوعات مختلف دارد که ذریعه ارزیابی ملی خطرات و آسیب پذیری، کتاب رهنما زنان و مردان در افغانستان، و کتاب احصاییوی سالانه به دست نشر سپرده شده است. این اداره از نقش بسیار کلیدی و منحصر به فرد در راستای جمع آوری معلومات به تفکیک جنسیت برخوردار می باشد تا بتواند روند بودجه سازی پاسخگو به جندر را تبدیل به یک موفقیت نماید.

تمويل كننده گان بين المللى

اين موسسات نقش بسيار اساسى و كليدى را در روند بودجه افغانستان اجرا مى كنند. موسسات بين المللى مانند برنامه انكشافى ملل متحد برنامه هاى را در راستاى حمايت تخنيكى از دولت و نهادينه سازى بودجه سازى پاسخگو به جندر، تطبيق و اجرا مى نمايد. آنچه در اين راستا حايىز اهميت است اين است كه موسسات بين المللى دولت را در راستاى حسابهى مالى تشويق نمايد زيرا مصارف وجوه اختيارى بايد در مطابقت به طرز العمل هاى مالى دولت و ميكانيزم هاى نظارتى مانند دايره بودجه، قانون تداركات، قانون اداره امور مالى و مصارف عامه و تفتيش صورت گيرد. در كنفرانس ها و چارچوب هاى بين المللى، جامعه بين المللى ميتواند در راستاى نهادينه سازى بودجه سازى پاسخگو به جندر دادخواهى نمايد.

جامعه مدنى و نهادهاى غيردولتى

نهادهاى مدنى متشكل از تمام موسسات و ارگان هاى غيردولتى مى باشد كه بصورت مشترك منافع و خواست شهروندان را بازتاب مى دهند. اين اصطلاح براى موسسات غيردولتى تلقى ميگردد اما بزرگان محلات و رهبران دينى، گروه هاى دانشجويان، اتحاديه هاى كارگرى و ساير گروه هاى شهروندان را كه براساس يك خواست و آرمان مشترك گردهم آمده اند را شامل مى شود. بنابرین، جامعه مدنى به عنوان يك رابط بسيار كليدى ميان مردم و دولت نقش اجرا نموده و بايد در روند بودجه سازى پاسخگو به جندر نقش داشته باشد. نهادهاى جامعه مدنى در راستاى فراهم آورى توصيه ها و نظريات، دولت را يارى رسانده و همچنان معلومات را از شهروندان جمع آورى مى نمايد و اطمینان مى دهد كه آيا نياز مندى هاى شان در بودجه انعكاس يافته است و يا خير. با تشريك مساعى و همكارى بيشتري، دولت و جامعه مدنى يكديگر را همكارى نموده تا تضمين گردد كه بودجه ها و مصارف عامه در قبال نياز مندى هاى شهروندان پاسخگو مى باشد.

رسانه ها

به مثابه يك ابتكار جديد در افغانستان، بودجه سازى پاسخگو به جندر را ميتوان از طريق رسانه ها ترويج نمود و همچنان ميتوان آگاهى مردم را در مورد نياز مندى هاى متفاوت جندر در عرصه مصارف عامه، جمع آورى عوايد و خدمات بلند برد كه اين شامل برجسته ساختن روشهاى نيز ميگردد كه روند بودجه سازى پاسخگو به جندر را تقويت مى نمايد. رسانه ها نقش بسيار حساس را در زمينه مطرح ساختن چنين موضوعات ايفا مى نمايد و زمينه بحث و گفتمان را در سطح مركز و ولايات فراهم مى سازد. بنابرین، نقش رسانه ها را در قسمت آگاهى دهى براى شهروندان، مقامات دولتى و جامعه مدنى ميتوان نادیده گرفت.

بهبود بودجه سازی پاسخگو به جندر از طریق تقنین و مدیریت مالی عامه

مدیریت مالی عامه یا بهتر ساختن قوانین، سازمانها و سیستم ها را جهت ممکن ساختن مدیریت پایدار موثر، کارا و شفاف سرمایه عامه دربر میگیرد. دولت مدیریت مالی عامه و پیشرفت آنرا برای برنامه اصلاحات اداری عمومی که افغانستان آغاز کرده است مهم می پندارد. آجندای اصلاحات مدیریت مالی عامه روی تقویت توانایی دولت جهت رهبری پروسه ای در حال رشد اصلاحات با حمایت هماهنگ شده از جانب شرکای توسعه تاکید میکند.

تطبیق بودجه پاسخگو به جندر یک شکل پیشرفت یافته مدیریت مالی عامه است که توزیع سرمایه و تعرفه و نسبت دادن آنرا با پیامد برابری جنسیتی با این هدف که توزیع سرمایه بصورت موثر صورت گرفته است، تعقیب میکند. با آنکه در عمل بسیاری نوآوری های بودجه سازی پاسخگو به جندر انتخابی اند.

مضاف بر آن، بودجه سازی پاسخگو به جندر بر علاوه قانون اداره امور مالی میتواند که در سایر قوانین نیز شامل گردد. بگونه مثال، در هنگام وضع قوانین باید توجه به جمع آوری ارقام و سیستم های مدیریت معلومات حساس به جندر صورت گیرد. در قوانین باید وضع گردد که پیشرفت ها در راستای بودجه سازی پاسخگو به جندر سالانه گزارش گردد و در اسناد رسمی بودجه نیز شامل شود. بر علاوه، قوانین نیز باید چارچوب های عملیاتی را تعیین نمایند تا نقش و صلاحیت های نظارتی مشخص گردیده و سیستم گزارش دهی و حسابداری رسمی گردد.

بودجه سازی پاسخگو به جندر در پلان گذاری استراتژیک

در حالی که رسیدگی به موضوع نابرابری جنسیتی در متن پالیسی و استراتژی های سکتور ها برای کاهش نابرابری جنسیتی مهم است، تا زمانی که جهت عملی ساختن این تعهدات توزیع منابع صورت نگیرد موجودیت این پالیسی ها کمک چندانی نمیکند. بگونه مثال، تنها وعده سپردن جهت افزایش سواد در میان زنان افغان که ناشی از نابرابری جنسیتی می باشد، هیچ تاثیری نخواهد داشت. میزان سواد آموزی نزد زنان جوان افزایش نخواهد یافت در صورتیکه کورس های سواد آموزی قابل دسترس نباشد و استادان اناث در آنجا وجود نداشته باشد. بنابراین، به منظور عملی نمودن این تعهد، دولت باید راه های را جستجو نماید تا زمینه تعلیم و آموزش بیشتر دختران و زنان را فراهم سازد تا آنها به آموزگاران و معلمین مسلکی تبدیل شده و در راستای آموزش بیشتر سایر دختران و زنان سهم بگیرند. همچنان نیاز مبرم است تا دولت مشکلات ناشی از عدم دسترسی به ترانسپورت عامه را حل نماید زیرا این مساله یک مانع عمده فرا راه زنان قرار دارد. بودجه سازی پاسخگو به جندر برای انتقال پالیسی ها به برنامه ها و پروژه های که منابع کافی داشته و به نابرابری جنسیتی رسیدگی کنند بودجه پاسخگو به جنسیت یک وسیله مهم است.

دولت جمهوری اسلامی افغانستان برای برابری جنسیتی، مرد، زن، دختر و پسر در پالیسی های مختلف سکتوری که از زمان دولت موقت تا اکنون ساخته شده است، وعده نموده است. با آنکه بسیاری از این تعهدات برآورده نشده اند. با وجود پایان یافتن زمان استراتژی انکشاف ملی افغانستان و استراتژی های دیگر، این پالیسی ها بخاطر طرح بودجه پاسخگو برای جنسیت در هر سکتور و شاخص های حساس جنسیت میتواند نکته آغاز باشد.

با آنکه پالیسی ها، استراتژی ها، قوانین و اسناد دولتی زیادی وجود دارد که در مورد برابری جنسیتی و در موارد خاص برای مرد، زن، دختر و پسر تعهد نشان میدهند اینجا مختصراً در مورد پلان عملی برای زنان و دختران افغانستان، استراتژی انکشاف ملی افغانستان و اهداف انکشافی هزاره در افغانستان منحصراً پالیسی ها و استراتژی های که افغانستان میتواند از طریق بودجه سازی پاسخگو برای جندر در عمل پیاده شود، نظر اندازی میکنیم.

پلان کاری ملی برای زنان افغانستان

پلان کاری ملی برای زنان افغانستان یک چارچوب سیاسی با برنامه ده ساله (از سال 2007 الی 2017) است. هدف اش ایجاد استراتژی منطقی و گسترده برای ارتقای وضعیت زنان افغانستان است. این استراتژی تعهد اش را در سه عرصه برجسته میسازد: (1) امنیت (2) حکومنداری، حاکمیت قانون و حقوق بشر (3) اقتصاد و پیشرفت اجتماعی

دیدگاه: افغانستان یک کشور صلح آمیز و مترقی خواهد بود که در آن زنان و مردان در همه عرصه های زندگی از امنیت، حقوق و فرصت های مساوی برخوردار خواهند بود.

ماموریت: ترویج و تشویق فعالانه نهاد ها و افراد تا از طریق فراهم ساختن تمرکز و رهنمایی واضح، فعالیت های هماهنگ شده، و تعهد مشترک برای دیدگاه دولت تطبیق کننده برنامه های توانمند سازی زنان و برابری جنسیتی باشند.

استراتژی ها: محو تبعیض علیه زنان، توسعه سرمایه بشری زنان و تضمین رهبری شان تا اشتراک کامل و مساوی شان در تمام عرصه های زندگی ضمانت گردد.

تطبیق: استراتژی تطبیق پلان کاری ملی برای زنان افغانستان به اساس قانون اساسی و پیمان افغانستان که زنان و مردان حقوق و وجایب مساوی دارند تهیه شده است. قاعده کلی استراتژی موقت انکشاف ملی افغانستان را که «ترویج پیشرفت زنان و جیبه مشترک دولت افغانستان بوده و مسئولیت تمام سکتور ها، نهاد ها و افراد است تا نگرانی های زنان/جنسیتی را در تمام جنبه های کار دولت از پالیسی گرفته تا بودجه، برنامه ها، پروژه ها، خدمات و فعالیت ها بشمول استخدام، آموزش، ترویج و توزیع سود و فرصت ها شامل سازند.»

تطبیق استراتژی های جنسیت در استراتژی موقت انکشاف ملی افغانستان و در اسناد دیگر پالیسی در مورد زنان از طریق پلان کاری ملی برای زنان افغانستان تسهیل میشود که تمام وزارتخانه ها را در شامل ساختن موضوع جنسیت در پلان های تطبیقی شان حمایت نموده و پروسه ها و میکانیزم های وزارت مشمول را بجا میگذارد تا از اشتراک زنان و مردان در ادغام جنسیت اطمینان حاصل گردد. در سطح عمومی یک سلسله پروسه ها و میکانیزم ها بیرون از استراتژی انکشاف ملی افغانستان جهت راه اندازی بحث عمیق و همه شمول در مورد وضعیت زنان و توانمند سازی آنان منحصی جزء اساسی رسیدن به برابری جنسیتی چنانچه در پلان کاری ملی برای زنان افغانستان و استراتژی انکشاف ملی افغانستان تصریح گردیده اتخاذ خواهد شد.

در تمام این پروسه ها وزارت امور زنان با فراهم ساختن رهبری و مشوره در مورد ادغام جنسیت، هماهنگی فعالیت ها، و تسهیل نمودن جریان منابع برای تطبیق کننده های پالیسی، منحصی شریک اصلی ارگانه های دیگر نقش بازی خواهد کرد. وزارتخانه ها و نهاد های تطبیق کننده در بخش های مربوطه شان برای تطبیق مسایل مربوط به جنسیت مسوول و حساسه خواهند بود و در عین حال در شراکت با نهاد های غیردولتی، دانشگاه ها، رسانه ها، گروه های مذهبی، تجارت پیشه ها، جامعه بین المللی و شرکای دیگر کار خواهند کرد.

بودجه سازی مطابق طرز العمل های از قبل بنا شده دولت پیش خواهد رفت. نظارت بصورت جداگانه در سطح وزارتخانه ها با در نظر داشت اینکه محصول آن در نظارت، هماهنگی، گزارش دهی و پروسه های تطبیق پیمان افغانستان و استراتژی ملی انکشاف افغانستان ادغام شود انجام خواهد شد.

مثال: تعهدات، شاخص ها و مقاصد پلان کاری ملی برای زنان افغانستان		
هدف	شاخص ها:	مقاصد
ایجاد فضای اجتماعی و اقتصادی که برای پیشرفت کامل زنان و تحقق بخشیدن قدرت اقتصادی آنها موثر باشد	- قانون حساس به نیازمندی های جنسیتی و چارچوب منظم بشمول قوانین میراث، ملکیت و کار	(a) تحلیل سیاست های اقتصادی کلان از نظر جنسیت، بشمول پالیسی های تجارت تا باشد که به نیاز های زنان منحصی مامورین تجارت پیشه پاسخگو باشند
	- دسترسی مساوی زنان به برنامه های انکشاف مهارتها و آموزشهای مسلکی	(b) اتخاذ سیاست های مثبت در استخدام و توزیع فرصت ها برای آموزش های مسلکی و مهارتها و فراهم سازی خدمات مالی و تجارتی دیگر تا اینکه در قسمت فرصتهای اقتصادی موجود برای زنان و مردان به تدریج برابری ایجاد شود.
	- ارتقای دسترسی زنان به کار با مزد	(c) ایجاد سروی های اقتصادی اجتماعی حساس از نظر جنسیت که به
	- ارتقای دسترسی زنان به قرضه های کوچک و خدمات تجارتی	

<p>اطلاعات دسته بندی شده از نظر جنسیت و تعاریف غیرعرفی کار توجه خاص نماید تا کار فعال زنان را و سهم بدون درآمد شانرا در اقتصاد به حساب گیرد.</p> <p>(d) توسعه و تقویت میکانیزم های سازمانی و اصلاحات سیاست ها، طرزالعمل ها و قوانین جهت فراهم ساختن فضای بهتر برای توانمند سازی اقتصادی زنان و</p> <p>(e) ادغام مسایل جنسیت در پلان سازی، برنامه سازی، نظارت و ارزیابی تمام برنامه ها و فعالیت های که برای ازدیاد دسترسی زنان به کار و فعالیت های تولید درآمد طراحی شده است</p>		
<p>(a) تقویت کیفیت و ارتقای دسترسی زنان به بسته اساسی خدمات صحت</p> <p>(b) سرمایه گذاری بیشتر در قسمت آموزش کارمندان صحتی زن بشمول داکتران، نرسها و قابله ها</p> <p>(c) منابع بیشتر و تطبیق موثر استراتژی ملی برای صحت باروری با تاکید مشخص روی کاهش میزان باروری</p> <p>(d) تطبیق ایجاد ظرفیت بصورت اجباری در قسمت ارایه خدمات صحتی باروری، پلان خانواده و رسیدگی به قضایای خشونت علیه زن، در تمام مراکز صحتی</p>	<p>- کاهش مرگ و میر مادران از 1600 به 400 در میان 100,000 ولادت در سال 2015</p> <p>- ازدیاد خدمات صحتی باروری در مراکز صحتی در کشور</p> <p>- ازدیاد 30 فیصدی زنان در سکتور صحت</p> <p>- حداقل 90 فیصد زنان به بسته اساسی خدمات صحتی دسترسی داشته باشند</p>	<p>دولت در نظر دارد دارد تا از سلامتی عاطفی، اجتماعی و فیزیکی زنان اطمینان حاصل نموده و صحت باروری شان را حمایت کند</p>

منبع: پلان کاری ملی برای زنان افغانستان

اهداف انکشافی هزاره افغانستان (MDGs): دیدگاه 2020

اهداف انکشافی هزاره یک سلسله اهدافی اند که توسط تمام اعضای سازمان ملل متحد پذیرفته شده که اهداف قابل اندازه گیری را تعیین نموده تا سال 2015 به انسانهای بیشتر کمک شود تا حداقل آنچه را که لازمه یک زندگی مناسب است برخوردار شوند. نظر به موجودیت جنگ های دوامدار در افغانستان وقتی مجلس اهداف انکشافی هزاره در سال 2000 برگزار گردید، افغانستان نتوانست اشتراک کند. با آنهم دولت جمهوری اسلامی افغانستان اولین گزارش اهداف انکشافی هزاره اش را به سازمان ملل متحد پیشکش کرد و شامل جمعی از ملل های شد که با ضرب العجل تمدید شده الی 2020 برای رسیدن به اهداف انکشافی هزاره متعهد اند.

مساله جنسیت یکی از اجزای مهم اهداف انکشافی هزاره است. این سند، حاوی اهدافی می باشد که مستقیماً در ارتباط به ترویج برابری جنسیتی و رسیدگی به نگرانی های صحتی مشخص به جنسیت زنان و فراهم سازی تعلیم و تربیه برای زنان و دختران می باشد.

اهداف:

3. - از بین بردن فقر و گرسنگی شدید
4. - رسیدن به تعلیم و تربیه ابتدایی برای همه در سطح جهان
5. - ترویج برابری جنسیتی و توانمند سازی زنان
6. - کاهش مرگ و میر اطفال
7. - مبارزه علیه ایدز، مالاریا، توبرکلوز و امراض دیگر
8. - تامین پایداری محیط زیست
9. - بهتر ساختن امنیت

مثال: اهداف و شاخص ها برای ترویج برابری جنسیتی و توانمند سازی زنان در اهداف انکشافی هزاره افغانستان	
اهداف	شاخص ها
از بین بردن تضاد جنسیتی در تمام سطوح تعلیم و تربیه قبل از سال 2020	- میزان مقایسه تعداد دختران و پسران در سطح ابتدائیه، ثانوی و عالی مکتب - میزان زنان باسواد در برابر مردان باسواد (میان سنین 15 الی 24 سال)
کاهش میزان مرگ و میر مادران الی 50 فیصد بین سال 2002 و 2015 و همچنان الی سال 2020 کاهش میزان مرگ و میر مادران از 25 در سال 2002	- میزان مرگ و میر مادران - میزان ولادت های انجام شده توسط کارمندان صحتی ماهر - میزان بارداری - میزان زنانی که از مراقبت های قبل از ولادت مستفید میشوند

منبع: گزارش سال 2005 اهداف انکشافی هزاره افغانستان

استفاده از پلان گذاری استراتژیک به عنوان یک ابزار برای بودجه سازی پاسخگو به جندر

طوریکه گفته شد، روی دست گرفتن اسناد استراتژیک یک ابزار مهم برای ترویج برابری جنسیتی می باشد اما بودجه سازی پاسخگو به جندر در میان تعهدات و پیامدها به چشم نمیخورد. بگونه مثال، بخاطری از بین بردن خلی جنسیتی در عرصه آموزش، وزارت معارف باید منابعی را تخصیص دهد تا زمینه دسترسی آموزش را برای دختران فراهم سازد تا آنها تبدیل به معلمین گردند و همچنان چنین زمینه شمولیت دختران و پسران در سراسر افغانستان باید مهیا باشد. وزارت معارف نیز باید اطمینان دهد که تجهیزات مانند کتب درسی، میز و قرطاسیه در دسترس اعم پسران و دختران قرار میگیرد تا اینکه در اثر نبود تجهیزات کافی، فرصت های آموزشی نابرابر میان پسران و دختران بروز نکند. هرچند، اجرای چنین کار تنها مسوولیت وزارت معارف نمی باشد. وزارت فواید عامه همچنان باید از تخصیص منابع جهت اطمینان بخشیدن از قابل دسترس بودن مکاتب برای همه شهروندان و نیز از اعمار مکاتب و جاده ها باتوجه به نیازمندی های متفاوت زنان و مردان در عرصه ترانسپورت عامه، اطمینان دهد. وزارت صحت عامه باید منابع کافی را برای صحت دختران و پسران، مردان و زنان اختصاص دهند تا اینکه شهروندان بنابر داشتن مشکلات صحتی از فرصت های آموزشی محروم نشوند. این مثال ها بیانگر آن است که تنها تعهدات در این راستا کافی نمی باشد بلکه عملی نمودن چنین تعهدات نیازمند تلاش ها و همکاری های هماهنگ شده دستگاه دولت می باشد تا اینکه این برنامه ها و اولویت ها را حمایت مالی نموده و به این تعهدات جامه عمل ببوشاند.

پلانگذاری استراتژیک به عنوان یک ابزار توانمند جهت ترویج بودجه سازی پاسخگو به جندر و نهادهای سازی آن در تمام سطوح دولت بکار میرود. تعهدات موجود در پالیسی ها به عنوان منبع شناسایی پالیسی ها و برنامه های حساس به جندر مطرح میگردد و به عنوان یک ابزار برای پلان گذاری های دراز مدت مورد استفاده قرار میگیرد.

بودجه سازی پاسخگو به جندر در پلانگذاری استراتژیک و نهادی

پلانگذاری استراتژیک و نهادی در سطح مرکزی به عنوان ابزار کلیدی برای تطبیق ریفورم ها به شمول بودجه سازی پاسخگو به جندر مطرح می باشد. برای تطبیق پالیسی ها و ریفورم ها، ساختار و ترکیب نهادها و سیستم ها برای اطلاع رسانی و هماهنگی حایز اهمیت می باشد. سه مولفه برای پلانگذاری نهادی و استراتژیک وجود دارد که باید در نظر گرفته شود (1) میکانیزم های هماهنگی برای مجریان مختلف دخیل در روند بودجه، (2) ساختار وزارت ها، (3) برابری جنسیتی در داخل خود ادارات و ارگان ها.

طوریکه در مثال قبل راجع به از بین بردن خلای جنسیتی در عرصه آموزش واضح گردید که برای تطبیق موثر بودجه سازی پاسخگو به جندر، هماهنگی و تشریک مساعی لازم است. داشتن ارتباط منظم، تبادل افکار و در میان گذاشتن دانش و تجارب با یکدیگر از مولفه های اساسی برای نهادینه سازی بودجه سازی پاسخگو به جندر می باشد و همچنان این امر در مورد اطمینان بخشیدن از اینکه آیا پالیسی های دولت در قبال نیازمندی های جندر حساس می باشد، صحت دارد. در افغانستان، وزارت امور زنان به عنوان وزارت پالیسی ساز سایر وزارت ها را یاری می رساند تا مساله جندر را نهادینه بسازد. وزارت مالیه مسوولیت کلی پلانگذاری، تخصیص، و تطبیق بودجه ملی و هماهنگی روند بودجه را به دوش دارد.

باتوجه به موقعیت حساس وزارت امور زنان در نهادینه سازی مسایل جندر، این وزارت از جایگاه ویژه نسبت به وزارت مالیه برخوردار می باشد. نقش وزارت امور زنان در روند بودجه می تواند برای بودجه سازی پاسخگو به جندر بسیار مفید و یا مشکل ساز نیز باشد. در حالیکه تمام مجریان باید در روند بودجه سازی پاسخگو به جندر دخیل باشند، وزارت امور زنان باید نقش رسمی در روند بودجه داشته باشد تا اینکه از نهادینه سازی جندر در مراحل پلان گذاری، تطبیق و نظارت اطمینان دهد. رهنمودها در مورد بودجه باید از جانب وزارت مالیه و وزارت امور زنان مطابق به لایحه وظایف شان، ارسال گردند. روند ها، وظایف، مسوولیت ها، و میکانیزم های هماهنگی باید رسمی و ساختار بندی گردد تا زمینه ساز یک میکانیزم موثر برای تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر باشد.

2.2 بودجه سازی پاسخگو به جندر در سطح سکتوری

اکثریت فعالیت ها مربوط به جندر در سطح سکتوری صورت میگیرد جایی که پایین تر از آن تصامیم بودجوی اتخاذ می گردد و بالاتر از آن تحلیل تطبیق بودجه بصورت ساده اجرا میشود. در این مرحله، نفوذ بیشتر روی تصامیم بودجه سالانه می باشد که از طرف وزارت مالیه اتخاذ میگردد و نظارت سایر نهادها نیز می باشد که هماهنگی بودجه سازی پاسخگو به جندر را در سطح کلی تر نهاد فراهم می سازد.

بازیگران/مجریان کلیدی

تعداد کثیری از بازیگران در سطح مرکز وجود دارند که باید در بودجه سازی پاسخگو به جندر دخیل باشند. این بخش به خلاصه از بازیگرانی های پرداخته اند که در سطح سکتوری در این روند نقش دارند.

وزیر و هیات رهبری وزارت

وزیر و هیات رهبری وزارت نقش خیلی کلیدی در سطح سکتوری برای شامل ساختن فعالیت ها برای تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر، دارند. این مقامات کلیدی بصورت استراتژیک میتوانند که در راستای نهایی سازی بودجه سازی پاسخگو به جندر و حمایت از پالیسی ها و طرز العمل ها برای اولویت بندی آن نقش ایفا نمایند. این مقامات در سطح بلندتر رهبری باید از عملکردها کارمندان در سطح پایین تر حمایت نموده تا اینکه تغییرات واقعی حس گردد.

ریاست های پلان و پالیسی

ریاست های پلان و پالیسی نقش خیلی کلیدی را در راستای جهت دهی، اولویت بندی و پالیسی سازی هر وزارت ایفا می نماید. این ریاست ها مسوولیت دارند تا پالیسی های وزارت را در مطابقت به برنامه های ملی دارای اولویت و پلان کاری ملی برای زنان افغانستان هماهنگ ساخته و برنامه ها و پالیسی ها را مطابق به نیازمندی وزارت و مردم در هماهنگی با دولت و موسسات بین المللی بسازند. این ریاست ها از پروژه ها و برنامه های انکشافی وزارت نظارت به عمل آورده و گزارشهای آنها تهیه می دارند.

واحد های بودجوی

واحدهای بودجوی درخواست های بودجوی وزارت خویش را اعم از انکشافی و عادی تهیه می دارند و متحدالمال شماره 1 و 2 را ترتیب و ارسال می دارد. این واحدها مسوولیت مشخص نمودن و قیمت گذاری اولویت های وزارت خویش را در مطابقت به اولویت های دولت داشته و گزارش مصارف بودجه را نیز تهیه می دارند. از آنجایی که این واحدها فورمه های بودجوی را تکمیل و گزارش اجراءات را تهیه می دارد پس میتوانند نقش خیلی حیاتی در روند بودجه سازی پاسخگو به جندر داشته باشند.

واحدهای جندر

در چارچوب وزارت ها، واحدهای جندر مسوولیت تدویر برنامه های آگاهی دهی در مورد جندر را برای کارمندان وزارت به عهده داشته و اطمینان می دهد که پالیسی ها و عملکرد های وزارت در قبال جندر پاسخگو می باشد. معمولاً این واحدها با سایر واحدهای جندر در وزارت های دیگر فعالیت ها را هماهنگ می نمایند. باتوجه به این جایگاه، این واحدها در فراهم آوری رهنمایی ها و حمایت از اینکه روندهای پلانگذاری، تطبیق و نظارت وزارت مربوطه حساس به جندر می باشد، نقش برجسته دارند. برعلاوه، واحد های جندر با وزارت امور زنان در راستای پلانگذاری، تطبیق و نظارت و ارزیابی بودجه وزارت مربوطه هماهنگی لازم را انجام می دهد.

ریاست های نظارت و ارزیابی

ریاست نظارت و ارزیابی یک وزارت تصمیم میگیرد تا چگونه پیشرفت ها و تأثیرات پالیسی ها و برنامه را مورد سنجش قرار دهد. این ریاست ها مشخص می سازند که چه نوع ارقام و معلومات و چگونه جمع آوری گردد. این امر حیاتی می باشد تا کارمندان این ریاست ها در مورد بودجه سازی پاسخگو به جندر آگاهی داشته باشند تا اینکه بتوانند تصمیم بگیرند که چه نوع ارقام و معلومات باتوجه به تفکیک جنسیتی و مطابق به شاخص های حساس به جندر جمع آوری گردد تا اینکه بخش نظارت و ارزیابی را در هنگام ارزیابی بودجه یاری رساند.

ریاست های قوای بشری و اداری

ریاست های قوای بشری و اداری مسوولیت رهبری و مدیریت نیروی بشری، پالیسی ها، طرز العمل ها، استخدام و حفظ کارمندان را به دوش دارد. این ریاست ها فعالیت های روزانه وزارت و همچنان موثریت عملکردهای کارمندان را مدیریت می نماید. این ریاست ها در قسمت فراهم آوری زمینه های برابری جنسیتی در میان کارمندان و اتخاذ تصمیم ها در مورد اولویت ها و پلان گذاری وزارت نقش حساس را به دوش داشته و برای ایجاد محیط توانا برای تطبیق موفقانه بودجه سازی پاسخگو به جندر و نهادینه سازی این امر از اهمیت بسزای برخوردار می باشد.

تمام واحد ها و ریاست ها

هرچند نقش و مسوولیت های ریاست ها و واحد ها در روند بودجه سازی پاسخگو به جندر متفاوت می باشد اما مهم است تا از تمام کارمندان خواسته شود که به رهنمودهای بودجه سازی پاسخگو به جندر پایبند باشند. تطبیق موفقانه بودجه سازی پاسخگو به جندر تنها محدود به واحد های جندر و بودجه نمی گردد بلکه این امر باید در تمام مراحل و سطوح سکتوری نهادینه گردد.

ریاست های ولایتی

ریاست های ولایتی دسترسی سریع به مستفید شونده گان دارد و میتوانند به اسرع وقت معلومات و ارقام مهم را برای تصمیم گیری ها در مورد بودجه سازی پاسخگو به جندر که در سطح مرکز صورت میگیرد، جمع آوری و فراهم سازد. تطبیق موفقانه بودجه سازی پاسخگو به جندر متکی به ارتباطات منظم وزارت های سکتوری با ریاست های ولایتی و برعکس آن دارد تا اینکه از بودجه انعکاس یافتن نیازمندی های شهروندان در بودجه اطمینان حاصل گردد.

بودجه سازی پاسخگو به جندر و بودجه سازی سکتوری براساس برنامه

رویکرد بودجه سازی سنتی در افغانستان بودجه را بر مبنای ارزش اولویت های اقتصادی مانند دستمزدها، کالاها و خدمات شکل میدهد نه بر اساس نتایج و دستاوردهای مطلوب. این روش هیچگونه معلوماتی را در مورد اینکه چه خدمات باید تولید، چه نوع خدمات باید فراهم و اینکه در نتیجه مصرف بودجه چه باید حاصل گردد را افاده نمی کند. بودجه سازی بر اساس برنامه به عنوان یک ریفورم از طرف دولت جمهوری اسلامی افغانستان به مقصد ارتباط دادن بودجه با اهداف و مقاصد تعیین شده برنامه ها و پالیسی ها به معرفی گرفته شد تا موثریت بودجه سازی بلند برده شود. البته قابل ذکر است که این برنامه ها و پالیسی ها در مطابقت به استراتژی ملی و برنامه های ملی دارای اولویت می باشد.

بودجه سازی بر اساس برنامه کمک میکند تا پلانگذاری، اهداف کوتاه مدت، موثریت و کارایی بلند برود. این امر باعث میگردد تا معلومات بیشتر را در راستای عملی ساختن پالیسی ها با ایجاد ارتباط میان هزینه برنامه ها و دستاوردهای برنامه های حکومت فراهم سازد. هسته اساسی بودجه سازی بر اساس برنامه را برنامه ها تشکیل می دهد که بدین مفهوم است که بودجه برای تطبیق برنامه ها اختصاص داده میشوند نه برای وزارت ها.

تمرکز بودجه سازی بر اساس برنامه بیشتر روی نتایج می باشد که شامل اهداف دراز مدت و کوتاه مدت می باشد. به همین ترتیب، بودجه سازی جندر معلومات مربوط به منابع تخصیص شده را با معلومات مربوط به اهداف کوتاه مدت و دراز مدت بودجه حساس به جندر مقایسه میکند و روند تصمیم گیری بودجه را یاری می رساند. هدف از بودجه سازی بر اساس نتایج مبتنی بر این شواهد گسترش دانش در این عرصه و همچنان بهبود ادغام دریافت ها/یافته ها در پالیسی ها و برنامه ها می باشد.

تحلیل وضعیت جندر شاید از جمله ساده ترین کارها در سطح برنامه باشد زیرا تمرکز بیشتر روی تخصیص منابع در همان برنامه ای مشخص می باشد. موقعی که یک برنامه در حال اجرا قرار دارد، باید مشخصات گروه های تحت پوشش و همچنان ویژگی های مستفید شونده گان نیز مستند گردند. جمع آوری این ارقام به تفکیک جنسیت باعث میگردد تا بتوان پیامد ها و نتایج حاصله از تطبیق برنامه را با توجه به نیازمندی های متفاوت جندر مورد پیگیری قرار داد.

بودجه سازی پاسخگو به جندر در مرحله نظارت و ارزیابی

مساله خیلی نزدیک نسبت به بودجه سازی بر اساس برنامه همانا نظارت و ارزیابی می باشد. یکی از بخش های اساسی اداره امور مالی نظارت و ارزیابی می باشد که شامل برنامه ها و میکانیسم های نظارت و ارزیابی از روند پلان گذاری، تطبیق، تخصیص و عرضه خدمات ناشی از امور مالی می باشد. نظارت پیهم و سیستماتیک برای اطمینان بخشی از تطبیق برنامه ها، استراتژی ها، پالیسی ها مطابق به پلان مهم می باشد و اینکه مشخص گردد آیا پیشرفت ها در زمینه صورت گرفته است و یا اینکه چالش و مشکلات فرا راه تطبیق برنامه ها وجود دارد. نظارت همچنان کمک می نماید تا اینکه دیده شود که برنامه در محدوده بودجه تخصیص شده و جدول زمانی به پیش میرود و نتایج، مقاصد و اهداف برنامه قابل حصول می باشد. ارزیابی، تغییرات عمدی و غیر عمدی ناشی از تطبیق برنامه را مشخص ساخته و آن را با پلان های مقدماتی مقایسه می نماید.

برای اینکه توانسته باشید میزان تغییر و پیشرفت را بدانید و سنجش کنید، برای اجرای این کار نیاز به شناسایی شاخص دارید. شاخص ها نتایج واقعی را با آنچه که پلان گردیده بود، بیان می دارد. بنابراین، شاخص عبارت از یک فکتور کمی و کیفی می باشد که توسط آن میتوان میزان پیشرفتهای، دستاوردها و تغییرات بوجود آمده را تعیین نمود و ضمناً کمک می کند تا اجراات بازیگران انگشافی را ارزیابی کند.

شاخص های حساس به جندر تغییراتی را که در یک جامعه طی یک مدت رونما گردیده است، سنجش و تعیین می نماید. شاخص های حساس به جندر این قدرت را دارد تا تغییرات را در وضعیت و نقش های زنان و مردان برجسته ساخته و فعالیت هایی را مشهود بسازد که در آن زنان محروم ساخته شده اند و یا نفوذ پیدا کرده اند. شاخص های حساس به جندر یک ابزار سیاسی مهم می باشد زیرا معلوماتی که از آن استنباط می گردد میتواند در راستای تقویت زنان و برابری جنسیتی استفاده شود.

شاخص های حساس به جندر نابرابری جنسیتی را مشخص می سازد که برنامه ها و پالیسی ها در صدد مطرح کردن آن می باشد. این شاخص ها به جمع آوری ارقام به تفکیک جنسیت می پردازد که تفاوت سنی، وضعیت اجتماعی - اقتصادی، موقعیت جغرافیایی، و نژادی نیز از طریق آن واضح میگردد و همچنان میتوان پی برد که تا چه میزان چنین برنامه ها برای کاهش و یا افزایش نابرابری جنسیتی نقش داشته است. شاخص ها میتوانند کمی و یا کیفی باشند. شاخص های کمی عبارت از سنجش مقدار، تعداد، فیصدی و ارقام می باشد که میتوانند با استفاده از اعداد مورد شمارش قرار گیرند. شاخص های کیفی عبارت از قضاوت و دیدگاه های مردم راجع به یک موضوع می باشد. از آن جایی که چنین شاخص های براساس تجارب و دیده گاه ها استوار می باشد، شاخص های کمی آسان بنظر میرسد. شاخص های کیفی به ویژه در هنگام دانستن دیدگاه ها و اولویت های مردم نسبت به پروژه های انکشافی، حایز اهمیت است.

مهمتر از همه، شاخص های حساس به جندر نباید جدا از سیستم نظارت و ارزیابی وزارت ها و یا سکتورها تدوین گردند بلکه باید اطمینان حاصل گردد که تمام شاخص ها در سیستم نظارت و ارزیابی شامل بوده و پاسخگو به جندر می باشد. بودجه سازی پاسخگو به جندر در چارچوب سیستم نظارت و ارزیابی به معنی ایجاد سیستم های جدید نمی باشد بلکه مساله جندر باید وارد سیستم های موجود گردیده و در آنجا نهادینه شود. بگونه مثال، سیستم مدیریت معلومات صحت وزارت صحت عامه افغانستان.

بودجه سازی پاسخگو به جندر در برنامه ریزی سازمانی و تشکیل وزارت

برای حفظ رویکرد پایدار بودجه سازی پاسخگو به جندر، در سطح سکتوری باید توجه و تمرکز روی تحول انکشاف سازمانی با نگاه به سیستم ها و فرایندها، نقش ها و مسولیت ها، ناکافی بودن اطلاعات و ارقام و ایجاد شرایط لازم، بالابردن آگاهی جندر و ظرفیت سازی، صورت بگیرد و تلاش شود پالیسی های ملی برابری جنسیتی و اهداف تعیین شدهی آن تبدیل به واقعیت شده و به نتیجه برسند. در سطح سکتوری اساسی ترین چیزی که باید مورد توجه قرار بگیرد، انکشاف و توسعه زیربنای لازم برای اجرا و تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر است.

تشکیل واحدهای جندر و واحدهای بودجه جندر در وزارت ها یکی از اشکال پلان گذاری سازمانی است که به منظور شامل سازی تحلیل جندر و حساسیت های مربوط به جندر در پالیسی ها و طرز العمل های هر وزارت، ایجاد می شوند. با این وجود، برای تطبیق موثرتر بودجه سازی پاسخگو به جندر، ساختار این واحدها در تشکیل وزارتخانه ها باید بصورت جدی مورد ملاحظه قرار بگیرند. میکانیزم های جندر و ساختارهای بودجه سازی پاسخگو به جندر باید در تشکیل وزارتخانه ها منحصیث واحدهای رسمی پذیرفته شوند. در ضمن، برای موثریت و کارآمدی بهتر این واحدها، رسمی بودن آنها مهم و الزامی است.

برای پیروی و اجرای بودجه سازی پاسخگو به جندر، کارمندان باید بصورت انفرادی هدایت داده شوند و این موضوع باید با دقت صورت بگیرد. باید در نظر داشته باشیم که کارمندان و مامورین بلندرتبه شاید وقت کافی برای این موضوع اختصاص ندهد، در حالیکه کارمندان پایین رتبه شاید صلاحیت و نفوذ لازم برای ایجاد تغییر را نداشته باشند. علاوه بر آن، در صورت تمرکز روی افراد و عدم توجه به ایجاد سیستم ها، ساختارها و فرایندها، تبدیلی و جابجایی این افراد، پروسه ی بودجه سازی پاسخگو به جندر را به مشکل مواجه می کند.

با آنکه بودجه سازی پاسخگو به جندر باید در زمره وظایف و مسوولیت های تمامی کارمندان قرار بگیرد، این خطر نیز وجود دارد که وقتی این مسوولیت در کنار مسوولیت های دیگر به کارمندان سپرده می شود، برای کارمندان دشوار است تا بتوانند وقت کافی برای نهادینه سازی روش های بودجه سازی پاسخگو به جندر اختصاص بدهند؛ همچنان، کارمندان در این صورت باید برای بدست آوردن صلاحیت لازم برای ایجاد تغییر نیز، تلاش کنند. قرار دادن این واحدها بصورت عمودی و افقی، باید در نظر گرفته شود. برای تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر، موقعیت افقی واحدهای جندر و واحدهای بودجه سازی جندر باید صلاحیت نظارت و ایجاد تاثیر در کارکردهای ریاست های دیگر را به این واحدها بدهد؛ به خصوص واحدهای بودجه سازی و پلان و پالیسی.

مثال: مطرح کردن چارچوب های نهادی در وزارت احیا و انکشاف دهات

در سال 2011، وزارت احیا و انکشاف دهات برای ایجاد پالیسی عمومی و پلان تطبیق استراتژیک برای این وزارت، یک واحد پالیسی و هماهنگی جندر را در داخل ساختار واحد پالیسی دفتر وزیر تاسیس کرده است. با وجودیکه این وزارت از قبل یک واحد جندر در سطح ریاست فعال کرده بود، واحد پالیسی و هماهنگی جندر برای رسیدگی به مشکلات موجود در بخش ظرفیت در واحد

جندر ایجاد گردیده است. با این حال، هدف اصلی ایجاد آن این است که اطمینان دهد واحد جندر در سطح ریاست به لحاظ ظرفیت و تعداد کارمندان رشد و انکشاف پیدا کند تا بتواند مسوولیت‌هایی را که واحد پالیسی و هماهنگی جندر عهده دار بود، پیش ببرد و مسوولیت‌های فعلی آنرا نیز، بتواند به عهده بگیرد. این روند برای سه سال پس از توشیح پالیسی جندر و پلان تطبیق استراتژیک برنامه‌ریزی شده بود. مطابق آن، پس از اتمام سه سال، مسوولیت‌های این واحد با مسوولیت‌های واحد جندر ادغام شده، و واحد جندر اجرای آن را در سطح این وزارت رهبری خواهد کرد.

این مورد، یکی از ارزشمندترین الگوهای است که نشان می‌دهد چگونه پالیسی‌سازی پاسخگو به جندر می‌تواند در پلان‌گذاری نهادی و تشکیل وزارت گنجانده شود. وزارت احیا و انکشاف دهات نیاز برای سرمایه‌گذاری و اختصاص منابع بیشتر برای ارتقای برابری جنسیتی را در سطح این وزارت درک کرده بود و همچنان دریافت بود که اختصاص این منابع می‌تواند روند پلان‌گذاری و پالیسی‌سازی را در این وزارت بهبود ببخشد. قرار دادن واحد پالیسی و هماهنگی جندر در سطح نزدیک به مقام وزارت، بیانگر اهمیت برابری جندر نزد این وزارت است و به این واحد صلاحیت و نفوذ لازم را اعطا می‌کند تا برای ایجاد و انکشاف تغییرات در پالیسی‌ها و ایجاد پلان‌های عملی و قابل تطبیق، اقدام کند. علاوه بر آن، قرار دادن آن در کنار واحد جندر، اطمینان می‌دهد که کارهای این بخش، به این وزارت کمک می‌کند تا به منظور ایجاد ظرفیت برای تطبیق برابری جندر در تمام سطوح این وزارت، در از مدت کمک کند.

منبع: "پلان تطبیق استراتژیک، پالیسی جندر"، جمهوری اسلامی افغانستان، وزارت احیا و انکشاف دهات، 2011، <http://mrrd.gov.af/Content/files/Strategic%20Implementation%20Plan,Gender%20Policy.pdf>.

در نهایت، حتی اگر ساختارها و سیستم‌های لازم بصورت مناسب وجود داشته باشند، برابری جنسیتی در داخل این ساختارها و فرایندها برای تطبیق موثرتر بودجه‌سازی پاسخگو به جندر لازمی است. نیازها، تجارب و برداشتها از جندر متأثر هستند. با این وصف، لازم است در تصمیم‌گیری، پلان‌گذاری، تطبیق و ارزیابی در تمامی سطوح، هم زنان و هم مردان سهیم باشند. برای برآوردن این هدف در افغانستان، لازم است پلان‌هایی ریخته شوند که روی توانمندسازی اجتماعی، اقتصادی، و سیاسی زنان متمرکز باشد. زنان و مردان باید معاش‌های برابر را در بدل کار برابر دریافت کنند و در محیط کاری، هیچ تبعیضی وجود نداشته باشد. پالیسی‌هایی برای جلوگیری از آزار زنان و دیگر پالیسی‌های مرتبط با جندر مثل رخصتی‌های ولادی باید در نظر گرفته شوند. همانگونه که در استراتژی انکشاف ملی افغانستان و برنامه ملی دارای اولویت تعهد شده است، اقدامات مثبت و عملی باید روی دست گرفته شوند تا مردان و زنان هر قسمت جامعه افغانستان بتوانند استخدام شوند و در فرایندهای تصمیم‌گیری شریک و سهیم شوند. تنها در صورتیکه نیازها و دیدگاه‌های تمامی شهروندان، اعم از مرد و زن، در سطوح تصمیم‌گیری انعکاس پیدا کند، پروسه بودجه‌سازی می‌تواند به معنای واقعی کلمه به نیازهای همه پاسخگو باشد.

ارزیابی وزارت‌ها در قبال آمادگی‌ها برای نیازمندی‌های جندر

برای ارزیابی آمادگی جنسیتی کارمندان و سیستم‌ها، نخستین نکته‌ی کلیدی بررسی این موضوع است که زیربناهای لازم برای بودجه‌سازی پاسخگو به جندر وجود دارد یا خیر. در نتیجه چنین ارزیابی، در کنار اینکه می‌توانیم جاهایی را که رسیدگی بیشتر نیاز دارند شناسایی کنیم، می‌شود برای بالابردن آگاهی جندر و بودجه‌سازی پاسخگو به جندر نیز اقدام کنیم. مارگیتا اوزوناس روشی را برای ارزیابی و نظارت ظرفیت‌ها برای بودجه‌سازی پاسخگو به جندر در نهادهای اجتماعی پیشنهاد کرده است که بنام "شاخص ظرفیت بودجه‌سازی پاسخگو به جندر" یاد می‌شود. در این ارزیابی، ظرفیت برای بودجه‌سازی پاسخگو به جندر دارای بُعد ملموس و غیر ملموس است که هر کدام با استفاده از تعدادی از شاخص‌ها، می‌شود مورد بررسی و ارزیابی قرار بگیرندⁱⁱ.

بُعد ملموس آن به ابزار حد اقل تخنیکی اشاره دارد که برای اجرای پایدار بودجه‌سازی پاسخگو به جندر لازم است، مثل: میکانیزم‌ها، موادها، طرز‌العمل‌ها، شاخص‌ها، و غیره. متغیرهای این بعد عبارت اند از:

1. در دسترس بودن مواد و دوره‌های آموزشی در مورد بودجه‌سازی پاسخگو به جندر: رهنمایی‌های عملی، کتاب‌ها، آموزش‌های بودجه‌سازی پاسخگو به جندر.
2. در دسترس بودن اطلاعات و ارقام و شاخص‌های معین برای اجرا کردن بودجه‌سازی پاسخگو به جندر، مثل: شاخص‌های ارزیابی عملکرد در خصوص مسایل مرتبط به جندر (شاخص‌های کمی و کیفی، شاخص‌های مربوط به مصارف، شاخص‌های مربوط به سرمایه‌گذاری و غیره)
3. کارمندان متخصص مسایل جندر مثل نقطه تمرکز نهاد در رابطه به جندر

4. موجودیت پالیسی‌ها و معیارها برای تطبیق برابری جنسیتی در همان نهاد، مثل: پالیسی‌های حمایت‌کننده بودجه‌سازی مربوط به جندر، متحد المال‌ها، و غیره.
  5. دسترسی به حمایت تکنیکی: دسترسی ریاست‌های پلان‌گذار و بودجه‌ساز به حمایت تکنیکی جهت فهم و اجرای بودجه‌سازی پاسخگو به جندر. مثلا، موجودیت شماره‌ی تماس متخصص جندر، مسول جندر، یا یک ریاست دیگر در داخل یا خارج از آن نهاد اجتماعی مثل نهادهای زنان یا نهادهای تحقیقاتی در مورد مسایل جندر یا بودجه‌سازی پاسخگو به جندر.
  6. اقدامات و مکانیزم‌های حمایت از حضور زنان و مشارکت موثر زنان در پلان‌گذاری، و پروسه بودجه‌سازی. مثل سهمیه یا برنامه‌های آموزشی.
  7. مکانیزم‌های حسابداری که از سوی نهادهای جامعه مدنی رهبری شود (مکانیزم‌های که از طریق آن جامعه مدنی بتواند نقش نظارتی ایفا کند و در مورد اختصاص منابع اجتماعی، بتواند نگرانی‌های خود را اظهار کند).
  8. مکانیزم‌های حکومت‌داری مدنی (مکانیزم‌هایی برای مشارکت شهروندان و تصمیم‌گیری‌های مرتبط به بودجه براساس نیاز و منافع‌شان. این مکانیزم می‌تواند یک صندوق باشد یا یک بخش معین، تا شهروندان بتوانند پیشنهادات خود را در مورد اختصاص منابع عامه بر اساس نیازها و منافع خود به آن آدرس ارائه کنند.
- بعد غیرملموس آن به متغیرهای کیفی اشاره دارد که اجراءات و عملکردهای آن نهاد و فرهنگ را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. این شامل برداشت‌های شخصی، و نگرش‌ها و منافع افرادی میشود که حوزه کاری‌شان به طور مستقیم به فرایند پلان‌گذاری و بودجه‌سازی در ادارات دولتی مربوط می‌شود. این متغیرها عبارتند از:

1. معلومات در مورد بودجه‌سازی پاسخگو به جندر
2. نظرشان در مورد بودجه‌سازی پاسخگو به جندر: آیا بودجه‌سازی پاسخگو به جندر را ترجیح می‌دهند یا شیوه‌های سنتی بودجه‌سازی را؟
3. نظرشان در مورد فرایند بودجه‌سازی: باز و مشارکتی، مختلط، یا بسته؟
4. اراده سیاسی برای تطبیق بودجه‌سازی پاسخگو به جندر: موجودیت تعهد سیاسی واقعی برای تطبیق بودجه‌سازی پاسخگو به جندر در ادارات دولتی.
5. فرهنگ نهادی (تغییر پذیر یا مقاوم در برابر تغییر): این مورد مربوط ظرفیت نهاد برای تطابق با تغییرات در فرایند بودجه‌سازی می‌شود و مهم‌ترین نکته در این مورد اصل انعطاف‌پذیری می‌باشد که در اصول بودجه‌سازی کشورهای مختلف معمول است. بارها دیده شده است که فرهنگ یک نهاد شهرداری یا نهاد اجتماعی با تغییر سازگار نیست.
6. انگیزه برای تطبیق بودجه‌سازی پاسخگو به جندر: آیا تطبیق بودجه‌سازی پاسخگو به جندر در کوتاه مدت، میان مدت یا دراز مدت، یک اولویت به حساب می‌آید؟
7. حاشیه مانور یا راه‌گریز: محدودیت‌هایی که ظرفیت و توان ایجاد تغییر در پروسه بودجه‌سازی را مانع میشودⁱⁱⁱ.

2.3 بودجه‌سازی پاسخگو به جندر در سطح محلی

حتا اگر ظرفیت‌ها و ساختارهای نهادی برای بودجه‌سازی پاسخگو به جندر در سطح مرکزی و سکتوری وجود داشته باشد، این نوع بودجه‌سازی در صورتی معنادار است که ابزار و منابع لازم برای برنامه‌ریزی، تطبیق و ارزیابی بودجه در سطح محلی نیز، قابل اجرا، قابل دسترسی و قابل حسابداری باشد^{iv}. در نهایت، بودجه و نتایج آن را شهروندان در سطوح محلی تجربه می‌کنند به همین دلیل، موثریت بودجه‌سازی پاسخگو به جندر با معلومات و اطلاعاتی که از سطوح محلی تا مرکزی بدست می‌آورد، تأمین میشود تا بتواند از پاسخگویی بودجه اطمینان بدهد. موثرترین شیوه این می‌باشد که بسیج‌سازی اجتماعات و نهادهای محلی توسط برنامه‌های آگاهی دهی از طرف جناح‌های ذیدخل که در سطح مرکز قرار دارند، مورد رسیدگی قرار گیرد.

در سطح محلی، ریاست‌ها به کسانی که از بودجه‌سازی بهره‌مند میشوند، دسترسی فوری‌تر دارند و می‌توانند اطلاعات مهم را جمع‌آوری و به سطوح مرکزی تصمیم‌گیرنده برای بودجه‌سازی پاسخگو به جندر برسانند. این یافته‌های بدست آمده از ابتکارات آزمایشی، پروژه‌ها و برنامه‌ها باید از سوی سطوح محلی به سطوح مرکزی گزارش داده شوند. اگر ریاست‌های دولتی ظرفیت پذیرش این یافته و عمل کردن مطابق آنها را نداشته باشند و چنین سیستمی وجود نداشته باشد، این خطر وجود دارد که کار روی بودجه‌سازی پاسخگو به جندر از مرحله برنامه‌ریزی فراتر نخواهد رفت. خیلی حیاتی است که ریاست‌های محلی ظرفیت تطبیق بودجه‌سازی پاسخگو به جندر را داشته و بصورت پیگیر و مداوم اطلاعات لازم را جمع‌آوری و به سطوح تصمیم‌گیری بودجه در مرکز برسانند.

ریاست‌های ولایتی

ریاست‌های ولایتی نمایندگان وزارت‌های مرکزی در سطوح محلی هستند. هر ریاست ولایتی، توسط یک رییس مدیریت می‌شود که از سوی وزارت‌ها گماشته می‌شود. این ریاست‌ها برنامه‌های معین شده و ابتکارات خودشان را با بودجه‌ای که از سوی وزارت مربوطه تأمین می‌شود، اجرا می‌کنند. از آنجاییکه این ریاست‌ها مجریان محلی هستند و به کسانی که از این برنامه‌ها مستفید می‌شوند دسترسی نزدیک دارند، این ادارات در تطبیق بودجه بصورت پاسخگو و در جمع‌آوری اطلاعات مهم از سطوح محلی و رساندن آن به سطح مرکزی، نقش بی‌بدیلی را در تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر در پلان بودجه، تطبیق و ارزیابی آن ایفا می‌کنند.

مستوفیت‌ها

در سطح ولایتی، مستوفیت اداره خزانه‌ی ولایتی محسوب می‌شود که از وزارت مالیه نمایندگی می‌کند. به عنوان بخشی از سیستم خزانه‌داری وزارت مالیه، مستوفیت‌ها معاملات مالی را در سطح ولایت ثبت و طی مراحل می‌کنند. از آنجاییکه این ادارات مکلف به اجرای پرداخت‌ها و تکمیل اسناد به وزارت‌های مربوطه می‌باشد، آنها بهتر می‌توانند تطبیق بودجه، نحوه مصارف و تخصیصات را به تفکیک جندر در سکتورها و برنامه‌ها، ردیابی کنند.

شوراهای انکشافی ولایتی و انجمن‌های اداری ولایتی

شوراهای انکشافی ولایتی در کنار هماهنگی با بخش‌های مربوطه ولایتی در پلان‌گذاری در بخش ولایات، مسوولیت ایجاد پلان انکشاف ولایتی را نیز به عهده دارند. ادارات اداری ولایتی، به عنوان اداره هماهنگ کننده میان ریاست‌های ادارات ولایتی و والی نقش ایفا می‌کنند و از تطبیق و اجرایی شدن پلان انکشاف ولایتی نظارت می‌کنند. والی سرپرستی هر دو اداره را به عهده دارد. بصورت کلی، این دو اداره نقش هماهنگ کننده را جهت تضمین موجودیت هماهنگی میان استراتژی طرح شده و برنامه‌های در حال اجرا در سطح ولایت، بازی می‌کنند و برای تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر، نقش این دو اداره حتمی و حیاتی است. همانطور که قبلاً نیز اشاره شد، نابرابری جنسیتی معضل یک بُعدی نیست و به همین دلیل، مستلزم تلاش‌های هماهنگ شده در تمام بخش‌ها می‌باشد تا بتواند عوامل اساسی و بنیادی را که این نابرابری‌ها را از طریق تخصیص بودجه، مصارف و برنامه‌ها ادامه می‌دهد، شناسایی و تضعیف کند.

والیان و ولسوالان

والیان بصورت عموم از تطبیق برنامه‌ها و فعالیت‌های ریاست‌های ولایتی نظارت می‌کنند و اطمینان می‌دهد که این ریاست‌ها، به بهترین نحو و همانگونه که موظف شده اند، برنامه‌های خود را عملی می‌کنند. این صلاحیت به والیان داده شده است که در صورت نبود ارگان مشخص و مسوول برای اجرای برخی برنامه‌ها، خودشان از طریق دفتر خود این تعداد برنامه‌ها را عملی کنند. والیان همچنان مسوولیت دارند بصورت منظم با شوراهای ولایتی و ولسوالان مشوره کنند و نقش هماهنگ‌کننده را میان جناح‌های مختلف سطح ولایتی ایفا نمایند^۷. ولسوالان نیز، از ریاست‌های مربوطه در ولسوالی‌ها نظارت می‌کنند. نظیر شوراهای انکشاف ولایتی و مجامع اداری ولایتی، ولسوالان نیز در موقعیتی قرار دارند که ایجاب می‌کند عملکردهای بخش‌های مختلف و برنامه‌های گوناگون را به این منظور که از نابرابری جنسیتی می‌کاهد یا آنرا ادامه می‌دهد، نظارت کند؛ در عین حال، مسوولیت دارد به مسایل محلی رسیدگی کند و در کنار آن، اطلاعات مربوطه را به سطوح مرکزی جهت پلان‌گذاری بودجه و ارزیابی آن، گزارش بدهند.

نمایندگان در سطح ولایات

در سطح ولایات نیز، یک عده نمایندگان مثل اعضای پارلمان یا شوراهای ولایتی، فعالیت می‌کنند. اعضای شوراهای ولایتی بصورت مستقیم انتخاب می‌شوند و از ولسوالی‌ها نمایندگی می‌کنند. آنها در فرایند آماده کردن بودجه ولایتی، نقش مشورتی دارند و موظف اند پیشنهادات و موافقت خود را قبل از ارایه مسوده بودجه به حکومت مرکزی، ارایه کنند. اگر دقیق ببینیم، این مقامات منتخب موظف اند از مردمی که آنها را برگزیده اند، در جریان پالیسی‌سازی و تصمیم‌گیری در حکومت، نمایندگی کنند. به همین دلیل، آنها در رساندن مشکلات تفکیک شده بر اساس جندر و نیازهای حوزه انتخاباتی شان، و ارایه کردن آنها به مراجع مسوول، می‌توانند نقش سازنده در تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر بازی کنند.

ساختار شهرداری شامل شهردار، شورای شهرداری، و دیگر مقامات مربوطه در سطح شهرداری می‌شود. شهرداری‌ها پلان‌های اجتماعی-اقتصادی را در شهر اجرا می‌کنند، خدمات اساسی اجتماعی و زیرساخت‌های شهری را اجرا می‌کنند، و تولید عواید می‌نمایند. آنگونه که صلاحیت اجرایی اداره شهرداری ایجاد می‌کند، این اداره مکلف است از ارائه خدمات اولیه و تطبیق پلان‌های ارائه خدمات اطمینان بدهند، در عین حال، باید اطمینان بدهند که تمام کارمندان این اداره وظایف خود را به بهترین شکل انجام می‌دهند. علاوه بر آن، اداره شهرداری مکلف است هدایات و احکام اجرایی را صادر کنند تا از اجرای وظایف این اداره، نحوه استخدام موظفین این اداره، هماهنگی و همکاری این اداره با دولت و مشوره با باشندگان مربوطه، اطمینان بدهند^{vi}. شهرداری محلی‌ترین مرجع ارائه خدمات دولت است؛ به همین دلیل، کارکردهای این اداره مشخص می‌کند که تطبیق فعالیت‌ها در ساحه بوده و پاسخگو به جندر است یا نه. طرح‌های بودجه سازی پاسخگو به جندر باید روی ایجاد ظرفیت‌ها و بالابردن آگاهی در سطح شهری متمرکز باشد تا اطمینان حاصل شود که تمام این پروسه، از پلان در سطح مرکزی تا تطبیق در سطح محلی، به نیازهای جندر پاسخگو می‌باشند.

نمایندگان در سطح محلی

در سطح محلی نیز، نمایندگان زیادی فعالیت می‌کنند. این نمایندگان شامل اعضای شوراهای انکشاف اجتماعی در سطح محل، اعضای انجمن انکشاف ولسوالی‌ها، و شوراهای هماهنگی ولسوالی‌ها، در سطح ولسوالی‌ها می‌شوند. اعضای این واحدهای نمایندگی در سطح محلی و ولسوالی، طی انتخابات محلی انتخاب می‌شوند و وظیفه دارند به نیازهای محلی پاسخ بگویند و مصدر خدمت به موکلین خود باشند. از طریق این نمایندگان، مردمان محل می‌توانند حرف خود را در روند پلان‌گذاری انکشافی و ارائه خدمات مطرح کنند زیرا آنها جناح ذینفع در این روند محسوب می‌شوند. مشابه با نمایندگان شوراهای ولایتی، این نمایندگان موظف اند از حقوق مردمی که آنها را انتخاب کرده اند حمایت کنند، به مشکلات شان رسیدگی کنند و مشکلات شان را به مراجع اجرایی و پلان‌گذاری برسانند. این ادارات محلی می‌توانند به وجه احسن، در سطح محل پروژه و برنامه طرح کرده و طی آن، به پاسخگویی این برنامه‌ها و به نیازهای جندر توجه کنند و مشکلات تفکیک شده بر اساس جندر و نیازهای موکلین خود را به مراجع عالی تر مرکزی برسانند.

جامعه مدنی و انجوه‌های محلی

جامعه مدنی شامل تمام جناح‌های غیر دولتی و نهادهایی می‌شود که بصورت جمعی از منافع و اراده شهروندان نمایندگی می‌کنند. جامعه مدنی به نهادهای غیر دولتی گفته می‌شود و در عین حال، به رهبران اجتماعی، رهبران مذهبی، گروه‌های محصلان، انجمن‌های کارگری، و هر گروه دیگر از شهروندان که بخاطر هدف و یا منافع مشترک گرد هم می‌آیند، اطلاق می‌شود. جامعه مدنی به انجوه‌های بزرگ که در کابل فعالیت دارند خلاصه نمی‌شود بلکه انجوه‌های محلی و گروه‌های اجتماعی را نیز در بر می‌گیرد. در سطح محلی، این گروه‌ها در موقعیتی قرار دارند که می‌توانند بصورت جمعی اطلاعاتی در مورد نیازها و تجارب شهروندان جمع آوری کنند و آنها را با سطوح تصمیم‌گیری در میان بگذارند تا در پروسه سازی مورد ملاحظه قرار بگیرند. تقویت و توانمندسازی جامعه مدنی و انجوها در سطوح محلی می‌تواند حسابدی و مسوولیت‌پذیری پالیسی‌سازان بودجه سازی پاسخگو به جندر را نیز بهبود ببخشد.

رهبران اجتماعی

در افغانستان، رهبران اجتماعی مثل بزرگان، اعضای شوراهای، و رهبران دینی نقش بسیار مهم در اجتماع بازی می‌کنند. آنها همچنان فرصت بی‌نظیری را برای هماهنگ سازی و مطرح کردن نیازهای جامعه به دولت، فراهم می‌کنند. از آنجاییکه رهبران اجتماعی در میان مردم و باشندگان محل زندگی می‌کنند و از نیازهای تفکیک شده بر اساس جندر و نتایج برنامه‌ها و پروژه‌ها آگاهی دارند، در کنار رسیدگی به مشکلات محلی و اجتماعی، می‌توانند نقش ایفا کنند. دولت برای شناسایی نیازهای اجتماعی و نظارت و ارزیابی پروژه‌ها و برنامه‌های خود، می‌تواند از آگاهی و تجربه رهبران اجتماعی در طرح و تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر استفاده کند.

در نهایت، شهروندان مهم ترین نقش آفرینان در بودجه سازی پاسخگو به جندر هستند. هدف بودجه سازی پاسخگو به جندر اختصاص دادن بودجه به گونه ای است که به نیازها و تجربیات شهروندان پاسخگو باشد. بنابراین، شهروندان باید از طریق مکانیزم های مختلف نظیر مشوره، برنامه های استماعیه در مورد بودجه، ارزیابی نیازها، و ارایه اطلاعات و پیشنهادات به دولت، در طرح و آماده سازی، تطبیق و نظارت بودجه سهیم شوند. علاوه بر آن، دولت برای ارزیابی موثریت، مفیدیت و اثرگذاری پالیسی ها و برنامه های خود در رابطه به مسایل جندر، از شهروندان کمک بگیرد.

بودجه سازی پاسخگو به جندر و بودجه ولایتی

با وجودیکه قانون اساسی افغانستان چارچوبی واحد و متمرکز برای سکتور دولتی ایجاد کرده است، بر اهمیت حکومتداری در سطح محلی نیز تاکید می کند. از میان دیگر احکام قانون اساسی، ماده ی دوم از فصل هشتم این قانون تصریح می کند که "دولت باید جهت تسریع و بهبود امور اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی، مقامات مشخص را برای واحدهای اداری در ولایات تعیین کند و بدینسان، مشارکت مردم را در پیشرفت کشور افزایش بدهد." ^{viii}

بطور کلی، پیشنهاد بودجه توسط وزارتخانه ها در سطح مرکزی تهیه شده و بدون مشوره با ریاست های مربوطه ولایتی، به وزارت مالیه ارایه میشود. تخصیص بودجه با در نظر داشت پروژه های وزارت و اهداف تعیین شده توسط وزارت، صورت می گیرد و تقسیم بودجه در سطح ولایات در نظر گرفته نمی شود. سطح پایین مشارکت محلی در پروسه ی بودجه سازی، باعث میزان پایین مصرف بودجه و سکتگی ارایه خدمات در ولایات و سطوح محلی شده است.

دولت جمهوری اسلامی افغانستان، برای حل این مشکلات دو ریفورم را پیشنهاد کرده است: (1) ریفورم پروسه بودجه سازی و تمرکز روی بودجه سازی براساس نتیجه؛ (2) و ریفورم بودجه سازی در سطح ولایات برای رسیدگی به چالش های مربوطه محلی. هدف از اصلاح بودجه سازی ولایتی این بود که به مقامات ولایات این صلاحیت اعطا شود تا آنها در پلان گذاری، صورت بندی، تطبیق، نظارت و بهبود پروسه های بودجه در ساحه ی تحت نظر خودشان سهم بگیرند و از توزیع عادلانه منابع به ولایات، اطمینان حاصل شود.

در حال حاضر، هر ولایت دارای پلان استراتژیک ولایتی است و هر یک از ولایات، همه ساله پلان انکشاف ولایتی را تهیه می کند. پلان استراتژیک ولایتی برنامه انکشافی پنج-ساله برای آن ولایت ترسیم می کند در حالیکه پلان انکشافی ولایتی برنامه های انکشافی یک-ساله را برای ولایت مورد نظر مشخص می کند. این ابتکارات در سطح ولایات، گام های خیلی مهم و حساس برای تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر محسوب می شوند. پلان استراتژیک ولایتی و پلان انکشافی ولایتی، هر دو باید نیازهای تفکیک شده بر اساس جندر را منعکس کنند و در سطوح مرکزی، تصامیم در مورد بودجه ی انکشافی را به گونه ای جهت بدهند که برای رفع نابرابری های جندر در ولایات، مدد برساند.

پلانگذاری از پایین به بالا و ارزیابی نیازهای مربوط به جندر

سرانجام، بودجه باید مبتنی بر نیازهای شهروندان تدوین شود. برآوردن چنین هدفی، مستلزم پلان گذاری از پایین به بالا و ارزیابی نیازها در سطوح محلی است، در عین حال، ارزیابی محلی اینکه چگونه بودجه و برنامه ها به این نیازها پاسخ می دهند. همانطور که در فصل بعدی در بخش ابزار لازم برای بودجه سازی پاسخگو به جندر توضیح خواهیم داد، روش های زیادی برای ارزیابی و شناسایی نیازها وجود دارد. با این حال، آنچه در میان این روش ها مشترک است، این است که کیفیت ارزیابی ها بستگی دارد به اینکه اطلاعات در مورد نیازهای خاص جندر و دستهبندی اطلاعات مطابق ویژگی های کلیدی جمعیتی مثل جنسیت، سن، قوم، موقعیت جغرافیایی، و موقعیت اقتصادی اجتماعی چگونه است. در ضمن، کیفیت ارزیابی ها بستگی به توجه و تضعیف تبعیض نیز دارد و می تواند نتایج را تحریف کند.

تبعیض‌های جنسیتی (جندر) باید از طریق اقدامات ذیل مورد رسیدگی قرار بگیرد:

- اطمینان از گستره بودن محتوای ارزیابی‌ها از طریق درج سوال‌هایی که تمام جوانب بحران را پوشش می‌دهد و جمع‌آوری اطلاعات برای شناسایی گروه‌های در معرض خطر در میان جمعیت آسیب‌دیده؛
- اطمینان از شامل بودن تمام بخش‌های جامعه در ارزیابی از طریق جمع‌آوری اطلاعات از افرادی که از تمام گروه‌های ساکن در اجتماع نمایندگی می‌کنند (مثلاً اطمینان از مشارکت زنان و مردانی از بخش‌های محروم جامعه، مهاجرین، دهاقین، چوپانان، رهبران اجتماعی، و غیره)؛
- گفتگوهای روش‌مند با زنان، مردان، پسران، و دختران برای اطمینان از اینکه نیازهای همه‌ی آنها پوشش داده می‌شود؛
- ایجاد تیم‌های ارزیابی که در ترکیب آن توازن جندر رعایت شده باشد و بتواند دیدگاه‌ها و نظریات تمام گروه‌ها را جمع‌آوری کرده و به تمام گروه‌های آسیب‌پذیر دسترسی داشته باشند؛
- اطمینان از اینکه ارزیابی‌کننده‌ها آگاهی لازم، ظرفیت لازم و منابع لازم در اختیار دارند تا از کیفیت اطلاعات و آمار جمع‌آوری شده اطمینان حاصل شود (این بخش شامل آموزش جامع حساس و داشتن ارزیابی‌کننده از طبقه‌ی اناث می‌شود، و همچنان راهنمایی‌هایی که مسایل و اطلاعات مرتبط با جنسیت و سن را تفکیک کند)؛
- شناسایی منابع ثانوی اطلاعات که بتواند تحلیل دقیق مبتنی بر معلومات جامع از جمعیت و روابط جنسیتی و پویایی آن را ممکن کند؛
- جمع‌آوری، ذخیره و گزارش‌دهی اطلاعات و آمار بصورت تفکیک شده (بر اساس جنس، سن، و تنوع)؛
- سازماندهی بحث‌ها با گروه‌های معین، و تدویر جلسه‌ها در سطح محلی با گروه‌های مشخص اجتماعی (مثلاً زنان، جوانان، ریش‌سفیدان، زنان معول و معیوب، و غیره)^{viii}.

بسیج اجتماعی برای بودجه‌سازی پاسخگو به جندر

سرانجام، پروسه‌ها و تطبیق بودجه‌سازی پاسخگو به جندر باید به شیوه بسیج اجتماعی، اجتماع را در این پروسه دخیل کند. دولت جمهوری اسلامی افغانستان نه تنها باید بصورت فعالانه نیازها را شناسایی و موثریت برنامه‌ها را در سطح اجتماعی مورد ارزیابی قرار دهد، بلکه اجتماعات باید تقویت شده و بصورت فعال در رساندن صدای خود به مقامات دولتی و جناح‌های دخیل کلیدی که در پروسه بودجه‌سازی نقش دارند، سهم بگیرند.

برابری جنسیتی در سطح محلی

اگر دقیق بررسی کنیم، فرصت‌هایی وجود دارد که با استفاده از آنها می‌توانیم اطمینان بدهیم که هم مردان و هم زنان نقش برابر در ساختارهای محلی ایفا می‌کنند که در نهایت به تصامیم شکل می‌بخشند و نقش‌ها و ساختارهایی ارایه معلومات برای پلان‌گذاری و بودجه‌سازی را تعیین می‌کنند. بخاطر اطمینان دادن از اینکه نیازمندی‌های زنان و مردان مورد ملاحظه قرار گرفته است، هم زنان و هم مردان بصورت معنادار باید در رهبری اجتماعی از طریق شوراهای ساختارهای اجتماعی، و ادارات نمایندگی و دولتی در سطح اجتماع، شهرداری، ولسوالی و ولایتی مشارکت کنند. بر علاوه، زمینه مشارکت زنان باید در تمامی سطوح تصمیم‌گیری، نه تنها آن‌ده از تصامیمی که زندگی زنان را متأثر می‌سازد، بلکه تصمیم‌گیری در تمامی مسایل، ایجاد و فراهم شود. دخیل بودن زنان باید تنها به حضورشان خلاصه نشود و آنها باید سهم بگیرند.

برای اطمینان دادن از مشارکت زنان و مردان در تصمیم‌گیری و بخش‌های تصمیم‌گیری، راه‌ها و شیوه‌های زیادی وجود دارد. این شیوه‌ها شامل سیستم سهمیه برای ساختارهای انتخابی، اقدامات جبرانی و سهمیه در ادارات دولتی، و یا ایجاد طرح‌های ویژه اختصاص بودجه برای بهبود مشارکت زنان، می‌شود. آگاهی دهی و آموزش مردان و زنان در سطح محلی، می‌تواند آنها را برای رساندن نیازهایشان به مسوولین مربوطه، مطالبه حقوقشان و مشارکت معنادار در پلان‌گذاری و پروسه‌های بودجه‌سازی، توانمند بسازد.^{ix}

سیستم‌های نظارت اجتماعی

سیستم‌های نظارت اجتماعی سیستم‌های کم‌هزینه، و موثر برای بسیج اجتماعات است، نه تنها برای بهبود و تقویت بودجه‌سازی پاسخگو به جندر، بلکه برای بهبود شفافیت و حسابداری در تمام سطوح حکومت‌داری است. سیستم‌های نظارت اجتماعی از طریق ایجاد سیستم کم‌هزینه برای جمع‌آوری اطلاعات در سطح محلی، به ضرورت معلومات دقیق و تفکیک‌شده پاسخ می‌دهد. هم سیستم‌های نظارت اجتماعی و هم بودجه‌سازی پاسخگو به جندر، هدف واحد را دنبال می‌کنند و آن هدف جهت‌دهی منابع دولتی مطابق نیازمندی‌ها و بهبود پالیسی‌سازی مبتنی بر اطلاعات است.^x

سیستم‌های نظارت اجتماعی در کشورهای مختلف در سراسر دنیا پیاده شده است و معمولاً در پایین به سطوح اداری مثل شهرداری یا اجتماع، تطبیق می‌شود. سیستم‌های نظارت اجتماعی از طریق پرسش‌نامه‌های عمومی یا خانه به خانه که توسط اجراکننده‌های آموزش دیده به اجرا در می‌آید، اطلاعات را جمع‌آوری می‌کنند که از سوی مراجع تصمیم‌گیری در سطوح محلی، ولایتی و مرکزی مورد استفاده قرار می‌گیرد. آنچه از سیستم‌های نظارت اجتماعی که بودجه‌سازی پاسخگو به جندر را از طریق جمع‌آوری اطلاعات تفکیک شده بر اساس جندر و اطمینان دادن از موجودیت ارتباط اطلاعات جمع‌آوری شده با مسایل جندر، مورد ملاحظه قرار می‌دهند، می‌توانند برای نظارت از پیشرفت و شناسایی نیازها در سطح محلی، بهبود برنامه‌ها و پروژه‌ها، دخیل‌سازی شهروندان در پلان‌گذاری و تصمیم‌گیری دولت، و ترویج بودجه‌سازی پاسخگو به جندر در تمام سطوح، به دولت کمک کنند.

پلان‌گذاری انکشافی اجتماعی

با وجودیکه پروسه بودجه‌سازی در افغانستان در حال حاضر خیلی متمرکز است، اجتماعات معمولاً نقش سازنده و مهم در پلان‌گذاری انکشافی ایفا می‌کنند. به عنوان نمونه، از سال 2003 الی 2013، برنامه همبستگی ملی 32000 شوراهای انکشافی محل را در 361 ولسوالی تأسیس کرده و حدود 65000 پروژه انکشافی را تمویل کرده است. این برنامه بودجه‌های کوچک را برای تمویل پروژه‌ها در سطح قریه‌جات اعطا می‌کند و تمام این پروژه‌ها از سوی شوراهای انکشافی محل انتخاب، طرح و مدیریت می‌شوند.

گذشته از برنامه همبستگی ملی، مردم از رهبران اجتماعی در مورد مسایل مختلف مشوره می‌کنند. به عنوان مثال، مقامات دولتی مثل ولسوالان، بعضی اوقات برای صدور حکم در موارد معین، شورا را فرا می‌خوانند.^{xi}

3. ابزارها برای بودجه سازی پاسخگو به جندر

با فهمیدن مفهوم بودجه سازی پاسخگو به جندر، اشخاص دخیل در این روند، و نیازمندی ها و فرصت ها در هر سطح، این فصل به تشریح ابزارهایی می پردازد تا بتوان بودجه سازی پاسخگو به جندر را عملی نمود. این بخش با رویکرد پنج مرحله ای بودجه سازی پاسخگو به جندر آغاز و به تعقیب آن ۹ (9) ابزاری مطرح می گردد که در فعالیت های روزمره در هنگام پلانگذاری بودجه، تطبیق و ارزیابی آن مورد استفاده قرار میگیرد.

3.1 رویکرد پنج مرحله ای بودجه سازی پاسخگو به جندر

این رویکرد پنج مرحله ای شامل موارد زیر میگردد:

- مرحله 1: تحلیل وضعیت زنان، مردان، پسران و دختران
- مرحله 2: ارزیابی پاسخگو بودن پالیسی ها در قبال جندر
- مرحله 3: ارزیابی تخصیصات بودجه
- مرحله 4: نظارت بر مصارف و عرضه خدمات
- مرحله 5: ارزیابی پیامدها یا تاثیرات

این بخش به توضیح ابزارهایی مشخص برای عملی نمودن بودجه سازی پاسخگو به جندر می پردازد و همچنان پنج مرحله را به عنوان یک چارچوب عمومی برای شامل ساختن بودجه سازی پاسخگو به جندر در روند بودجه ملی مطرح می سازد.

مرحله 1: تحلیل وضعیت زنان، مردان، دختران و پسران

برای شامل ساختن نگرانی ها و ملاحظات جندر در بودجه، در قدم اول نیاز است تا وضعیت زنان، مردان، دختران و پسران در همان منطقه مورد ارزیابی قرار گیرد و یک درک کلی از آنها به دست آید. همه مردان یکسان نیستند و همین قسم همه زنان نیز یکسان نیستند و لیکن مهم است تا قبل از نهادینه سازی ملاحظات هر گروپ در بودجه، یک درک عمومی از وضعیت هر گروپ حاصل گردد.

در این مرحله نباید تنها به موضوع جندر به صورت کلی نگرست بلکه عوامل های گوناگون دیگر را که از هم متفاوت می باشند باید در نظر داشت مانند سن، زبان، نژاد، وضعیت اقتصادی - اجتماعی، جغرافیایی و حالت معلولیت.

تحلیل وضعیت فعلی از طریق های مختلف میتواند انجام شود. این امر شامل بررسی آمار های احصایی به تفکیک جندر، پلان های انکشافی ملی، اسناد پالیسی های حکومت، احصایی های رسمی حکومت و تحقیقات مستقل که توسط نهادهای مدنی صورت گرفته است، می باشد. مصاحبه ها با زنان و مردان و سروی های خانوارها را نیز شامل می باشد. همچنان میتواند داستان ها و معلومات های که از نهادهای خبری، مراکز تحقیقاتی، موسسات زنان و سایر نهادهای مدنی به دست می آیند را نیز شامل شوند.

مثال: سوادآموزی

بگونه مثال، در هنگام در نظر گرفتن کورس های سواد آموزی، در افغانستان میزان سواد در میان جوانان اناث ۱۷٪ می باشد درحالیکه میزان سواد در میان جوانان ذکور ۴۵٪ می باشد. واضح است که هر دو قشر نیاز به سواد دارد و نیازمندی های زنان و مردان در رابطه به سواد آموزی متفاوت می باشد با توجه به اینکه زنان بسیار زیاد بی سواد اند.

در هنگام پلانگذاری برای کورس های سواد آموزی، نیازمندی یک زن بیسواد در کابل متفاوت از آن زن بی سواد است که در واکان بدخشان زندگی می کند. حتی در خود شهر کابل نیز، نیازمندی و ضرورت زنان بیسواد متفاوت می باشند و وابسته به این است که این زنان در کدام ساحه کابل زندگی می کند، به کدام زبان صحبت میکند و تا چه حد اجازه برای سفر دارد. برای اینکه اطمینان حاصل گردد که نیازمندی ها و ضرورت های تمام این زنان در نظر گرفته شده است، بسیار مهم است تا بدانیم که وضعیت این زنان چگونه است. درک از وضعیت ها، تجارب و نیازمندی های اقشار و گروه ها از اساسی ترین گام در مراحل اول برای نهادینه سازی بودجه سازی پاسخگو به جندر می باشد.

مرحله 2: ارزیابی پاسخگو بودن پالیسی ها در قبال جندر

گام دومی این است که دیده شود که آیا برنامه ها و پالیسی های حکومت ممکن است نابرابری جنسیتی را که در مرحله اول شناسایی گردیده، بصورت مثبت و یا منفی متاثر سازد. مهم است که نه تنها پالیسی های مربوط به جندر بلکه باید تمام پالیسی ها دیده شود.

مثال: سواد آموزی

بطور مثال، در هنگام رسیدگی به نیازمندی های سواد آموزی، برنامه دارای اولویت ملی وزارت معارف که تعلیم برای همگان است برخی از نیازمندی، پالیسی ها و استراتژی ها را در رابطه به تعلیم ارایه می دارد. با آنهم، از برنامه سواد آموزی در پالیسی دو بار تذکر به عمل آمده است، یک بار برنامه های آموزشی رادیو و تلویزیون برای سواد آموزی ذکر گردیده و بار دیگر در قسمت هماهنگی میان تعلیمات تخنیکی و مسلکی. هیچ استراتژی بیان نمی دارد که نابرابری جنسیتی را مورد توجه قرار دهد و یا از وضعیت متفاوت زنان و مردان سخن گفته باشد. هرچند برنامه دارای اولویت ملی برای کار مناسب پایدار از طریق اشتغال زایی و انکشاف مهارت ها، سواد آموزی و مهارت های آموزشی را جهت ارایه مهارت های سواد آموزی حرفوی برای اشتراک کننده گان غیررسمی و فراهم ساختن چنین کورسها در مراکز و مکاتب حرفوی مورد توجه قرار داده است اما هیچ استراتژی را در مورد نابرابری جنسیتی در برنامه سواد آموزی ذکر نکرده است.

با توجه به پالیسی های سکتوری، به وضاحت دیده می شود که این استراتژی نابرابری جنسیتی را چگونه مثبت مورد توجه قرار داده نمیتواند. با آنهم، خیلی مهم است که پالیسی های سایر سکتور ها همچنان دیده شود مثلاً تعهدات که در استراتژی انکشاف ملی افغانستان و اهداف انکشافی هزار ساله در رابطه به برابری جنسیتی آمده است نیز در نظر گرفته شود. خیلی مهم است تا پالیسی ها و برنامه های موجود در بودجه سازی پاسخگو به جندر مورد مرور قرار گیرد تا از دوگانگی کارهای موجود جلوگیری صورت گیرد.

مرحله 3: ارزیابی تخصیص بودجه

وقتی که وضعیت فعلی و پالیسی های مربوط به جندر شناسایی گردید، مرحله سوم این است تا ارزیابی گردد که آیا تخصیص بودجه برای تطبیق این پالیسی های که در مرحله دوم به دست آمد، کافی می باشد. به عبارت دیگر، اگر پالیسی ها طوری وضع گردیده باشند که نابرابری جنسیتی را افزایش دهند و یا این خلا را بیشتر بسازد، در این صورت باید اقدامات جدی روی دست گرفته شود که از تخصیص غلط بودجه جلوگیری صورت گیرد.

بخش بعدی در مورد ابزار های بودجه سازی پاسخگو به جندر، بعضی ابزار ها را فراهم می سازد تا توسط آن بتوان تخصیص بودجه را ارزیابی کرد.

مثال: سواد آموزی

در بخش بعدی برای شما ارایه خواهد گردید که بصورت مشخص چگونه بودجه را ارزیابی کنید. بگونه مثال، اگر مراحل اول و دوم مشخص نمود که میزان بی سوادی در میان زنان بیشتر از مردان است و زنان در مناطق روستایی دسترسی کمتر به سواد نسبت به مردان در مناطق شهری دارند، مرحله سوم باید ارزیابی نماید که چه مقدار پول برای کورس های سواد آموزی در مناطق روستایی و شهری برای زنان و مردان اختصاص داده شده است تا اینکه ارزیابی گردد که آیا این مقدار پول مطابق به نیازمندی های هر گروپ بوده است.

فرضاً، اگر وجوه مالی بیشتر و بصورت مساوی برای زنان و مردان در کورس های آموزشی در مناطق شهری اختصاص داده شده باشد، این روش غلط تمویل برنامه ها می باشد که نیازمندی ها و اولویت های زنان روستایی را مورد توجه قرار داده نمیتواند و پالیسی های غیرحساس به جندر را در برنامه سواد آموزی انعکاس می دهد. در همچو یک حالت، میزان تمویل برنامه ها مطابق به نیازمندی هایی باید باشد که در مراحل اول و دوم مورد شناسایی قرار گرفته است.

مرحله 4: نظارت بر مصارف و عرضه خدمات

نظارت پروسه ای است که ذریعه آن ارزیابی یک برنامه و یا پالیسی صورت میگیرد که آیا مطابق به آنچه که پلان شده بود، تطبیق می گردد، پیشرفت نموده است و آیا با مشکلات و چالش ها مواجه بوده است. نظارت اطمینان می دهد که فعالیت ها مطابق به پلان و جدول زمانی در حدود بودجه اختصاص داده شده، به پیش رفته و نتایج آن اهداف و مقاصد عمومی را برآورده می سازد. این مرحله بودجه سازی پاسخگو به جندر تطبیق بودجه را نظارت می کند و می بیند که آیا پول اختصاص داده شده به مصرف رسیده و کی ها از آن مستفید شده اند.

نظارت باید بگونه دوامدار در جریان پروژه و یا برنامه صورت گیرد. نظارت دوامدار از مشکلات و چالش ها در وقت مناسب آن اطمینان می دهد که بموقع میتواند مورد توجه و رسیدگی قرار گیرد.

مثال: سواد آموزی

با استفاده از مثال ذکر شده در فوق، وقتی پول برای کورس های سواد آموزی اختصاص یافت، بعد از آن باید بصورت دوامدار مورد ارزیابی قرار گیرد که آیا این کورس ها عملا برای مردم تدویر می یابند و مستفید شوندگان این کورسها، کی ها می باشند. بگونه مثال، معلوم نمودن تعداد و موقعیت کورسها و همچنان میزان شمولیت در این کورسها نشان دهنده آن است که این برنامه تا چد برای زنان و مردان مفید بوده است، تا چد حد اهالی روستاها در مقابل اهالی شهر و گروپ های مختلف سنی را تحت پوشش قرار داده است تا اینکه معلوم گردد که آیا این برنامه مطابق به آنچه که در مراحل ۱ و ۲ شناسایی گردیده بود، نزدیک است و یا خیر.

تنها تخصیص بودجه برای اطمینان بخشیدن از اجرای موثر بودجه سازی پاسخگو به جندر کافی نمی باشد. نظارت از نحوه تطبیق واقعی بودجه و تاثیرات آن بالای زنان و مردان امر لازمی می باشد تا اطمینان حاصل گردد که نه تنها پلانگذاری بلکه تخصیص و مصرف بودجه نیز حامی برابری جنسیتی می باشد.

مرحله 5: ارزیابی نتایج

مرحله نهایی این است که دیده شود که آیا بودجه و برنامه های مربوط به آن تاثیرات مثبت روی وضعیتی که در مرحله اول شناسایی گردیده بود، داشته است. برعکس نظارت، ارزیابی نتایج در صدد تغییراتی می باشد که مطابق به پلان اولی اتفاق افتاده است.

مثال: سواد آموزی

هنگامی که بودجه برای کورسهای سواد آموزی به مصرف رسید، ارزیابی تاثیرات جندر نه تنها در صدد تعداد مردان و زنان خواهند بود که در کورسهای سواد آموزی شرکت کردند بلکه در صدد میزان پیشرفت سواد آموزی نیز می باشد. ذریعه آن میزان سواد مردان و زنان نیز مورد ارزیابی قرار میگیرد و این نیز مشخص میگرد که آیا برابری میان زنان و مردان در میزان سواد آموزی وجود داشته است. این امر باید به سایر فکتورها مانند موقعیت جغرافیایی، سن، قومیت و دیگر موارد بپردازد تا اینکه معلوم گردد که بودجه تخصیص شده و تطبیق این برنامه نیازمندی های تمام گروپ ها را و وضعیت را در مرحله ۱ شناسایی گردیده بود، مورد توجه قرار داده است و آیا این برنامه ها کمک نموده است که اهداف و مقاصد پالیسی های حساس به جندر که در مرحله ۲ مورد شناسایی قرار گرفته بود، دستیاب گردد.

این مرحله اخیر به منظور ارزیابی موفقیت تلاش های انجام شده در راستای بودجه سازی پاسخگو به جندر و همچنان دانستن اینکه آیا بهبود تغییرات لازم ضروری می باشد، حایز اهمیت می باشد. برعلاوه نظارت، ارزیابی نتایج و پیامدها فرصت این امر را مهیا می سازد که آیا وضعیت زنان و مردان بهبود یافته است و معلومات بالارزش را برای پلانگذاری های بعدی، فراهم می سازد.

3.2 انتخاب ابزار مناسب برای بودجه سازی پاسخگو به جندر

با دانستن چارچوب ها و رهنمودها برای اجرای بودجه سازی پاسخگو به جندر، این بخش به توضیح نه (9) ابزار کاربردی می پردازد که از طرف مجریان گوناگون در مراحل و سطوح مختلف روند بودجه سازی مورد استفاده قرار می گیرند. باآنهم، این بدین معنی نیست که برای تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر شما از تمام این ابزارها استفاده کنید. بلکه، برخی ابزارها در برخی از موارد بیشتر و یا کمتر مفید خواهد بود و یا اینکه در بعضی از مراحل روند بودجه نسبتاً کمتر مفید ثابت خواهد شد. برخی از این ابزارها برای پالیسی سازان مالی مانند وزارت مالیه خیلی کارساز خواهد بود، درحالیکه بعضی دیگر این ابزارها برای وزارت های سکتوری که در عرضه خدمات مصروف می باشند مناسب می باشد و برخی دیگر این ابزارها برای پروژه ها و برنامه های کوچکتر موثر خواهند بود.

از جدول زیر میتوان به مثابه یک رهنما جهت انتخاب این ابزارها با توجه به اینکه چه چیزی را می خواهید حاصل کنید، در کدام مرحله ای از روند بودجه سازی قرار دارید، چه نوع مجری هستید، و چه نوع منابع را در دسترس دارید، استفاده کنید. این ابزارها در موارد متعدد و به مقاصد مختلف در مراحل مختلف بودجه سازی مورد استفاده قرار گیرد. ابزارهای مذکور بیشتر به منظور حداکثر سازی موثریت بودجه سازی پاسخگو به جندر مورد استفاده قرار میگیرد. این جدول شامل خلاصه تشریح ابزار، روش اجرای این ابزار، چک لیست و یک مثال می باشد.

ابزار	مقصد کلیدی	بسیار مفید برای بودجه:	بسیار مفید برای:	نیازمندی های کلیدی
ابزار 1: ارزیابی پالیسی ها با توجه به جندر	جهت مشخص ساختن اینکه برنامه ها و اقدامات چگونه میتوانند بصورت بالفعل و یا بالقوه روابط جندر را متاثر سازد	<ul style="list-style-type: none"> پلان گذاری تصویب ارزیابی 	<ul style="list-style-type: none"> پالیسی سازان و تصمیم گیرنده گان وزارت سکتوری 	<ul style="list-style-type: none"> درک وضعیت زنان، مردان، دختران و پسران معلومات برنامه/پالیسی معلومات دموگرافیک در مورد مستفید شونده گان
ابزار 2: ارزیابی مستفید شونده گان به تفکیک جندر صفحه 48	جهت مشخص ساختن اینکه مصارف عامه چگونه نیازمندی ها و اولویت های مختلف زنان را از دیده مستفید شونده گان مورد رسیدگی قرار می دهد.	<ul style="list-style-type: none"> پلان گذاری ارزیابی 	<ul style="list-style-type: none"> تقویم بودجی وزارت های سکتور مجریان ولایتی وزارت مالیه 	<ul style="list-style-type: none"> درک وضعیت زنان، مردان، دختران و پسران معلومات برنامه/پالیسی معلومات دموگرافیک در مورد مستفید شونده گان منافع برای مشورت با مستفید شونده گان معلومات موثق بودجی در مورد برنامه ها / پروژه ها
ابزار 3: سند بودجه با توجه به جندر	جهت ارزیابی نمودن اینکه دولت چگونه دولت خویش را برای بهبود برابری جنسیتی استفاده می کند	<ul style="list-style-type: none"> پلان گذاری تصویب تطبیق ارزیابی 	<ul style="list-style-type: none"> تقویم بودجی وزارت های سکتور مجریان ولایتی وزارت مالیه جامعه مدنی 	<ul style="list-style-type: none"> هماهنگی از طرف وزارت مالیه حمایت/مشورت از طرف وزارت امور زنان درک وضعیت زنان، مردان، دختران و پسران معلومات برنامه/پالیسی معلومات دموگرافیک در مورد مستفید شونده گان منافع برای مشورت با مستفید شونده گان
ابزار 4: چارچوب پالیسی	مدغم ساختن جندر در مباحث اقتصادی و	<ul style="list-style-type: none"> پلان گذاری 	وزارت مالیه	<ul style="list-style-type: none"> هماهنگی از طرف وزارت مالیه

اقتصادی میان مدت با توجه به جندر	چارچوب های اقتصادی میان مدت به مقصد متاثر ساختن بودجه های بعدی		<ul style="list-style-type: none"> • درک وضعیت زنان، مردان، دختران و پسران • معلومات در مورد کار بدون مزد • معلومات اساسی اقتصادی مانند میزان رشد، کسر بودجه، تورم پولی و اشتغال زایی • معلومات دموگرافیک در مورد مستفید شونده گان
ابزار 5: قیمت گذاری برای برابری جنسیتی	<ul style="list-style-type: none"> • به منظور ارزیابی اینکه منابع مالی و غیرمالی به منظور اجرای پالیسی برای دستیابی به برابری جنسیتی مورد سرمایه گذاری قرار گیرد 	<ul style="list-style-type: none"> • پلان گذاری 	<ul style="list-style-type: none"> • وزارت مالیه • وزارت های • سکتوری • مجریان در سطح ولایات
ابزار 5: تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جندر	<ul style="list-style-type: none"> • جهت ارزیابی نمودن اینکه فواید ناشی از مصارف عامه چگونه در میان گروه ها تقسیم گردیده و تاثیرات جندر اداره مالی عامه 	<ul style="list-style-type: none"> • پلان گذاری • تطبیق • ارزیابی 	<ul style="list-style-type: none"> • وزارت مالیه • وزارت های • سکتوری • مجریان در سطح ولایات
ابزار 7: سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه با توجه به جندر	<ul style="list-style-type: none"> • پیگیری جریان منابع و ارزیابی اینکه آیا پول اختصاص شده به مقصد تعیین شده به مصرف رسیده است 	<ul style="list-style-type: none"> • تطبیق • ارزیابی 	<ul style="list-style-type: none"> • وزارت مالیه • وزارت های • سکتوری • مجریان در سطح ولایات
ابزار 8: تحلیل عواید عامه به تفکیک جندر	<ul style="list-style-type: none"> • ارزیابی اقدامات گوناگون جمع آوری عواید به تفکیک جندر 	<ul style="list-style-type: none"> • پلان گذاری 	<ul style="list-style-type: none"> • وزارت مالیه • وزارت های • سکتوری • (درمورد فیست استفاده کننده گان)
ابزار 9: تحلیل بودجه به تفکیک جندر در مرحله ی استفاده از زمان	<ul style="list-style-type: none"> • ارزیابی ارتباط میان تخصیص بودجه و تاثیرات آن روی اینکه اعضای خانوار چگونه وقت شان را به مصرف می رسانند 	<ul style="list-style-type: none"> • پلان گذاری • تطبیق • ارزیابی 	<ul style="list-style-type: none"> • وزارت مالیه • وزارت های • سکتوری • مجریان در سطح ولایات

ابزار شماره 1: ارزیابی پالیسی با توجه به جندر چیست؟

ابزار ارزیابی پالیسی با توجه به جندر برنامه ها، فعالیت ها و منابعی را که برای سکتورهای مختلف اختصاص داده شده است مورد ارزیابی قرار می دهد تا اینکه مشخص سازد که این برنامه ها بالای زندگی مرد و زن چقدر تأثیرات مثبت داشته و یا خواهد داشت. این ابزار به منظور ارزیابی پالیسی های که بر تخصیصات بودجه تاکید دارد مورد استفاده قرار میگیرد تا اینکه تأثیرات احتمالی آن را بالای زنان و مردان مشخص سازد. این ابزار تأثیرات فرضیه ای بیطرفی جنسیتی را مورد پرسش قرار داده و در عوض چنین مساله ای را مطرح می سازد: " از طریق کدام روشها، پالیسی ها و منابع وابسته به آن میتوان که در کاهش و یا افزایش نابرابری جنسیتی نقش داشت؟ "

چگونه این ابزار را انجام می دهیم؟

ابزار ارزیابی پالیسی با توجه به جندر بصورت کل همان مراحل رویکرد پنج مرحله ای بودجه سازی پاسخگو به جندر را تعقیب می کند:

1. مشخص نمودن وضعیت و جایگاه زنان و مردان، پسران و دختران در ساحات زندگی اجتماعی و اقتصادی که با توجه به سن، گروپ قومی، موقعیت، دارایی و سایر گروپ های موجود مورد رسیدگی قرار میگیرد.
2. بررسی پالیسی های مشخص یک سکتور که موضوعات و خلاهای جنسیتی را که در مرحله اول شناسایی گردید، توضیح می نماید. این مرحله شامل ارزیابی قوانین، پالیسی ها و برنامه ها می گردد.
- این مرحله شامل تحلیل پالیسی های مکتوب و همچنان پالیسی های غیرمکتوب که در فعالیت های حکومت انعکاس یافته است، می باشد.
- فرصت ها و موقعیت های را باید شناسایی کرد تا نیازمندی های اجتماعی - اقتصادی و سایر مسایل مربوط به زنان را برآورده ساخت.
3. معلوم می نماید که آیا منابعی که تخصیص یافته است باعث کاهش نابرابری خواهد شد.
4. ارزیابی نتایج کوتاه مدت مصارف به منظور ارزیابی واقعی مصارف انجام شده و تطبیق برنامه ها و پالیسی ها.
5. ارزیابی تأثیرات و نتایج در دراز مدت

مثال: کارمندان پوهنتون در افغانستان

این یک امر آشکار است که دانشگاه ها افغانستان از وجود کارمندان با تحصیلات و شایستگی های عالی رنج می برند و نه تنها آن بلکه تعداد شاگردان اناث نیز کم می باشد (۲,۸٪ از شاگردان کالج ها در سال ۲۰۰۸). در سال ۲۰۰۸ تعداد کارمندان اناث در دانشگاه ها و محصلین بصورت چشم گیر کم بودند و فیصدی آنها به ترتیب ۱۴٪ و ۱۸٪ بودند. مطابق به برنامه دارای اولویت ملی که گسترش زمینه ها و تحصیلات عالی می باشد، پالیسی برای تشویق و ترویج شاگردان اناث به بیرون از کشور روی دست گرفته شده است.

بآنهم، این امر نیز باید مشخص گردد که تعداد دختران و زنان جوان به اندازه مردان از بورسیه ها مستفید می شوند. اگر چنین نبود باید تبعیض های مثبت روی دست گرفته شود مثلاً جهت افزایش فیصدی طبقه اناث، اقدامات ویژه برای رشد شان در نظر گرفته شود (ایجاد مراکز مشورتی برای زنان). در غیر آن، اتخاذ تصمیم باعث وخیم تر شدن وضعیت نابرابری جنسیتی گردیده که در درازمدت باعث متاثر ساختن بازار کار می گردد.

□ اجرای ارزیابی پالیسی حساس به جندر: چک لیست

قبل از اجرای ارزیابی پالیسی حساس به جندر، استفاده از این چک لیست کمک می نماید تا از وجود منابع مالی، قوای بشری، ظرفیت ها و معلومات اطمینان حاصل کنید. باآنها، فقط بخاطری اینکه هر مورد در این جعبه قابلیت اجرا را ندارد، بدین معنی نیست که شما از اجرای این امر خودداری کنید. بلکه، نکاتی را برای مطرح ساختن قبل از آغاز این کار، برجسته می سازد.

□ کارمندان شایسته با دانش در مورد وزارت، برنامه ها، سکتورها، پالیسی ها و استراتژی ها برای اجرای ارزیابی پالیسی ها موجود می باشد.

□ معلومات در مورد وضعیت زنان، دختران، مردان و پسران به تفکیک جنیست موجود می باشد.

□ معلومات مقدماتی دموگرافیک در مورد مستفید شونده گان (سن، جنسیت، موقعیت جغرافیایی، نژاد و غیره)

□ اسناد پالیسی و برنامه ها به شمول معلومات نظارتی موجود می باشد

□ معلومات مقدماتی در مورد پروژه، برنامه، پالیسی و منابع آن، نتایج پلان شده و مقاصد کوتاه مدت و دراز مدت

□ معلومات موثق بودجوی در مورد برنامه، پروژه، ترجیحا در سطح ملی، ولایتی و محلی برای مستفید شونده گان تحت پوشش موجود می باشد.

ابزار 2: ارزیابی مستفید شوندگان به تفکیک جندر چیست؟

ارزیابی مستفید شوندگان به تفکیک جندر یک ابزار کیفی می باشد که برای بهبود تاثیرات فعالیت های انکشافی با دریافت دیدگاه های مستفید شوندگان در مورد پروژه ها و فعالیت های پلان شده و درحال انجام، استفاده می شود. ارزیابی مستفید شوندگان به تفکیک جندر در صدد این است که سرمایه گذاری های عامه در زیربناها و خدمات عامه نیازمندی ها و اولویت های گوناگون زنان و مردان را مورد رسیدگی قرار میدهد.

ارزیابی مستفید شوندگان به تفکیک جندر با جمع آوری و تحلیل نظریات مردان و زنان در مورد اینکه آیا اشکال عرضه خدمات فعلی نیازمندی های شان را تامین می نماید و یا اینکه روش های فعلی مصارف عامه چقدر در فراهم ساختن نیازمندی های شان فاصله دارد. روش اجرای ارزیابی مستفید شوندگان به تفکیک جندر متکی به مصاحبه ها، بحث های گروهی، مشاهدات مستقیم و مشاهدات اشتراک کننده گان می باشد. آمارهای تحلیل شده و یافته های شان در فعالیت ها مدغم میگردد. برای اجرای ارزیابی مستفید شوندگان به تفکیک جندر مهارت جمع آوری و روش های تحقیق نیاز می باشد. تاکید باید صورت گیرد که اجرای ارزیابی مستفید شوندگان به تفکیک جندر، سروی ها و سایر مطالعات کیفی را جایگزین کرده نمیتواند بلکه این به عنوان تکمیل کننده آنها با فراهم ساختن معلومات بیشتر استفاده می گردد که برای پالیسی سازان و مدیران نهایت مهم می باشد.

چگونه باید انجام داد؟

ارزیابی مستفید شوندگان به تفکیک جندر متکی به سه روش های جمع آوری آمار می باشد: (۱) مصاحبه ها، (۲) بحث های گروهی متمرکز، (۳) مشاهدات مستقیم و ملاحظات اشتراک کننده گان.

مصاحبه ها و بحث های گروهی متمرکز

مصاحبه ها اساس روش ارزیابی مستفید شوندگان به تفکیک جندر را تشکیل داده که اشتراک کننده گان در مورد نظریات، احساسات و باورهای شان صحبت می کنند. محور اصلی مصاحبه را چندین موضوعاتی تشکیل می دهد که مستقیما به فعالیت های و برنامه های پلان شده و یا در حال انجام ارتباط میگیرد. مصاحبه یک به یک باعث ابراز نظریات و موضوعاتی می گردد که اظهار آن در گروپ جایی که دیگران حضور دارند، مشکل است. این امر خیلی مهم است به ویژه هنگامی که زنان ویا افشار محروم جامعه را مصاحبه می کنید.

بحث های گروهی متمرکز هنگامی استفاده می شود که بخواهید مستفید شوندگان را در یک گروه مصاحبه کنید. چنین مصاحبه ها هنگامی خوب است که مصاحبه شوندگان از یک محل باشند و یا کسانی باشند که در فعالیت های یکسان دخیل باشند. استفاده از بحث های گروهی کمک می کند تا معلومات بیشتر را از گروه بزرگتر در یک وقت به دست آورید.

به منظور اجرای مصاحبه ها و یا بحث های گروهی نخست مهم است تا اشتراک کننده گان شناسایی شوند. جمع آوری مردان نسبت به زنان آسان تر می باشد و خصوصاً مصاحبه گرفتن از زنان در ساحات روستایی و سنتی پر چالش می باشد. از بزرگان منطقه کمک بگیرید. در هنگام اجرای مصاحبه ها باید حساسیت های جنسی در نظر گرفته شود. مردان و زنان بصورت جداگانه مصاحبه شوند و در جایی مصاحبه انجام شود که آنها بتوانند نظریات شان را آزادانه و بدون هراس ابراز نمایند. بگونه مثال، یک زن شاید خود را راحت تر احساس کند تا با شما در خانه خودش مصاحبه کند نه در یک محل عام.

دوم، مهم است که ابزارهای مصاحبه که شامل پرسشنامه ها، عناوین و فعالیت های اشتراکی می باشد از قبل تهیه گردد. در ابتدا مشخص سازید که مصاحبه اول با کدام گروه صورت گیرد و دلیل آن باید نیز مشخص و واضح باشد (بگونه مثل مصاحبه دختران جوان به منظور دریافت نیازمندی های شان). بعداً عنوان های که باید مورد رسیدگی قرار گیرد اساس تدوین پرسشنامه ها را تشکیل می دهد که میتواند کوتاه، واضح و مختصر برای اشتراک کننده گان باشد. بحث های گروهی میتواند شامل روش های اشتراکی جمع آوری ارقام و آمار باشد، بگونه مثال می توانید از جدول ها، نقشه ها، دیاگرام ها و یا سایر روشهایی استفاده کنید که اشتراک کننده گان بهتر بتوانند ابراز نظر کنند. اگر این موارد را انجام می دهید، باید پنسل، فلیپ چارت و کاغذ سفید با خود داشته باشید.

سوم، مهم است تا تسهیل کننده را انتخاب کرده و او را آموزش دهید. هرچند، اجرای مصاحبه بیشتر شبیه بحث می باشد اما در بعضی موارد نیاز است تا روشهای مصاحبه و برخورد های مسلکی و بیطرفانه در جریان مصاحبه وجود داشته باشد. باید برای آنها رهنمود های داده شود که مصاحبه را چگونه باید انجام بدهند زیرا تنها تحویل دهی پرسشنامه ها کافی نمی باشد. خطر تسهیل کننده آموزش ندیده این است که آمار درست را نمیتواند به دست آورد و جواب های نادرست و غیرمرتبط به دست آمده که باعث هدر رفتن منابع و ارقام میگردد و در نتیجه گزارش بی کیفیت تولید می گردد. در جریان آموزش باید تاکید صورت گیرد که مصاحبه چطور مستند سازی شود. مهم است تا فایل های صوتی و تصویری از جریان مصاحبه نیز گرفته شود تا بعداً از آن استفاده گردد.

چهارم، مصاحبه ها و بحث های گروهی باید از قبل تنظیم شود و زمان آن باید دانسته شود (مثلاً در مناطق روستایی، در جریان فصل محصولات مشکل است که مردان را پیدا کنید و با آنها مصاحبه انجام دهید). پیشنهاد میگردد که مصاحبه را ضبط کنید البته بعد از اینکه مصاحبه شونده برای شما اجازه چنین کار را می دهد. به منظور جلب اعتماد، برای مصاحبه کننده اطمینان دهید که نام شان در هیچ جایی ذکر نمیگردد و معلوماتی را که فراهم ساخته است قابل دسترس برای هیچ کسی دیگر نمی باشد. اگر اجازه داده نمی شود در این صورت نظریات و صحبت های هر اشتراک کننده باید بصورت مفصل به کمک شخص یادداشت کننده، یادداشت گردد.

در اخیر، تحلیل جامع از ارقام و آماری که جمع آوری گردیده است، صورت گیرد. روش های گوناگونی وجود دارد؛ استفاده از پنسل های رنگه در آغاز مصاحبه بخاطری برجسته ساختن ارقام تا تخنیک های مغلق مانند تحلیل ها توسط برنامه های کمپیوتر (تحلیل های کیفی و کمی). راپور باید در یک ساختار معین و مشخص ترتیب گردد که در اینترنت قابل دسترس باشد. مهمتر از همه، معلومات بصورت مختصر و منظم ترتیب گردد.

مشاهدات مستقیم و ملاحظات اشتراک کننده

مشاهدات مستقیم شامل شمارش، یادداشت از خصوصیات و روشها، و ملاحظه کردن عناصر برجسته یک وضعیت می باشد. روش ملاحظات مستقیم اشتراک کننده شامل اقامت دوامدار تحقیق کننده در محل مستفید شوندگان میگردد که این امر می تواند یک شخص متنفذ در محل، مسوول حکومتی و یا تحقیق کننده ای که در اجتماع برای تحقیق رفته است، باشد.

زاویه های مختلف مشاهدات وجود دارد. مشاهدات مستقیم شامل بازدید محلات مستفید شوندگان جهت مشاهده کردن تعداد مشخص مستفید شوندگان و غیره می باشد. بگونه مثال، یک مقام دولتی میرود و چندین محل را مشاهده می نماید تا اینکه بداند که چند داکتر زن و داکتر مرد در کلینیک موجود است و یا چه نوع دواها در دواخانه موجود است. این عمل میتواند با یکبار بازدید از محل انجام شود.

ملاحظات و مشاهدات اشتراک کننده یک روش زمانگیر می باشد. این کار مستلزم آن است که یک شخص از بیرون وارد محل مستفید شوندگان گردد و در آنجا یک مدت کافی اقامت گزیند تا اعتماد مردم را نسبت به خود جذب کند و در فعالیت های روزمره آنها دخیل گردد. مشاهده کننده باید در زندگی روزمره مردم محل دخیل باشد تا اینکه از وضعیت زندگی مردم محل و نحوه استفاده از خدمات و منابع عامه آگاهی حاصل نماید. هدف از مشاهدات اشتراک کننده نه تنها این است که مشاهده کننده در محل رفته و تعداد و ارقام را مشخص نماید بلکه این است که آگاهی کامل به دست آورد که مستفید شوندگان چگونه از منابع و خدمات عامه استفاده می نمایند و چگونه گروه های گوناگون دسترسی به خدمات داشته و نحوه استفاده از آن چگونه است.

مثال: مشاهدات اشتراک کننده در ایتوپیا

مشاهدان در ارزیابی مستفید شوندگان در اکثریت ساحات ایتوپیا ملاحظه نمودند که زنان حامله تقریباً هیچگاهی به مراکز صحت مراجعه نکرده اند. بحث های که با زنان و مردان در سطح محلات صورت گرفت، آشکار ساخت که این مساله ریشه در باورهای فرهنگی مردم داشته است و مردم این را ناپسند و نامناسب می پندارند که بخاطری درد زایمان بستری شوند. این معلومات که برای مقامات صحت تازه بود، نگرش جدیدی را به ارمان آورد و آن اینکه تعلیمات صحت در محلات روستایی بیشتر گردید.

این یک نمونه و مثال کوچک است که واضح می شود که ارزیابی مستفید شوندگان چگونه بودجه سازی پاسخگو به چند را کمک می نماید. در نتیجه ارزیابی این وضعیت زنان، مقامات صحت عامه قادر شدند تا معلومات جامع و مفید را جمع آوری نموده و پالیسی ها و برنامه ها را تجدید نظر نمایند و برای مطرح ساختن نیازمندی های زنان تخصیصات را بهبود ببخشند. بگونه مثال، سرمایه گذاری روی برنامه های آگاهی دهی و مراکز معلوماتی کمک نمود تا نورم های موجوده تغییر کرده و دسترسی زنان به مراکز صحت بیشتر گردد.

منبع: http://siteresources.worldbank.org/INTRANETSOCIALDEVELOPMENT/873467_1111741676294/20502175/sdp10.pdf.

مثال: ارزیابی مستفید شوندگان برنامه ملی رشد و انکشاف منطقوی وزارت احیا و انکشاف دهات افغانستان

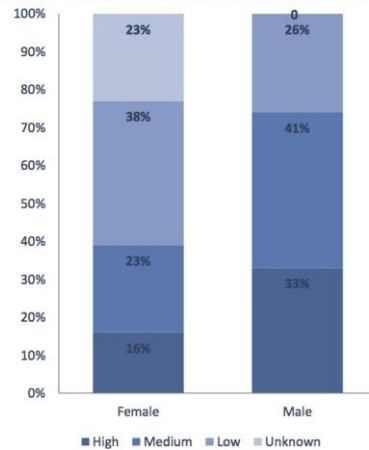
پس زمینه

این گزارش از طرف دفتر ارزیابی برنامه انکشافی ملل متحد صورت گرفت. تیم ساحوی ملاحظات کلیدی را از مردان و زنان از ۴۳ محل در ۱۰ ولایت افغانستان جمع آوری کرده اند. این ارزیابی به منظور ارزیابی نمودن موثریت، مفیدیت و کیفیت عرضه خدمات برنامه ملی رشد و انکشاف منطقوی در ساحات نمونوی، طرح گردیده بود. این ارزیابی از مستفید شوندگان از ماه جولای الی اگست سال ۲۰۱۲ صورت گرفت و شامل مطالعه و مصاحبه های انفرادی گسترده میگردد.

بصورت نمونه از ارزیابی مستفید شوندگان به تفیک جندر، این ارزیابی به ابعاد مختلف سهیم بودن زنان و مردان در پروژه های برنامه ملی رشد و انکشاف منطقوی پرداخت.

Community Involvement: Based on the assessment of the 42+2 sites, there are two main findings to bear in mind about community involvement: 1) beneficiary communities tend to complain about the lack of dialogue and understanding of the NABDP projects (especially in the initial stage of a project), and male respondents considered that they had been “highly” involved in the project in only 33% of the 44 assessed sites; 2) moreover, there is a clear distinction between male and female involvements, as female respondents either were “poorly” in 38% of the surveyed sites, or their status was ranked as “unknown” in 23% of the surveyed sites (by contrast, male were poorly involved in “only” 26% of the surveyed sites). It should be noted that those figures strongly contrast with the overall “quality” of the NABDP realisations.

Figure 6: Community Involvement (42+2 projects / gender breakdown)

منبع: <http://samuelhall.org/REPORTS/National%20Area%20Based%20Development%20Programme>

□ اجرای ارزیابی مستفید شوندهگان به تفکیک جندر: چک لیست

قبل از اجرای ارزیابی مستفید شوندهگان به تفکیک جندر، استفاده از این چک لیست کمک می نماید تا از وجود منابع مالی، قوای بشری، ظرفیت ها و معلومات اطمینان حاصل کنید. باآنها، فقط بخاطری اینکه هر مورد در این جعبه قابلیت اجرا را ندارد، بدین معنی نیست که شما از اجرای این امر خودداری کنید. بلکه، نکاتی را برای مطرح ساختن قبل از آغاز این کار، برجسته می سازد.

□ کارمندان شایسته با دانش در مورد وزارت، برنامه ها، سکتورها، پالیسی ها و استراتیژی ها برای اجرای ارزیابی پالیسی ها موجود می باشد.

□ کارمندان با ظرفیت های تدوین روش های تحقیق بصورت کمی و کیفی بشمول مصاحبه، مشاهدات و توانایی تحلیل یافته ها.

□ تسهیل کننده گان برجسته و آموزش دیده و هزینه های مربوط به آن مانند معاشات، هزینه بود وباش، قرطاسیه و ترانسپورت.

□ معلومات در مورد وضعیت زنان، دختران، مردان و پسران به تفکیک جنسیت موجود می باشد.

□ معلومات مقدماتی دموگرافیک در مورد مستفید شونده گان (سن، جنسیت، موقعیت جغرافیایی، نژاد و غیره)

□ اسناد پالیسی و برنامه ها به شمول معلومات نظارتی موجود می باشد

□ معلومات مقدماتی در مورد پروژه، برنامه، پالیسی و منابع آن، نتایج پلان شده و مقاصد کوتاه مدت و دراز مدت

□ معلومات موثق بودجوی در مورد برنامه، پروژه، ترجیجا در سطح ملی، ولایتی و محلی برای مستفید شونده گان تحت پوشش موجود می باشد.

ابزار 3: سند بودجه با توجه به جندر چیست؟

سند بودجه با توجه به جندر عبارت از گزارش حکومت در راستای فرایند حسابدگی در قبال تعهدات دولت نسبت به برابری جنسیتی می باشد. این سند یک ابزار حسابدگی می باشد که پارلمان و جامعه مدنی را آگاه می سازد که دولت چگونه از بودجه در راستای بهبود برابری جنسیتی استفاده می کند. این سند نشان میدهد که آیا برنامه ها و بودجه حکومت مساله نابرابری جنسیتی را مورد توجه قرار داده است و یا خیر.

سند بودجه با توجه به جندر فقط از طرف وزارت مالیه به همکاری و هماهنگی وزارت های مربوطه می تواند که ترتیب و جزئیات به آن افزوده شود. وزارت مالیه دولت جمهوری اسلامی افغانستان تا هنوز موفق نشده است که چنین سندی را ارایه نماید.

چگونه این سند را مورد استفاده قرار خواهیم داد؟

دیپی بوندلیدر و روندا شارپ برای تدوین یک سند بودجه حساس به جندر موارد زیر را پیشنهاد می نمایند:

۱. شناسایی مصارف مطابق به آنچه که است (۱) مخصوصا مصارفی که برای زنان و مردان، دختران و پسران در یک محل اختصاص داده شده است و یا (۲) مصارف فرصت کاریابی برابر دولت که برای کارمندان اختصاص داده شده است تا اینکه قوای کاری و مهارت های شان را در سکتور عامه بهبود بخشند و یا (۳) مصارف بودجه عمومی که اموال و خدمات را برای محلات قابل دسترس می سازد که از آن بنام اهداف کوتاه مدت یاد می شود و نیاز است که برای ارزیابی از تاثیرات جندر مورد استفاده قرار گیرد.

۲. از سند تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جندر جهت ارزیابی تأثیرات جندر در کتگوری های مختلف مصارف استفاده کنید.

۳. سند بودجه را با استفاده از تحلیلی که موارد زیر را شامل باشد، استفاده کنید:

- هدف و مقاصد بودجه برنامه / فعالیت
- منابع تخصیص یافته (منابع دقیق سال گذشته و منابع پلان شده برای سال آینده)
- مسایل مربوط به جندر
- تأثیرات جندر به شمول شاخص های اهداف کوتاه مدت و دراز مدت
- تغییرات پلان شده در سال های بعدی در پرتو ارزیابی های تأثیرات و شاخص های اجراآت.

قابل یادآوری می باشد تا بدانید که یک سند بودجه خوب تنها دنبال این نمی باشد که چه مقدار پول برای برنامه ها و فعالیت های مختص به زنان اختصاص داده شده است. یک سند بودجه خوب شامل تحلیل وضعیت و ارقام به تفکیک جنسیت بوده و تمرکز بیشتر را روی تخصیصات نموده و در صدد آن است که این تخصیصات چگونه می تواند برابری جنسیتی را کمک نماید.

حکومت باید مراحل زیر را برای تدوین سند بودجه جندر روی دست گیرد:

گام اول: وزارت مالیه و وزارت امور زنان، کارمندان ریاست های بودجه و سایر مقامات در وزارت ها و ریاست ها درمورد اشکال و عناوین سند های بودجه برای جندر، توافق نمایند.

گام دوم: وزارت مالیه و وزارت امور زنان، کارمندان سایر وزارت ها و ریاست ها را جهت ارایه و ترتیب چنین سند حساس به جندر یاری رساند.

گام سوم: وزارت مالیه و وزارت امور زنان همکاران سکتورهای آزمایشی را جهت ارایه و ترتیب سند بودجه جندر که خلاصه ای از سند بودجه حساس به جندر در مطابقت به متدالمال ها ارایه می دارد، را یاری رساند.

گام چهارم: سند بودجه جندر روی میز در پارلمان قرار گیرد.

کتگوری های مصارف برای تدوین سند بودجه برای برابری جنسیتی

کتگوری مصارف برای تدوین سند بودجه برای جندر

معمولاً سه نوع کتگوری برای تدوین سند بودجه برای جندر مورد استفاده قرار میگیرد. سند بودجه برای جندر میتواند متمرکز بر مصارفی باشد که بگونه مشخص برای ترویج برابری جنسیتی اختصاص یافته است. این نوع مصارف شامل برنامه های میگرد که بصورت انحصاری زنان و مردان را تحت پوشش قرار می دهد. کتگوری دوم مصارفی می باشد که فرصت های برابری را ایجاد می نماید. این مصارف شامل برنامه های میگرد که فعالیت های آموزش و محیط توانا را برای زنان و مردان در محیط کاری شان و سایر سکتورها فراهم می سازد. کتگوری سوم مصارف بودجه برای نهادهای سازی می باشد. این کتگوری مصارف تمام برنامه ها را شامل می شود و این پرسش را مطرح می سازد که چه کسی از این مصارف مستفید می گردد و چگونه. یک سند بودجه جامع برای جندر نه تنها یکی از این کتگوری ها را شامل بوده بلکه هر سه آنرا احتوا می نماید.

کتگوری	مثال ها
مصارف در نظر گرفته شده برای ترویج برابری جنسیتی	برنامه های صحتی مشخص جندر ابتکارات ویژه تعلیمی برای دختران برنامه های بازار کار برای افزایش مشارکت زنان قرضه های کوچک برای زنان جهات ایجاد تجارت های کوچک و متوسط

تقاعدی برای زنان در سکتور زراعت	
آموزش ها برای آفیسران و مدیران اداری فراهم ساختن رختی های ولادی فراهم آوری سهولت ها برای نگهداری اطفال کمپاین ها به منظور رشد و تقویت استخدام	مصارف که برای ترویج فرصت های برابر در سکتور عامه در نظر گرفته شده است.
آیا بودجه برابری جنسیتی و مقاصد برابری را منعکس می کند کی ها استفاده کننده گان خدمات صحی می باشند؟ کی ها خدمات حمایوی زراعتی را دریافت می دارند؟ کی ها از مصارف در سطح سوم تعلیمی مستفید می شوند؟	مصارف بودجه نهادینه سازی جندر

منبع: بودجه پاسخگو به جندر را چگونه انجام دهیم، آموزش مربیان در مورد بودجه سازی پاسخگو به جندر
اکادمی ریاستی روسیه برای اقتصاد و اداره عامه
تمویل شده توسط سازمان زنان ملل متحد
ماسکو، ۱۸ - ۲۲ جون ۲۰۱۲
شیمای قوین، مختص جندر، آیرلند

مثال: سند بودجه برای جندر هند - چرا حسابداری تنها در این مورد کافی نمی باشد.

در هند، حکومت در سال ۲۰۰۵ - ۲۰۰۶ سند بودجه جندر را به منظور انعکاس دادن سهم بودجوی برنامه ها برای زنان به معرفی گرفت. باوجودیکه ارایه و ترتیب چنین سند از اهمیت خاص برخوردار بود اما این تلاش خیلی محدود باقی ماند. تعداد وزارت ها/ ریاست های که باید گزارش های شان را در این مورد ارایه می داشتند، محدود به ۳۳ در طی شش سال متمادی ماندند. این مطلب را بومیکا جهاب، آفیسر برنامه مرکز بودجه و حکومتداری ابزار نمود.

طرح های تازه مانند خط تیلیفون و جبران خساره برای قربانیان تجاوز از طرف وزارت زنان و اطفال امسال روی دست گرفته شده است هرچند با تخصیص بودجه. وجوه مالی که برای طرح های موجود برای زنان در نظر گرفته شده است کمتر از مبلغی می باشد که از طرف کمیته رهبری سازمان تقویت زنان برای پلان دوازدهم پیشنهاد شده بود. بر علاوه، هیچ پولی برای برنامه سیوایا مسیدا که محرک اصلی تقویت زنان در پلان یازدهم بود، تخصیص داده نشده است. درحقیقت، کمیته رهبری توسعه این طرح را برای تمام کشور با تخصیص ۱۷۰۰ کروور کلداری هندی در پلان دوازدهم در نظر گرفته بود.

اعضای کمیته به این نتیجه رسیدند که تهیه سند بودجه جندر تنها به مثابه ای یک عملکرد حسابداری باقی مانده و تنها به یک گوشه ای خیلی کوچک مسایل مربوط به زنان پرداخته اند. اما باید بسیار جدی کار شود تا اینکه هیچ چیزی بیطرف به جندر باقی نماند. این مطلب را محترمه داکشیتا ابزار نمود.

این مثال اهمیت رویکرد مفید بودجه سازی پاسخگو به جندر را واضح می سازد. تمام راه های حل منتج به برابری جنسیتی نمیگردد مگر اینکه این راه های حل با خواست های سیاسی مورد حمایت قرار گیرد. حتی در برخی موارد ریفورم های بسیار جدی در عمل تأثیرات چندانی روی زندگی زنان و مردن نداشته است. این مثال همچنان نشان می دهد که بودجه سازی پاسخگو به جندر نه تنها مستلزم این می باشد که مقدار مصارف را که بالای زنان و مردان صورت گرفته مشخص سازد بلکه این امر را نیز مشخص می سازد که چگونگی مصارف بطور توانسته بصورت متفاوت زنان و مردان را متاثر سازد و اینکه چنین برنامه ها و پالیسی ها چگونه برابری جنسیتی را کمک می کند.

منبع- <http://www.unwomensouthasia.org/2012/union-budget-2012-13-a-mixed-bag-for-women/#sthash.JP0ujJKq.dpuf>.

□ اجرای سند بودجه برای جندر: چک لیست

قبل از اجرای سند بودجه برای جندر ، استفاده از این چک لیست کمک می نماید تا از وجود منابع مالی، قوای بشری، ظرفیت ها و معلومات اطمینان حاصل کنید. باآنها، فقط بخاطری اینکه هر مورد در این جعبه قابلیت اجرا را ندارد، بدین معنی نیست که شما از اجرای این امر خودداری کنید. بلکه، نکاتی را برای مطرح ساختن قبل از آغاز این کار، برجسته می سازد.

□ موجودیت و قابل دسترس بودن مسوولین برجسته برای هماهنگی در وزارت مالیه

□ موجودیت و قابل دسترس بودن مسوولین هماهنگی و مشاورتی در وزارت امور زنان

□ دخیل سازی کارمندان واحدهای بودجه و جندر و همچنان دریافت مشوره و حمایت از بخش های پالیسی پلان، نظارت و ارزیابی، قوای بشری و اداری

□ کارمندان از دانش کافی نسبت به بودجه و جندر برخوردار بوده و میتوانند که سند بودجه برای جندر را ترتیب دهند.

□ معلومات در مورد وضعیت زنان، دختران، مردان و پسران به تفکیک جنسیت موجود می باشد.

□ معلومات مقدماتی دموگرافیک در مورد مستفید شونده گان (سن، جنسیت، موقعیت جغرافیایی، نژاد و غیره)

□ اسناد پالیسی و برنامه ها به شمول معلومات نظارتی موجود می باشد

□ معلومات مقدماتی در مورد پروژه، برنامه، پالیسی و منابع آن، نتایج پلان شده و مقاصد کوتاه مدت و دراز مدت

□ معلومات مقدماتی در مورد کسانی که از فواید پلان شده مستفید می گردند (شمولیت در مکاتب، بازدید ها از کلینک های صحی و غیره)

□ معلومات موثق بودجوی در مورد برنامه، پروژه، ترجیجا در سطح ملی، ولایتی و محلی برای مستفید شونده گان تحت پوشش موجود می باشد.

ابزار 4: چارچوب پالیسی اقتصادی میان مدت با توجه به جندر چیست؟

چارچوب پالیسی اقتصادی میان مدت با توجه به جندر درصدد طرح های اقتصاد کلان با تفکیک متغیرهای جنسیت می باشد که تمرکز بیشتر را روی اقتصاد و کارهای بدون مزد می نماید. افغانستان استفاده از چارچوب مالی میان مدت و چارچوب میان مدت بودجه را آغاز نموده است که ترکیب این دو چارچوب، چارچوب پالیسی اقتصادی میان مدت را تشکیل می دهد.

چگونه از این استفاده کنیم؟

این چارچوب موضوعات جندر را در طرح های اقتصادی شامل می سازد که چارچوب اقتصادی میان مدت مبتنی برآن است و هدف آن این تاثیرگذاری بودجه در آینده می باشد. بعضی از روشهایی که موضوعات جندر میتواند شامل طرح ها گردد ذیلا بیان میگردد:

- متغیرها با تفکیک جنسیت در جایی که جندر قابل اجرا باشد.
- شامل سازی حسابات ملی عواید و حسابات عواید خانوار که نشان دهنده کارهای بدون مزد باشد.

- ایجاد تغییر در فرضیه های حاکم در مورد ساختارهای اجتماعی و نهادی و همچنان در مورد فعالیت های اقتصادی.

طرح اقتصادی میان مدت در دو سطح صورت میگیرد. در سطح خیلی عمومی که شامل مجموع متغیرهای اقتصادی مانند میزان رشد نفوس، کسر بودجه، تورم پولی، منافع و اشتغال زایی میگردد.

در سطح خیلی مفصل تر شامل طرحهای میگرد که در صدد تخصیص بودجه چندین ساله در میان مصارف می باشد. بگونه مثال در سکتور معارف، نمونه گیری براساس تعداد شاگردانی که پیشبینی شده اند و نسبت این شاگردان با استادان می باشد. در سکتور صحت، براساس تعداد مریضان پیشبینی شده که از طرف کلینیک صحتی مورد مداوی قرار میگیرند و اوسط بازدید هر بیمار از کلینیک می باشد. این متغیرها وابسته به تحلیل وضعیت جندر می باشد. هرچند، این تحلیل ها مستلزم مهارت های نسبتا عالی و دسترسی به آمارهای بودجوی مفصل می باشد.

هدف از سند چارچوب میان مدت بودجه فراهم آوری مسوده بودجه ابتدایی می باشد که پالیسی های بودجوی موجود و اولویت های تمویل را برای سال مالی بعدی برای حکومت افغانستان مورد ارزیابی قرار می دهد. چارچوب میان مدت بودجه مقاصد عمده بودجوی تخصیص منابع مالی را در مطابقت به اولویت های جمهوری اسلامی افغانستان به ویژه مطابق به چارچوب استراتژی انکشاف ملی افغانستان و برنامه های دارای اولویت ملی، فراهم می سازد.

مثال: چارچوب میان مدت مصارف در افریقای جنوبی

در افریقای جنوبی، حکومت اعضای کمیته بودجه را به یک ورکشاپ دعوت نمود تا چارچوب میان مدت مصارف ۱۹۹۶ را تدوین نمایند. هدف این بود تا مصارف را بصورت سه سال پیهم پلان و طرح ریزی نمایند نه اینکه بصورت سال به سال. قابل تذکر است که در ابتدا این سند بگونه ای تدوین نشده بود که الزاما حساس به جندر باشد اما همین عملکرد باعث گردید تا وزارت مالیه در موضوعات مربوط به جنسیت نسبتا حساس و دخیل شوند. درحقیقت، سروی مصارف ملی که در سال ۱۹۹۹ از طرف وزارت مالیه به نشر رسید، نشاندهنده آن بود که این گزارش بیشتر حساس به جندر بوده است. در تانزانیا، وزارت مالیه در صدد آن است که نگرانی های جنسیتی را در چارچوب میان مدت مصارف و سیستم بودجه سازی بگنجانند.

این یک مثال برارنده می باشد و نشان میدهد که تعهدات نسبت به بودجه سازی پاسخگو به جندر چگونه وارد روندهای میگرد که فواید زیاد از آن ناشی می شود و چگونه در طرز العمل های وزارت ها این امر مدغم گردیده است. تعهدات برای برابری جنسیتی را میتوان از طریق تطبیق پالیسی ها و طرز العمل هایی که چارچوب مشخص را برای تمام بازیگران فراهم می سازد، ترویج نمود تا اینکه این بازیگران تعهدات نسبت به زنان را جز لاینفک فعالیت های خویش قرار دهند.

منبع: <http://openbudgetsblog.org/wp-content/uploads/2011/01/GBMC.pdf>

□ اجرای چارچوب پالیسی اقتصادی میان مدت با توجه به جندر: چک لیست

قبل از چارچوب پالیسی اقتصادی میان مدت با توجه به جندر ، استفاده از این چک لیست کمک می نماید تا از وجود منابع مالی، قوای بشری، ظرفیت ها و معلومات اطمینان حاصل کنید. باآنها، فقط بخاطری اینکه هر مورد در این جعبه قابلیت اجرا را ندارد، بدین معنی نیست که شما از اجرای این امر خودداری کنید. بلکه، نکاتی را برای مطرح ساختن قبل از آغاز این کار، برجسته می سازد.

□ موجودیت و قابل دسترس بودن مسوولین برجسته برای هماهنگی در وزارت مالیه

□ موجودیت و قابل دسترس بودن مسوولین هماهنگی و مشاورتی در وزارت امور زنان

□ کارمندان از دانش کافی نسبت به بودجه و جندر برخوردار بوده و میتوانند که چارچوب پالیسی اقتصادی میان مدت را ترتیب دهند.

□ معلومات در مورد وضعیت زنان، دختران، مردان و پسران به تفکیک جنسیت موجود می باشد.

□ معلومات مقدماتی دموگرافیک در مورد مستفید شونده گان (سن، جنسیت، موقعیت جغرافیایی، نژاد و غیره)

□ اسناد پالیسی و برنامه ها در سطح سکتوری و مرکز موجود می باشد

□ معلومات در مورد کار بدون مزد

□ معلومات مقدماتی در مورد جمع آوری عواید

□ معلومات موثق بودجی در مورد برنامه، پروژه، ترجیجا در سطح ملی، ولایتی و محلی

ابزار 5: قیمت گذاری برای برابری جنسیتی چیست؟

اجرای قیمت گذاری عبارت از ارزیابی منابع پولی و منابع مالی و غیرمالی می باشد که برای تطبیق یک پالیسی اختصاص داده می شود و هدف آن دستیابی به برابری جنسیتی می باشد. این عملکرد یک روند تخنیکی و سیاسی را نیز شامل می شود که هدف از تحت نفوذ قرار دادن پروسه های پلانگذاری عامه و بودجه سازی می باشد تا در کاهش خلای بوجود آمده نابرابری جنسیتی سهم گیرد.

اجرای قیمت گذاری باعث شناسایی اولویت ها و مفاهیم و چگونگی فعالیت ها میگردد و اشخاص و نهادها را برای تطبیق شان مسوول می دارد. آنها پالیسی ها و برنامه های شان را بیشتر حیاتی ساخته و ادغام آنها در روند بودجه سازی و پلانگذاری عامه ترویج می دهند. اجرای قیمت گذاری در صدد نیازهای واقعی در مقابل منابع تخصیص شده کارا می باشد و در جستجوی آن است تا بدیل های ممکن را برای مرفوع ساختن این نیازمندی ها اجرا نماید (بگونه مثال، پخش دوباره مصارف، تولید عواید، و یا جستجو برای منابع مالی دیگر).

این را چگونه استفاده می کنیم؟

رویکرد های متفاوت برای اجرای قیمت گذاری وجود دارد که هر یکدیگر را تقویت می کند:

رویکرد	مقصد	هدف
قیمت گذاری در سطح تاثیرات	جهت معلوم نمودن تاثیرات اجتماعی – اقتصادی یک فعالیت و یا مشکل مشخص	- جهت مشخص ساختن تاثیرات منفی یک اقدام و یا عدم آن اقدام

جهت توجیه نمودن مزایای یک سرمایه گذاری خاص		
- به منظور معلوم نمودن اینکه چه مقدار نیاز است. - جهت شناسایی منابع مالی ممکنه	جهت تخمین نمودن منابع مالی به منظور اجرای یک فعالیت (اموال، خدمات و یا دستیابی به یک هدف انکشافی)	قیمت گذاری در سطح فعالیت ها
- جهت دانستن روند بودجه که در آن قیمت گذاری فعالیت باید شامل باشد.	به منظور یکجا ساختن منابع مالی مورد نیاز جهت انجام یک فعالیت در پروسه پلانگذاری و بودجه سازی	قیمت گذاری به مثابه یک ابزار جهت شامل ساختن در پروسه های بودجه سازی و پلانگذاری عامه

بر علاوه رویکرد های متفاوت دیگر نیز وجود دارند که از این قبیل اند:

1. برآورد کردن قیمت ها مبتنی بر (ICOR)

- محاسبه میزان رشد اقتصادی جهت کاهش فقر و مشخص ساختن مقدار منابع که نیاز است که دستیابی به این میزان فراهم گردد.

2. تخمین ها مبتنی بر ارتجاعیت منابع/ نتایج اقتصادی

- این امر باعث تخمین کردن مجموع سرمایه گذاری که برای حصول یک هدف انکشافی نیاز است، مورد استفاده قرار میگیرد.
- ایجاد هدف مشخص عملکرد مفید را در بر دارد. این به معنی ایجاد یک نمونه ای می باشد که منابع مورد نیاز را برای حصول این هدف به مثابه ای متغیرها و پارامترهای ارتجاعی، شامل می باشد.

3. تخمین ها مبتنی بر اوسط هزینه های واحد

- محاسبه سرمایه گذاری نیازمند این است تا باعث کاهش خلا در دسترسی و یا فراهم آوری خدمات عامه در مطابقت به مصارف فعلی باشد.

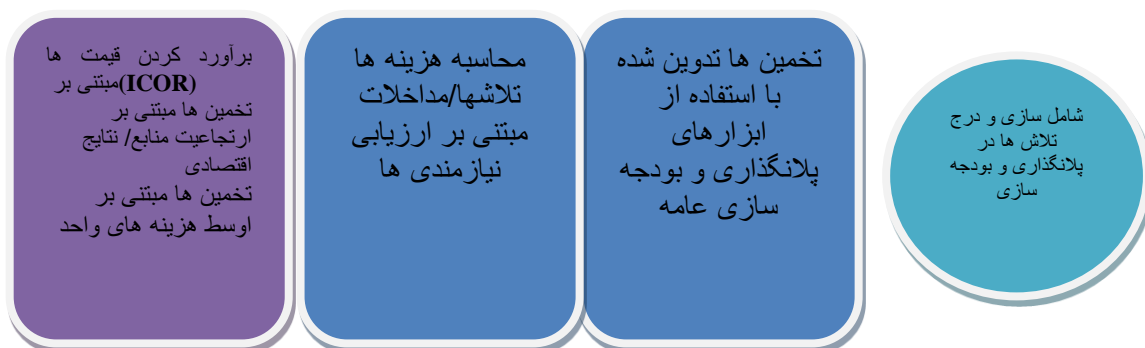
4. محاسبه هزینه ها تلاشها/مداخلات مبتنی بر ارزیابی نیازمندی ها

- این امر باعث محاسبه هزینه ای اجرای یک فعالیت مشخص مبتنی به ارزیابی نیازمندی ها نفوس در مورد همان تلاش/فعالیت می گردد.
- این تخمین ها معلومات مفصل را درمورد منابع الزامی در رابطه به مسایل تمویل، زیربناها، و قوای بشری ارائه می دارد.
- این تخمین ها برای پلانگذاری و بودجه سازی مفید می باشد.

5. تخمین های تدوین شده با استفاده از ابزارهای پلانگذاری و بودجه سازی عامه

- هزینه ها را از طریق تعاریف مصارف مربوط به کتگوری برنامه که در سیستم های پلانگذاری و بودجه سازی در هر کشور مورد استفاده قرار گرفته است، مشخص می سازد.
- این امر باعث میگردد که بصورت خیلی ساده تلاش/فعالیت ها را وارد پلان های کاری سالانه و بودجه نهادهای عامه ساخت.

رویکرد میتودولوژیکی برای قیمت گذاری

مثال: هزینه ها برای ترویج اهداف انکشافی هزار ساله ۳ در تاجیکستان

در تشریک مساعی با دارالانشای پروژه هزارساله ملل متحد، قوای کاری برای تعلیم و برابری جنسیتی تخمین هایی را برای نیازمندی های مالی تلاش های مربوط به جندر فراهم آورد. چندین کشور شامل بودند تا این تخمین ها را اجرا نمایند. نتایج کشور تاجیکستان بصورت مفصل در اینجا ارایه میگردد.

ارزیابی نیازمندی های این قوای کاری چنین نتیجه گیری نمودند که هزینه تعلیمات دوره ابتدایی و ثانوی در تاجیکستان بصورت اوسط ۲۰ دالر امریکایی فی شخص در یک سال برای سال های ۲۰۰۵ - ۲۰۱۵ می باشد. اوسط هزینه برای ایجاد یک مرکز صحتی ابتدایی (به منظور رسیدگی نمودن صحت طفل و مادر، بیماری های مزمن عمده، و صحت باروری جنسی) ۲۹ دالر امریکایی در سال میرسید، و اوسط هزینه برای فراهم آوری خدمات آب و فاضلاب مبلغ ۹,۵۰ دالر امریکایی فی شخص میرسید.

اگر هزینه های اضافی دیگر برای هفت اولویت دیگری اهداف انکشافی هزارساله ۳ در نظرگرفته شود (مانند کمپاین های آموزشی و آگاهی دهی، تلاش ها /مداخلات به منظور کاهش خشونت علیه زنان و تلاشها/مداخلات سیستماتیک برای بهبود ظرفیت وزارت های مربوطه) اوسط هزینه ها بصورت تقریبی ۱,۳۰ دالر امریکایی فی شخص برای سال های ۲۰۰۵-۲۰۱۵ خواهد بود که در سال ۲۰۱۵ این هزینه به نقطه اوج خود که ۲,۰۰ دالر امریکایی می باشد، خواهد رسید. اکثریت این هزینه ها برای برنامه های خواهد بود که برای کاهش و محو خشونت علیه زنان اختصاص داده شده است.

بصورت مطلق هزینه های اضافی مطلق تلاشها/مداخلات به منظور فراهم آوری هدف شماره ۳ در تاجیکستان سالانه به ۱۰,۵۶ میلیون دالر امریکایی میرسد که مجموع آن ۱۱۳ میلیون دالر برای سال های ۲۰۰۵ - ۲۰۱۵ میگردد و یا ۰,۰۰۳ فیصد عاید خالص سرانه را در این مدت تشکیل می دهد. به منظور اجرای این، در سال ۲۰۰۱ پراخت های قرضه بصورت تنهایی بالغ بر ۴٪ عاید خالص سرانه در تاجیکستان محاسبه گردیده است.

اجرای تمرین قیمت گذاری در سطح کشور این را توضیح کرد که چنین تلاش ها در راستای درک نهادهای ذیدخل از نیازمندی های منابع برای رسیدگی به چالش های برابری جنسیتی، حایز اهمیت می باشد. یک روند مشاورتی در داخل کشور همچنان برای شناسایی تلاش های مناسب ضروری می باشد.

منب: <http://www.focusintl.com/GD124g-%20Gender%20Campus%20Module%203%20-%20Financing%20Gender%20Equality%20Priorities.pdf>

□ اجرای قیمت گذاری برای برابری جنسیتی: چک لیست

قبل از اجرای قیمت گذاری برای برابری جنسیتی، استفاده از این چک لیست کمک می نماید تا از وجود منابع مالی، قوای بشری، ظرفیت ها و معلومات اطمینان حاصل کنید. باآنها، فقط بخاطری اینکه هر مورد در این جعبه قابلیت اجرا را ندارد، بدین معنی نیست که شما از اجرای این امر خودداری کنید. بلکه، نکاتی را برای مطرح ساختن قبل از آغاز این کار، برجسته می سازد.

□ کارمندان شایسته با دانش در مورد وزارت، برنامه ها، سکتورها، پالیسی ها و استراتژی ها برای اجرای قیمت گذاری.

□ معلومات در مورد وضعیت زنان، دختران، مردان و پسران به تفکیک جنسیت موجود می باشد.

□ معلومات مقدماتی دموگرافیک در مورد مستفید شونده گان (سن، جنسیت، موقعیت جغرافیایی، نژاد و غیره)

□ اسناد، پالیسی ها و برنامه ها در سطح سکتوری و مرکز موجود می باشد

□ معلومات مقدماتی در مورد قیمت گذاری

□ معلومات موثق بودجوی در مورد برنامه، پروژه، ترجیجا در سطح ملی، ولایتی و محلی برای مستفید شونده گان در سطح محلات

ابزار 6: تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جنس چیست؟

مصارف عامه، زنان و مردان را بگونه های متفاوت متأثر می سازد. مثلاً، هنگامی که هزینه تعلیم بلند رود، اولین کسانی که از مکتب باز می مانند دختران هستند. اکثراً مصارف عامه زنان را نسبت به مردان کمتر مستفید می سازد و یا بدتر از آن که بصورت منفی نیز زنان را متأثر می سازد. معمولاً چنین عملکردها عمدی و پلان شده نمی باشد بلکه ناشی از تصمیم و یا پالیسی می گردد که جندر در آن در نظر گرفته نشده است.

تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جنس تأثیرات خدمات عامه، برنامه های تعاونی و یا تغییرات در پالیسی را که هزینه خدمات را متأثر می سازد، برآورد می کند. این امر تحلیل می کند که فواید ناشی از مصارف عامه چگونه در میان گروپ ها پخش گردیده است. یک تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جنس تأثیرات جنسیتی امورات مالی عامه را بیان می دارد. در صدد این است که دریافت نماید که مردان و زنان چگونه از مصارف خدمات عامه مستفید می گردند؛ مانند خدمات تعلیمی، صحتی و زراعتی.

چگونه این را انجام می دهیم؟

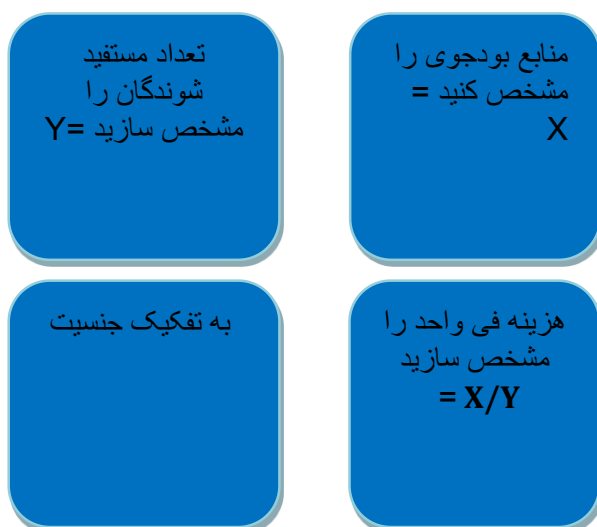
تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جنس سنجش این موارد را نیاز دارد: (۱) هزینه فی واحد عرضه خدمات - مثلاً هزینه فراهم آوری یک مکتب ابتداییه برای یک سال، (۲) تعداد واحدهای که از طرف زنان و مردان، پسران و دختران مورد بهره برداری قرار گرفته است.

تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جنس بگونه ای محاسبه می گردد که هزینه یک واحد را ضرب تعداد واحد های که مورد بهره برداری قرار گرفته باید نمود. تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جنس وابسته به: (۱) تخصیص مصارف عامه برای عرضه خدمات عامه؛ (۲) رفتار خانوار در استفاده از خدمات عامه، می باشد.

وقتی تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جنس تکمیل گردید، موارد زیر از آن قابل استنباط است:

- چه کسانی از خدمات و تغییر قیمت ها مستفید می شود
- اوسط فواید برای زنان و مردان، پسران و دختران
- مجموع فواید
- چه کسی از افزایش و یا کاهش خدمات مستفید می گردد
- تغییراتی که ناشی از تغییر پالیسی صورت گرفته که باعث عکس العمل خانوار و افراد نسبت به آن تغییر می گردد را توضیح می دهد.

تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جندر: گام چهارم

منبع: چگونه بودجه سازی پاسخگو به جندر را انجام دهیم؛ آموزش بودجه سازی پاسخگو به جندر برای مربیان اکادمی ریاستی روسیه در مورد اقتصاد و اداره عامه تمویل شده توسط ملل متحد ماسکو، ۱۸- ۲۲ جون ۲۰۱۲ شیلان قوین، مختصص جندر، آیرلند

مثال: تحلیل فواید ناشی از مصارف وزارت صحت عامه دولت جمهوری اسلامی افغانستان در سال ۲۰۱۳

وزارت صحت عامه در سال ۲۰۱۳ تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه را انجام داد. هدف از اجرای این سروی این بود تا معلوم گردد که تا چه میزان گروه های فقیر جامعه از خدمات عامه که از طرف دولت فراهم می گردد، مستفید می شوند. معلومات که در این سروی مورد استفاده قرار گرفت از سروی مرگ و میرمادران و سیستم حسابات ملی صحت ناشی می شدند. تمام این آمارها بعدا توسط برنامه کمپیوتری ADePT مورد تحلیل و تجزیه قرار گرفت.

این تحلیل دریافت که تفاوت بسیار عمده بین مراجعه مردان و زنان بخاطری معاینات به شفاخانه ها و کلینک ها وجود نداشته است. هرچند، میزان آموزش و تحصیل یک عامل عمده برای دریافت مراقبت های قبل از ولادت و اجرای ولادت ها در تسهیلات صحت بوده است. زنانی که از تحصیلات عالی و لیسه برخوردار بودند ترجیح می دادند تا به داکتر بخاطری مراقبت های قبل از ولادت مراجعه نمایند و مراکز صحت دولتی و خصوصی را برای ولادت انتخاب نمودند. زنانی که ولادت های شان را در خانه انجام داده اند بیشتر کسانی بودند که از آموزش بی بهره بودند و یا سطح سواد آنها بیشتر در حد ابتدایی بودند. زنان جوان بیشتر تمایل داشتند تا به تسهیلات صحت مراجعه کرده و مشکلات صحتی شان را بازگو نمایند، درحالیکه میزان این تمایل نزد زنان بزرگسال خیلی ناچیز بود و آنها تمایل داشتند تا دایه ها را ببینند.

این سروی همچنان آشکار نمود که شواهد بیشتر باید در مورد نیازمندی های واقعی صحتی مردم جمع آوری گردد. هیچ معلوماتی در مورد تلفات ناشی از مسایل صحتی وجود نداشت.

این مثال واضح می سازد که تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه چگونه بودجه سازی پاسخگو به جندر را حمایت می نماید، به ویژه این امر در مرحله چهارم و پنجم بیشتر مشهود است. این تحلیل فراتر از مرحله پلانگذاری عمل نموده و می بیند که چه کسی در اثر مصرف بودجه مستفید میگردد. این تحلیل همچنان مشخص می سازد که اجرای برنامه ها بصورت متفاوت زنان و مردان را متأثر می سازد و مواردی را برجسته می سازد تا بتوان در مورد تخصیص بودجه و پلانگذاری بازبینی صورت گیرد.

منبع: 2013, [http://moph.gov.af/Content/Media/Documents/BenefitIncidenceAnalysis\(BIA\)Report-May2013-English2510201495344747553325325.pdf](http://moph.gov.af/Content/Media/Documents/BenefitIncidenceAnalysis(BIA)Report-May2013-English2510201495344747553325325.pdf).

☐ اجرای تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جندر: چک لیست

قبل از اجرای تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه به تفکیک جندر، استفاده از این چک لیست کمک می نماید تا از وجود منابع مالی، قوای بشری، ظرفیت ها و معلومات اطمینان حاصل کنید. باآنها، فقط بخاطری اینکه هر مورد در این جعبه قابلیت اجرا را ندارد، بدین معنی نیست که شما از اجرای این امر خودداری کنید. بلکه، نکاتی را برای مطرح ساختن قبل از آغاز این کار، برجسته می سازد.

☐ موجودیت و قابل دسترس بودن مختصصین مالی جهت اجرای تحلیل فواید ناشی از مصارف عامه

☐ معلومات در مورد وضعیت زنان، دختران، مردان و پسران به تفکیک جنسیت موجود می باشد.

☐ اسناد پالیسی و برنامه ها به شمول معلومات نظارتی موجود می باشد

☐ معلومات مقدماتی دموگرافیک در مورد مستفید شونده گان (سن، جنسیت، موقعیت جغرافیایی، نژاد و غیره)

☐ معلومات مقدماتی در مورد پروژه، برنامه، پالیسی و منابع آن، نتایج پلان شده و مقاصد کوتاه مدت و دراز مدت

☐ معلومات مقدماتی در مورد کسانی که از فواید پلان شده مستفید می گردند (شمولیت در مکاتب، بازدید ها از کلینک های صحتی و غیره)

☐ معلومات موثق بودجوی در مورد برنامه، پروژه، ترجیحا در سطح ملی، ولایتی و محلی برای مستفید شونده گان تحت پوشش موجود می باشد.

ابزار 7: سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه با توجه به جندر چیست؟

سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه با توجه به جندر معلوم می نماید که آیا پول اختصاص داده شده در بودجه به هدف خاص برای واحد های مورد نظر خدمات مانند شفاخانه ها و مکاتب میرسد. با جمع آوری ارقام و آمار در مورد منابع، اهداف کوتاه مدت، فیس استفاده کننده گان و سایر مشخصات، همچنان میتواند موثریت مصارف عامه و کیفیت و کمیت خدمات عامه را نیز مشخص ساخت. سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه با توجه به جندر، ردیابی می کند که چه مقداری از پول اختصاص داده شده در هر مرحله توزیع میرسد.

سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه با توجه به جندر همچنان بررسی می کند که چه مقداری از پول تخصیص شده برای زنان و مردان بصورت متفاوت می رسد. همچنان ذریعه این ابزار می توانید معلوم نمایید که آیا پولی که برای یک جنس مشخص اختصاص داده شده برایش به مصرف میرسد، مثلاً پول برای اعمار تشناب زنانه و دخترانه.

چگونه این را انجام می دهیم؟

سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه با توجه به جندر معمولاً متشکل از ترکیب پرسشنامه و اوراق ارقام می باشد که در هنگام مصاحبه با استفاده کننده گان و مدیران تسهیلات خدمات مشخص استفاده می گردد. اوراق ارقام به منظور جمع آوری آمار و ارقام از یادداشت های نهادها به سطح محلی، منطقه ای، و ملی استفاده می شود.

سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه با توجه به جندر اطمینان می دهد که زنان و مردان مصاحبه شده اند و معلومات و ارقامی که به دست آمده به تفکیک جندر ارایه و تحلیل گردیده است. سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه با توجه به جندر از طرف وزارت مالیه، وزارت های مربوطه، نهادهای مستقل تحقیقی، اکادمی ها و موسسات غیرانتفاعی صورت میگیرد. سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه با توجه به جندر معمولاً در جایی صورت میگیرد که پول قبل از رسیدن به نقطه ارایه خدمات باید چندین مجرای دیگر را طی کند. سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه با توجه به جندر بیشتر تمرکز روی سکتور تعلیم، صحت و زراعت می نماید.

مثال: سروی تعقیب کننده مصارف عامه با توجه به جندر (PETS) برای سکتور معارف در افغانستان

سروی تعقیب کننده مصارف عامه با توجه به جندر توسط کمپنی مشاورتی آلتای برای بانک جهانی انجام گرفت و برخی از ابعاد سکتور معارف را در افغانستان به ارزیابی گرفت. هدف اصلی از اجرای سروی تعقیب کننده مصارف عامه با توجه به جندر این است تا تحرک جریان منابع را در سکتور معارف مورد ارزیابی قرار داده و از این طریق پیشنهادات را برای بهبود جریان منابع و موثریت آن و همچنان افزایش ریفرم ها در سکتور معارف افغانستان فراهم سازد.

این بررسی در سه ولسوالی های بلخ و لغمان صورت گرفت که شامل: (۱) مصاحبه های انفرادی و مستقیم با کارمندان وزارت معارف، وزارت مالیه، کارمندان برنامه ارتقای ظرفیت و سایر موسسات که در سکتور معارف در سطح مرکز مصروف فعالیت می باشند؛ (۲) مصاحبه ها با کارمندان و مقامات ریاست های گوناگون که در عرضه خدمات مصروف هستند و مطالعه و مرور اسناد و سوابق از مقامات در سطح ولایتی و ولسوالی ها؛ (۳) مصاحبه با ۶ معلم در ۲۰ مکتب با استفاده از پرسشنامه معلمین.

هرچند این بررسی بصورت گسترده به نابرابری های جنسیتی نپرداخت، اما به عنوان نمونه این بررسی تعداد شاگردان اناث و ذکور را که به مکتب می روند به شمارش گرفته و تعداد معلمین که وجود ندارند اما برای شان معاش حواله می گردد (معلمین ارواح) را نیز مورد شمارش قرار گرفت. معلمین ارواح به دو گونه ترتیب میگردند: معلمین که به صفت معلم استخدام شده اند اما در مکتب حاضر نمی گردند و دوم معلمین که در لیست معلمین نام شان است اما هیچگاهی معلم نبوده است و یا برای تدریس نیامده است. تحقیق نمودن و معلوم نمودن معلمین ارواح در بلخ و یکاولنگ مشکل بود بخاطری که بنابر بودن فصل زمستان، مکاتب بسته بودند. با آنهم، ما از معلمان پرسیدیم تا تعداد معلمین دایمی را برای ما بازگو نمایند که این مساله را نیز از لابلای صحبت های شان برداشت کردیم. در لغمان، مکاتب باز بودند و جمع آوری کننده آمار توانست معلمین موجود را شمارش نماید.

جدول ۶. تعداد مجموعی استادان و شاگردان در سطح وولایت/ولسوالی

PETS	قره باغ	لغمان	PETS	بلخ	بلخ	PETS	یکاولنگ	بامیان	
316	571	3126	359	657	5176	284	588	2370	تعداد استادان
13008	26513	140486	26805	34176	395231	12202	23695	109664	تعداد شاگردان
6399	10395	57311	10972	13453	165566	6463	10531	46518	تعداد دختران
7455	16118	83175	15793	20723	229665	5829	13164	63146	تعداد پسران

منبع: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/12699>

مثال: سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه با توجه به جندر

از جنوری سال 2009 بدین سو، ریاست اقتصاد و تمویل صحت وزارت صحت عامه نقش این ریاست را بیشتر ساخته و در نتیجه آن معلومات و آمار اقتصادی و تمویل مالی برنامه ها را برای پالیسی سازان وزارت صحت عامه و تمویل کننده گان و همچنان سایر شرکا فراهم می سازد. این روش در ماه جنوری 2013 در برنامه پلانگذاری استراتژیک سکتور صحت معرف گردید.

ریاست اقتصاد و تمویل صحت وزارت صحت عامه سروی تعقیب کننده مصارف عامه را بصورت آزمایشی با حمایت مالی پروژه پالیسی صحت دفتر USAID تطبیق می نماید. این ابزار جریان وجوه مالی را که از وزارت مالیه به وزارت صحت عامه و عرضه کننده گان خدمات انتقال می یابد را مورد تعقیب قرار می دهد و همچنان خلاها و تاخیری که در این روند وجود دارد را مشخص می سازد. تطبیق این رویکرد 16 شفاخانه های ملی را تحت پوشش قرار داده و تمرکز خویش را بالای موثریت و شفافیت در توزیع منابع، معطوف داشته است.

منبع: <http://moph.gov.af/Content/Media/Documents/HEFDAnnualReport1390-English17201395436518553325325.pdf>.

http://www.healthpolicyproject.com/pubs/378_AfghanHealthEconandFinanceBriefFINAL.pdf.

□ اجرای سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه با توجه به جندر: چک لیست

قبل از اجرای سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه با توجه به جندر، استفاده از این چک لیست کمک می نماید تا از وجود منابع مالی، قوای بشری، ظرفیت ها و معلومات اطمینان حاصل کنید. باآنها، فقط بخاطری اینکه هر مورد در این جعبه قابلیت اجرا را ندارد، بدین معنی نیست که شما از اجرای این امر خودداری کنید. بلکه، نکاتی را برای مطرح ساختن قبل از آغاز این کار، برجسته می سازد.

□ کارمندان شایسته با دانش در مورد وزارت، برنامه ها، سکتورها، پالیسی ها و استراتیژی ها برای اجرای سروی تعقیب کننده ای مصارف عامه باتوجه به جندر موجود می باشد.

□ کارمندان با ظرفیت های تدوین روش های تحقیق بصورت کمی و کیفی بشمول مصاحبه، مشاهدات و توانایی تحلیل یافته ها.

□ تسهیل کننده گان برجسته و آموزش دیده و هزینه های مربوط به آن مانند معاشات، هزینه بود وباش، قرطاسیه و ترانسپورت.

□ معلومات در مورد وضعیت زنان، دختران، مردان و پسران به تفکیک جنیست موجود می باشد.

□ معلومات مقدماتی دموگرافیک در مورد مستفید شونده گان (سن، جنسیت، موقعیت جغرافیایی، نژاد و غیره)

□ معلومات مقدماتی در مورد پروژه، برنامه، پالیسی و منابع آن، نتایج پلان شده و مقاصد کوتاه مدت و دراز مدت

□ معلومات مقدماتی در مورد کسانی که از فواید پلان شده مستفید می گردند (شمولیت در مکاتب، بازدید ها از کلینک های صحت و غیره)

□ اسناد پالیسی و برنامه ها به شمول معلومات نظارتی موجود می باشد

□ معلومات موثق بودجوی در مورد برنامه، پروژه، ترجیجا در سطح ملی، ولایتی و محلی برای مستفید شونده گان تحت پوشش موجود می باشد.

ابزار 8: تحلیل عواید عامه به تفکیک جندر چیست؟

تحلیل عواید عامه به تفکیک جندر در صدد این است که دریابد تا از دیاد عواید دولت چگونه زنان و مردان را بصورت متفاوت متأثر می سازد، مانند مالیات، تادیات گمرکات و یا فیس استفاده کننده گان مانند هزینه های که مربوط به صرفیه برق، آب، صحت و تعلیم می باشد مثلاً خریداری کتاب ها و یا پرداخت حق الزحمه.

پالیسی های مالیاتی ابعاد جنسیتی بسیار مهم اما ناشناخته دارد. بخاطری که وضع مالیات یکی از منابع از دیاد عواید داخلی دولت ها می باشد که دولت ها به آن می پردازند. فهم عمیق از ترکیب و ماهیت وضع مالیات و تلاش های کنونی برای آوردن اصلاحات در وضع مالیات یکی از عمده ترین روش راهکارها برای عرضه خدمات عامه و مصوونیت اجتماعی و همچنان کاهش فقر می باشد.

چگونه این ابزار را انجام می دهیم؟

تحلیل عواید عامه به تفکیک جندر در جستجوی بُعد عواید بودجه می باشد تا بداند که چقدر پول بصورت مستقیم و یا غیر مستقیم ناشی از وضع مالیات توسط خانوارها و افراد پرداخته شده است. آمارهای مورد نیاز در قسمت نحوه عواید و مصارف با انجام سروی های خانوار و نهادهای جمع آوری کننده عواید، به دست می آیند.

تحلیل مالیات بر عایدات نسبتاً آسان می باشد زیرا مشخص می گردد که پرداخت کننده مالیه مرد است و یا زن. تحلیل مالیات برارزش افزوده (VAT) بسیار مشکل و مغلق می باشد زیرا مالیات توسط یک خانوار پرداخت می گردد نه فرد.

چندین فرضیه برای اجرای تحلیل مالیات نیاز است. تحلیل مالیات عرفی به این باور است که مالیات نهایی از مالیات های مستقیم از طرف شرکت ها پرداخت می گردد (کار و سرمایه) در حالیکه مالیات غیر مستقیم از طرف مصرف کننده پرداخت می گردد. بنابراین چنین فرض می گردد که اگر مارکیت ها رقابتی باشند و وضع مالیات بالای فروشات نهایی تطبیق گردد، پرداخت مالیات غیر مستقیم کاملاً بالای مصرف کننده تحمیل می گردد و مصرف کننده بار مالیات را در هنگام خریداری اشیا و اموال قابل مالیات، پرداخت می کنند.

وضع مالیات قانونی بگونه ای محاسبه می شود که نرخ مالیات قانونی را ضرب مقدار اولی می نماید. بعداً بار مالیاتی به عنوان نسبت مالیه قابل پرداخت به مجموع مصارف محاسبه میگردد. تحلیل مالیات بر مبنای اصل می باشد که افراد با درآمد های زیاد باید مالیات زیاد را پرداخت کنند و اشخاص با درآمد و عواید کم باید مالیات کمتر را پرداخت کنند. این مطلب این موضوع را آشکار می سازد که نظام مالیاتی باید همواره تصاعدی باشد. در مورد وضع مالیات بر اشیا و خدمات، آن مالیه ای تصاعدی می باشد که بار مالیاتی همراه با مصارف بیشتر گردد. در صورتی عود کننده گفته می شود که با مصرف کاهش یابد و نسبی در صورتیکه ثابت باقی بماند و فرقی نمیکند که میزان مصارف چه مقدار باشد.

تحلیل پالیسی مالیاتی از دید جندر باعث بهبود تلاش های اصلاحی میگردد و نقش مهم را در راستای پخش دوباره در کشور های در حال انکشاف بازی می کند. اقدامات بدیل (به شمول یکجا سازی مالیات مستقیم و غیر مستقیم، ساختار های نرخ ها، معافیت ها، اعتبارات مالیاتی) باید جستجو گردد تا مشخص گردد که آیا اهداف ازدیاد عواید و ترویج برابری جنسیتی را برآورده می سازد.

مثال: تحلیل مالیات بر ارزش افزوده در کینیا

تحلیل مالیه بر اساس جندر به این معنی است که محاسبه شود که چه مقدار مالیه را زنان و چه مقدار مالیه را مردان با توجه به میزان درآمد شان، پرداخت می کنند. برای اجرای این تحلیل، آمار خانوار به نحوی که از پرداخت مالیات معاف گردیده بودند از سروی بودجه خانوار دولت کینیا مورد استفاده قرار گرفت.

وضع مالیات قانونی بگونه ای محاسبه می شود که نرخ مالیات قانونی را ضرب مقدار اولی می نماید. بعداً بار مالیاتی به عنوان نسبت مالیه قابل پرداخت به مجموع مصارف محاسبه میگردد. تحلیل مالیات بر مبنای اصل می باشد که افراد با درآمد های زیاد باید مالیات زیاد را پرداخت کنند و اشخاص با درآمد و عواید کم باید مالیات کمتر را پرداخت کنند. این مطلب این موضوع را آشکار می سازد که نظام مالیاتی باید همواره تصاعدی باشد. در مورد وضع مالیات بر اشیا و خدمات، آن مالیه ای تصاعدی می باشد که بار مالیاتی همراه با مصارف بیشتر گردد. در صورتی عود کننده گفته می شود که با مصرف کاهش یابد و نسبی در صورتیکه ثابت باقی بماند و فرقی نمیکند که میزان مصارف چه مقدار باشد.

مالیات بر ارزش افزوده برای مصارف غذا با توجه به جنسیت و حالت مدنی رییس خانواده.

کثرتوری خانوار	بار مالیات با نرخ صفری و یا معافیت	بار مالیات با نرخ صفری و یا معافیت
مردی که یک زن دارد/ یکجا زندگی میکند	1.97	15.4
مردی که چند زن دارد	1.97	14.7
مردی که جدا شده / زن خود را طلاق داده	3.41	14.1
مردی که زنش فوت کرده	2.77	14.3
مردی که هیچگاهی ازدواج نکرده است	4.74	13
زنی که یک شوهر کرده/ یکجا زندگی میکند	1.38	15.1
زنی که چندین شوهر کرده	1.61	14.4
زنی که جدا شده / طلاق شده	1.45	15.5
زنی که شوهرش فوت کده	1.49	15.6
زنی که هیچگاهی که ازدواج نکرده است	2.02	15.5

نتایج فوق نشان می دهد که بدون معافیت مالیات و یا نرخ صفری، بار مالیاتی در جایی که زنان طلاق شده اند، شوهر شان فوت کرده و یا اینکه اصلاً ازدواج نکرده اند و سرپرستی خانوار را به عهده دارند، بلند ترین مالیات را پرداخت می کنند. میزان مالیات

خیلی کمتر برای مردانی اند که زنان شان را طلاق داده اند، از زنان شان جدا شده اند، زنان شان فوت کرده است و یا اصلاً ازدواج نکرده اند و سرپرستی خانوار را به عهده دارند. عکس این قضیه نیز ممکن است در صورتی که مصرف غذا معافیت مالیاتی و یا نرخ صفری را دریافت نماید زیرا در جایی که مردان، زنان شان را طلاق داده باشد، از زنان جدا شده باشد، زنان شان فوت کرده باشد و یا ازدواج نکرده باشد، باید بیشترین مالیات را پرداخت کنند، مخصوصاً آن عده مردانی که اصلاً ازدواج نکرده اند باید بیشترین و بلندترین مالیات را پرداخت کنند. مسوولیت سرپرستی خانوار را به عهده دارند.

درحالیکه تمرکز بیشتر بودجه سازی پاسخگو به جندر روی مصرف بودجه می باشد، این امر نیز مهم می باشد تا دیده شود که جمع آوری عواید مانند مالیات و حق الزحمه خدمات چگونه زنان و مردان را بصورت متفاوت متأثر می سازد. این مثال واضح ساخت که ساختار پرداخت مالیات مقدار نابرابر را بالای خانواده های که توسط زنان سرپرستی میگرد، وضع نموده است. چنین حالت ها را میتوان با تجدید و بازبینی استراتژی های جمع آوری مالیات بهبود بخشید تا اینکه اطمینان حاصل گردد که وضع مالیات باعث صدمه رساند به چنین گروه ها نگردد.

منبع: http://www.sidint.net/docs/SID_Gender_Training_Manual.pdf.

☐ اجرای تحلیل عواید عامه به تفکیک جندر: چک لیست

قبل از اجرای تحلیل عواید عامه به تفکیک جندر، استفاده از این چک لیست کمک می نماید تا از وجود منابع مالی، قوای بشری، ظرفیت ها و معلومات اطمینان حاصل کنید. باآنها، فقط بخاطری اینکه هر مورد در این جعبه قابلیت اجرا را ندارد، بدین معنی نیست که شما از اجرای این امر خودداری کنید. بلکه، نکاتی را برای مطرح ساختن قبل از آغاز این کار، برجسته می سازد.

☐ کارمندان شایسته با دانش در مورد وزارت، برنامه ها، سکتورها، پالیسی ها و استراتژی های برای تحلیل عواید عامه به تفکیک جندر موجود می باشد.

☐ معلومات در مورد نحوه مصارف و سروی جمع آوری عواید و چگونگی مصارف

☐ اسناد پالیسی و برنامه ها به شمول معلومات نظارتی موجود می باشد

☐ معلومات در مورد آمار و ارقام اقتصادی مانند نرخ مالیات، گمرکات و فیس ها

☐ معلومات مقدماتی دموگرافیک در مورد مستفید شونده گان (سن، جنسیت، موقعیت جغرافیایی، نژاد و غیره)

ابزار 9: تحلیل بودجه به تفکیک جندر در مرحله ی استفاده از زمان چیست؟

تحلیل بودجه به تفکیک جندر در مرحله ی استفاده از زمان در صدد تاثیرات مصارف بگونه متفاوت بالای زنان و مردان در استفاده از زمان می باشد. این امر باعث می گردد تا کار بدون مزد در هنگام تحلیل پالیسی ها در نظر گرفته شود.

کارهای غیررسمی و بدون مزد اکثراً محاسبه نمیگردند که در نتیجه، این نوع کارها به لحاظ احصاییوی غیرمشهود باقی مانده و در قوای بشری و پالیسی های اقتصادی و اولویت های بودجوی از نظر باز میمانند. این امر عواقب بسیار جدی را در پی دارد. زنان قسمت اعظم کارهای غیررسمی و بدون مزد را انجام میدهند و مقدار زمانی را که آنها در چنین فعالیت ها مصروف می باشند باعث میگرد تا آنها از تعلیم، آموزش ها و اشتراک در برنامه های رسمی و کارهای بامزد که از طرف قوانین و مقررات کار، صحت و مصوونیت مورد حمایت قرار میگیرند، محروم نگهداشته شوند.

چگونه از آن استفاده کنیم؟

تحلیل بودجه به تفکیک جندر در مرحله ی استفاده از زمان شامل محاسبه ارتباط میان تخصیص بودجه و تأثیرات بالای خانوار ها را نشان میدهد و اینکه اعضای خانوار اوقات شان را چگونه به مصرف میرسانند. مهم است تا درک شود که نوبت در استفاده از زمان خیلی سریعتر می تواند به تصامیم پالیسی ها جوابگو باشد. بگونه مثال تغییرات در سیستم استفاده از مالیات، کاهش در استفاده از خدمات صحتی و اجتماعی و تغییرات در قسمت ترانسپورت و سایر موارد تأثیرات مستقیم و فوری بالای زنان و مردان در جهت استفاده از زمان دارد.

سروی استفاده از زمان این فرصت را مهیا می سازد تا به سوالات مربوط به تقسیم وظایف کار بامزد و بدون مزد در میان اعضای خانوار را مشخص سازد. کارهای بدون مزد معمولاً در خانه به کارهای داخلی تقسیم می گردد (صفاکاری، آشپزی، شستشو)، مراقبت و مدیریت خانه. سنجش کارهای بدون مزد نیازمند واضح بودن مفاهیم و تعاریف می باشد اما دیدگاه لازم از نظام اقتصادی را نیز دربر میگیرد. سروی استفاده از زمان معمولاً به عنوان سروی های رسمی و یا از طریق مشاهدات مستقیم صورت میگیرد.

معمولی ترین وسیله سروی در استفاده از زمان، استفاده از کتابچه برای یادداشت برداری از فعالیت های روزمره می باشد. این کتابچه ها اشکال گوناگون خواهند داشت. در جاهای که میزان سواد بلند می باشد معمولاً کتابچه خاطرات که از طرف خود شخص تهیه میگردد بیشتر رایج است. در مناطق که سطح سواد پایین است بیشتر از کتابچه های مصاحبه برای بازخوانی خاطرات استفاده می شود. بعضی کشورها هر دو روش فوق را بصورت ترکیبی استفاده می کنند.

مصاحبه کننده در آغاز سروی مطالعه استفاده از زمان به خانه اشتراک کننده ارسال می گردد و در آنجا او معلومات گوناگونی را مانند سن، جنسیت، حالت مدنی، ترکیب خانوار و وضعیت کار درج می کند. متغیرهای همچو دسترسی به منابع آب/تیل نیز درج خواهد گردید. روز بعدی، مصاحبه کننده به خانه آن شخص رفته و معلومات مربوطه را تکمیل و آن را ضبط می نماید.

به منظور اینکه تأثیرات بودجه را در مورد استفاده از زمان از طرف زنان و مردان، پسران و دختران بدانیم، مراحل زیر نیاز است تا اجرا شوند:

۱. جمع آوری آمار مربوط به استفاده از زمان
۲. تصنیف فعالیت ها
۳. ارتباط زمینه های دریافت شده به پالیسی و اولویت های بودجه

یکی از روشهای پیوند دادن زمینه های استفاده از زمان به سطح پالیسی این است که آمارهای مربوط به استفاده از زمان در طرح های اقتصاد کلان گنجانیده شود. فعالیت ها معمولاً به سه کتگوری تصنیف می گردند:

۱. سیستم حسابات ملی

- سیستم حسابات ملی
- کار در تاسیسات مانند مشغولیت بامزد، کارهای خانوادگی، و جستجو برای کار
- تولیدات اولیه نه برای تاسیسات مانند مزرعه داری، جمع آوری آب و مواد سوخت
- سایر تولیدات اموال و خدمات که برای تاسیسات نمی باشند مانند تولیدات که در داخل خانه صورت میگیرد، داد و ستد غیررسمی در جاده ها، و عرضه خدمات رسمی مانند اصلاح موها.

۲. سیستم حسابات غیرملی

- فعالیت های که خارج از سیستم حسابات ملی قرار میگیرد
- فعالیت های حفظ و مراقبتی از خانوار مانند کارهای خانه و خریداری های که برای خود شخص و یا خانوار صورت میگیرد
- حفاظت اشخاص در خانواده مانند حفاظت از اطفال، بیماران، بزرگان و معیوبین خانواده
- خدماتی که از طرف اجتماع برای اعضای غیرخانوار فراهم میگردد مانند مراقبت از سایر اعضای اجتماع، آشپزی برای مراسم های دسته جمعی و سایر فعالیت های رضاکارانه.

۳. سیستم حسابات ملی توسعه یافته

- مفید اما فعالیت های بدون مزد
- فعالیت های آموزشی از قبیل رفتن به مکتب، اجرای وظایف خانگی و یا رفتن در کورس ها
- فعالیت های فرهنگی و اجتماعی مانند اشتراک در فعالیت های فرهنگی و مذهبی و یا اشتراک در مسابقات و یا تماشای آن.
- استفاده از رسانه های همگانی مانند تماشا کردن تلویزیون، گوش دادن به رادیو و یا بازدید از کتابخانه
- فعالیت های مراقبت های شخصی مانند خوابیدن، خوردن و نوشیدن، شستشو، و دریافت مراقبت های طبی و شخصی.

مثال: سروی استفاده از زمان در هند

کشور هند اولین سروی استفاده از زمان را در ماه جون ۱۹۹۸ – جولای ۱۹۹۹ در شش ایالت انجام داد. این سروی با بیش از ۱۸۶۰۰ خانوار صورت گرفت. پاسخ دهندگان در سنین شش سال و یا بالاتر از آن قرار داشتند. باتوجه به میزان بلند بیسوادی در این مناطق، مصاحبه کننده گان از روش بازخوانی یک روز قبل استفاده کردند. کتابچه خاطرات ۲۴ ساعته ابزار سروی بوده که در مدت زمان یک ساعت ثبت و ضبط می گردید که هر روز صبح ساعت سه آغاز میگردید. جمع آوری ارقام در مدت زمان یکسال صورت گرفت.

برای تصنیف فعالیت های استفاده از زمان اصطلاحات زیر مورد استفاده قرار گرفت:

الف. فعالیت های سیستم حسابات ملی – که شامل فعالیت های مانند مزرعه داری، مالداری، ماهیگیری، باغداری، صید، معدن کاری، کارهای ساختمانی، تولیدی، داد و ستد و تجارت و خدمات.

ب. فعالیت های توسعه یافته سیستم حسابات ملی – که شامل فعالیت های مراقبتی خانوار و مراقبت از اطفال، بیماران، بزرگان و اعضای معلول خانواده می گردد.

ج. فعالیت های سیستم حسابات غیرملی – که شامل خدمات اجتماعات و کمک به سایر خانوار، برنامه های آموزشی و اجتماعی، استفاده از رسانه ها، مراقبت های شخصی می باشد.

فعالیت های سیستم حسابات ملی

بگونه اوسط، مردان در هند در فعالیت های سیستم حسابات ملی در یک هفته ۴۲ ساعت را به مصرف میرسانند (یا ۶ ساعت در روز)، درحالیکه زنان در کارهای با مزد بگونه اوسط تنها ۱۹ ساعت در یک هفته را سپری می نمایند (یا ۲٫۷ ساعت در روز).

یکی از تفاوت های بسیار جالب میان زنان روستایی و شهری در هند این است که زنان شهری تنها ۵٪ وقت شان را در فعالیت های سیستم حسابات ملی به مصرف میرسانند درحالیکه زنان روستایی بگونه اوسط ۱۳٪ وقت شان را صرف چنین فعالیت ها می نمایند. محققین به این باورند که سهم زنان در عرصه زراعت باعث این خلای بزرگ گردیده است زیرا فعالیت های زراعتی شامل فعالیت های سیستم حسابات ملی میگردد.

منبع: <http://adva.org/UPLOADED/Time%20Use%20Surveys%20and%20Gender%20Equality.pdf>

□ اجرای تحلیل بودجه به تفکیک جندر در مرحله ی استفاده از زمان: چک لیست

قبل از اجرای تحلیل بودجه به تفکیک جندر در مرحله ی استفاده از زمان ، استفاده از این چک لیست کمک می نماید تا از وجود منابع مالی، قوای بشری، ظرفیت ها و معلومات اطمینان حاصل کنید. باآنها، فقط بخاطری اینکه هر مورد در این جعبه قابلیت اجرا را ندارد، بدین معنی نیست که شما از اجرای این امر خودداری کنید. بلکه، نکاتی را برای مطرح ساختن قبل از آغاز این کار، برجسته می سازد.

□ کارمندان شایسته با دانش در مورد وزارت، برنامه ها، سکتورها، پالیسی ها و استراتژی ها برای تحلیل بودجه به تفکیک جندر در مرحله ی استفاده از زمان

□ کارمندان با ظرفیت های تدوین روش های تحقیق بصورت کمی و کیفی بشمول مصاحبه، مشاهدات و توانایی تحلیل یافته ها.

□ تسهیل کننده گان برجسته و آموزش دیده و هزینه های مربوط به آن مانند معاشات، هزینه بود و باش، قرطاسیه و ترانسپورت.

□ معلومات درمورد تصنیف فعالیت ها در استفاده از زمان

□ معلومات در مورد وضعیت زنان، دختران، مردان و پسران به تفکیک جنیست موجود می باشد.

□ معلومات مقدماتی دموگرافیک در مورد مستفید شونده گان (سن، جنسیت، موقعیت جغرافیایی، نژاد و غیره)

□ معلومات مقدماتی در مورد پروژه، برنامه، پالیسی و منابع آن، نتایج پلان شده و مقاصد کوتاه مدت و دراز مدت

□ معلومات موثق بودجوی در مورد برنامه، پروژه، ترجیجا در سطح ملی، ولایتی و محلی برای مستفید شونده گان تحت پوشش موجود می باشد.

3.3 فائق آمدن بر محدودیت ها و چالش ها فرا راه بودجه پاسخگو به جندر در افغانستان

در برابر تطبیق بودجه پاسخگو به جنسیت یک سلسله چالشها موجود است، مانند کمبود موجودیت اطلاعات دسته بندی شده از نظر جنسیت و یا عدم موجودیت اطلاعات موثق در مورد اصل مصارف. اکثراً مردم شکایت میکنند که تطبیق بودجه پاسخگو به جنسیت نظر به موجودیت چالشها و محدودیت ها مشکل است. با وجود آنهم باید اجازه داده نشوند تا از تطبیق بودجه پاسخگو به جنسیت خودداری کنند. هدف این جلسه پاسخگویی به تمام محدودیت ها و چالشهای فراراه تطبیق بودجه پاسخگو به جنسیت نیست اما بعضی از محدودیت های عام را که مواجه خواهید شد و شیوه های فائق آمدن بر آنها را مورد رسیدگی قرار میدهد.

چالش: عدم موجودیت اطلاعات دسته بندی شده از نظر جنسیت

عدم موجودیت اطلاعات دسته بندی شده از نظر جنسیت در مسایل مهم سیاسی یا در برنامه ها و پروژه های خاص، در برابر تطبیق بودجه پاسخگو به جنسیت یک چالش بزرگ است. با آنکه برای بودجه پاسخگو به جنسیت موجودیت اطلاعات بسیار مهم است اما ضعف اطلاعات نباید منحصراً یک عذر برای تطبیق نکردن بودجه پاسخگو به جنسیت استفاده شود.

اغلباً شکایت در مورد کمبود اطلاعات در رابطه به بودجه پاسخگو به جنسیت مبالغه میشود. اطلاعات وجود داشته است اما در موردش نمیدانند. بر علاوه بررسی های مختلفی که توسط دولت، نهاد های تحقیقاتی و مؤسسات غیردولتی انجام شده است در مورد اینکه پاسخ دهنده ها مونث یا مذکر هستند معلومات میدهد. اما بعضی اوقات وقتی تحقیق به نشر میرسد معلومات پاسخ دهنده ها به اساس جنسیت شان بازگو نمیشوند. با آنکه اکثراً میشود اطلاعات خام را درخواست کرد و آنرا به اساس جنس مونث و مذکر جدا کرد.

علاوئاً نوآوری های بودجه پاسخگو به جنسیت میتواند منبع تولید اطلاعات بیشتر و بهتر دسته بندی شده به اساس جنسیت باشد. در سال اول بودجه پاسخگو به جنسیت شاید تمامی اطلاعات مورد نیاز را نداشته باشد، اما در سال دوم و سوم با رسیدگی به خلاء اطلاعات وضعیت اطلاعات میتواند بهتر شود.

سر انجام حتا اگر اطلاعات همه شمولی که تمام مملکت را دربر گیرد و یا اطلاعاتی که تفاوت میان ولایات و مناطق را نشان دهد و یا اطلاعات آخرین سال هم وجود نداشته باشد، بعضی اوقات میتوانید از یک مطالعه موردی اطلاعات را بدست آرید یا یک سروی کوچک و یا اطلاعات جمع آوری شده از یک منطقه خاص یا اطلاعات سالهای قبل را بدست آرید.

منابع معلومات دسته بندی شده از نظر جنسیت

اداره مرکزی احصاییه (www.cso.org.af)
نفوس شماری تا کنون از طرف این نهاد در افغانستان صورت نگرفته است. نشریات و مجلات زیر حاوی بعضی معلومات دسته بندی شده از نظر جنسیت و تحلیل تفاوت ها میان زنان و مردان روی موضوعات متعدد نفوس (مانند صحت، درآمد، امنیت غذایی و غیره) می باشد. این نشریات بصورت منظم به چاپ می رسند.

- کتاب سالانه احصاییه
- سروی میزان مرگ و میر در افغانستان
- سروی مرگ و میر اطفال و مادران در افغانستان
- سروی ملی خطرات و آسیب پذیری
- کتاب رهنما تحت عنوان زنان و مردان در افغانستان

بنیاد آسیایی

سروی دیدگاه مردم، قابل دسترس از این لینک می باشد <http://asiafoundation.org/country/afghanistan/2013-poll.php>
این سروی بیانگر موضوعات گوناگون که زندگی افغانها را متاثر می سازد می باشد و سالانه به نشر می رسد.

نشریات و مجلات سازمان های ملل متحد و مؤسسات غیردولتی که ابعاد جندر را مورد تحلیل و تجزیه قرار داده اند:

برخی پیشنهادات برای موسسات غیردولتی که گزارش ها را در این زمینه به نشر می‌رسانند، مطرح می‌گردد (هرچند با سایر نهادها مشورت صورت گیرد):

- واحد تحقیق و ارزیابی افغانستان
- موسسه تحقیق پالیسی عامه افغانستان
- دیده بان شفافیت افغانستان
- نهادهای سازمان ملل متحد مانند برنامه انکشافی ملل متحد و کمیساری عالی ملل متحد در امور پناهنده گان

وزارت معارف (<http://moe.gov.af/>)

ویب سایت این وزارت حاوی معلومات و آمار دسته بندی شده به تفکیک جنسیت در عرصه معارف می باشد و گزارش های هم در مورد تحلیل وضعیت دختران و پسران در سکتور معارف موجود است.

آژانس های خبری

این نهادها بیانگر معلومات می باشند که میتوان در آن تحلیل های را در مورد ابعاد جندر دریافت نمود. که شامل ABC و الجزیره می‌گردد.

چالش: ارقام واقعی مصارف در دسترس نیست

سیستم معلوماتی و مدیریت مالی افغانستان عبارت از سیستمی می باشد که پرداخت های تمام برنامه ها و پروژه را درج نموده و گزارش های آن را ارایه می دارد که این امر شامل کنترول، بازبینی معاملات با خزانه دولت و ارایه اسناد مالی می باشد. این سیستم تمام وزارت های مربوطه و مستوفیت ها را تحت پوشش قرار می دهد. این سیستم خیلی جامع و قابل دسترس به منظور دستیابی به مصارف واقعی در سطح ولایات می باشد. این معلومات را میتوان با اجرای مصاحبه با کسانی که در ریاست های و برنامه های مربوطه کار می کنند، تکمیل نمود. به منظور افزایش موثقت معلومات، میتوان با بیشتر از یک نفر مصاحبه نمود.

چالش: موثقت و اعتبار اطلاعات

از آنجا که اطلاعات میتواند غیرقابل اعتبار بوده، غیر موثق و ناکامل باشد بناءً با اطلاعات دومی مقایسه شود. سیستم مدیریت مالی و معلوماتی افغانستان، اسناد بودجه، گزارش های برنامه ها منابع خوب معلوماتی راجع به تخصیص و مصارف می باشد. منبع خوب اطلاعات در مورد زنان، مردان، دختران، پسران و دیدگاه های شهروندان و مستفید شونده گان و سایر موارد مختلف سروی نظریات مردم افغانستان که توسط بنیاد آسیایی سالانه به نشر میرسد (معلومات خام در ویب سایت شان موجود است)، احصائیه گیری نفوس توسط اداره مرکزی احصائیه، سروی های اداره مرکزی احصائیه (مثل مرگ و میر در افغانستان و ارزیابی ملی خطرات و آسیب پذیری)، اطلاعات به نشر رسیده توسط وزارتخانه های مختلف (مثل دیتابیس سیستم های معلوماتی مدیریت تعلیمات که در ویب سایت وزارت معارف موجود است)، می باشند. همچنان می ارزد تا تحقیقات دیگری را که در مورد عین موضوع اند مطالعه کرد.

چالش: عدم یکسان بودن مفاهیم و تعاریف

بخاطر جلوگیری از بی نظمی و تناقض مفاهیم اقتباس شده، توصیه میشود که آنها از اول تعریف شده و تفاوت کاربرد آنها برجسته ساخته شود. همچنان مهم است تا در این تعاریف یگانگی و همخوانی از ابتدا تا انتها ملاحظه گردد که این امر مستلزم هماهنگی در تمام سطوح می باشد. تعاریف که در پلان کاری ملی برای زنان افغانستان مورد استفاده قرار گرفته است میتواند به عنوان یک نکته آغاز قابل توجیه باشد و وزارت امور زنان میتواند که رهبری تدوین رهنمود را در راستای مفاهیم و تعاریف حساس به جندر به عهده گیرد تا از هماهنگ بودن تعاریف میان مقامات دولتی اطمینان دهد.

چالش: کمبود مهارتها و آگاهی مورد نیاز برای کاربرد ابزار بودجه پاسخگو به جنسیت

تطبیق موفقانه و موثر بودجه سازی پاسخگو به جندر نه تنها مستلزم مهارتها و آگاهی در مورد بودجه سازی پاسخگو به جندر بوده بلکه نیازمند دانش و ظرفیت در مورد جندر و روند بودجه ملی می باشد که این امر ایجاب رهنمایی های دومی را از طرف وزارت

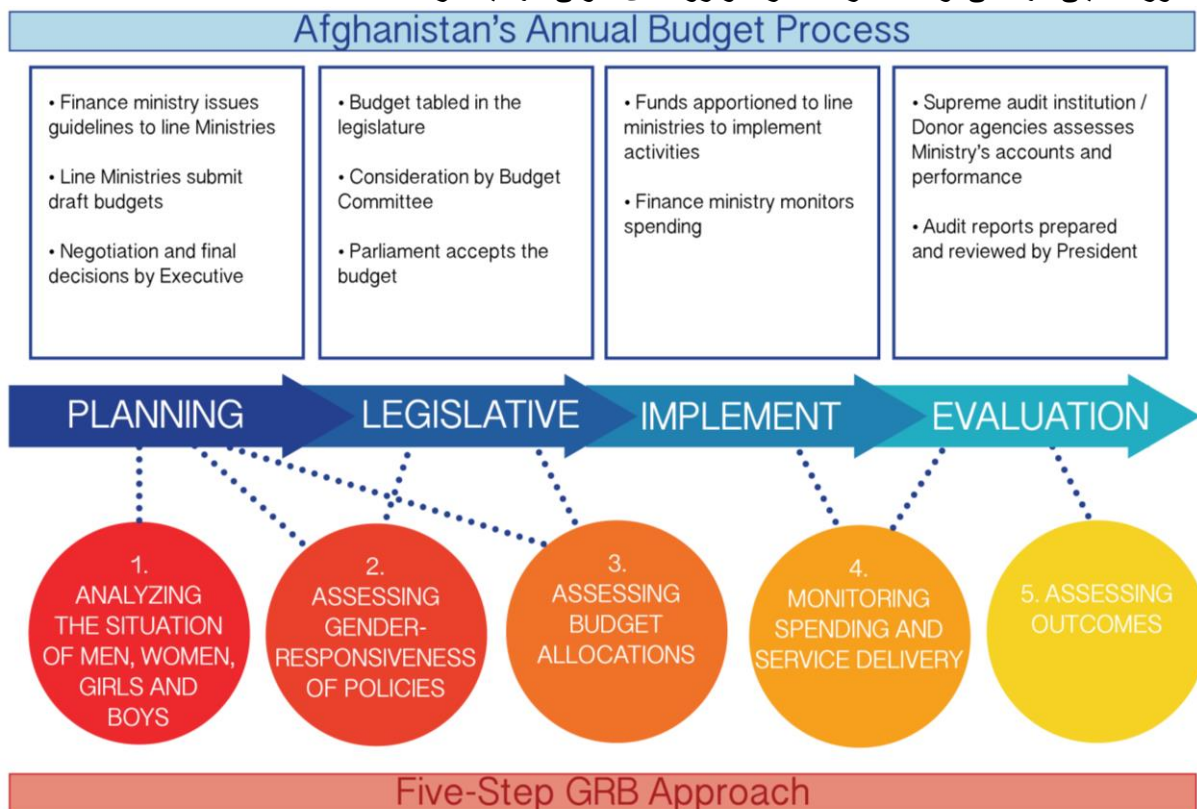
مالیه و وزارت امور زنان می‌طلبند. بر علاوه این کتاب رهنما، معلومات فراوان در مورد بودجه سازی پاسخگو به جندر در اینترنت قابل دسترس می‌باشد. بر علاوه، مهم است تا فرصت های آموزشی وارد وزارت ها شده و این روند نهادینه گردد. مادهای آموزشی و آنچه که از آموزش فرا گرفته میشود با همکاران شریک ساخته شده و وزارتخانه ها آموزشهای داخلی خود شان را انجام دهند. تولید دوباره معلومات در مورد بودجه پاسخگو به جنسیت برای نهادینه ساختن کاربرد بودجه پاسخگو برای جنسیت در بودجه ملی افغانستان مهم است.

3.4 تطبیق بودجه سازی پاسخگو به جندر در روند بودجه افغانستان

رویکرد پنج مرحله ای بودجه سازی پاسخگو به جندر و بودجه سالانه افغانستان

شکل زیر ارتباط موجود میان رویکرد پنج مرحله ای بودجه سازی پاسخگو به جندر را در هر مرحله ای از روند بودجه سازی سالانه افغانستان توضیح می‌نماید. این مراحل ایجاب تغییرات آنی را در روندهای موجود ننموده بلکه بصورت آسان در هر مرحله ای از روند بودجه شامل گردد.

در مرحله پلانگذاری، مجریان بودجه باید به تحلیل وضعیت زنان، مردان، دختران و پسران پرداخته و پاسخگو بودن پالیسی ها و تخصیصات را نسبت به جندر مورد ارزیابی قرار دهند. در مرحله تصویب، پارلمان، کابینه و رییس جمهور نیز باید حساس بودن پالیسی ها و تخصیصات بودجوی را نسبت به جندر مورد ارزیابی قرار دهند. در هنگام تطبیق و اجرا، وزارت های سکتوری باید از عرضه خدمات و مصارف نظارت به عمل آورند. در مرحله ارزیابی، وزارت های سکتوری از معلومات های جمع آوری شده ناشی از نظارت استفاده نموده و همچنان نتایج برنامه ها و تاثیرات چنین برنامه ها را روی برابری جنسیتی مورد ارزیابی و سنجش قرار دهند. با توجه به این چارچوب و استفاده از چک لیست های که در بخشی بعدی مطرح میگردد، بودجه سازی پاسخگو به جندر بصورت خیلی سهل می‌تواند که در ساختارها و روندهای کنونی، نهادینه گردد.

چک لیست های بودجه سازی پاسخگو به جندر

چک لیست ها برای مجریان مختلف ترتیب گردیده است تا آنها خود را مورد ارزیابی قرار دهند و مشخص سازند تا در راستای نهادینه سازی بودجه سازی پاسخگو به جندر در کدام موقعیت قرار دارند. این چک لیست ها یک سلسله معیارها را برای دولت جمهوری اسلامی افغانستان، وزارت مالیه، وزارت های سکتوری تعیین نموده است تا آنها از آن در هنگام تدوین و ارزیابی پالیسی ها و برنامه ها بهره مند شوند. این چک لیست بخاطری ترتیب گردیده اند که از حساس بودن پالیسی ها، طرز العمل ها و برنامه ها اطمینان دهند و از نهادینه سازی بودجه سازی پاسخگو به جندر حمایت نموده و همچنان اطمینان حاصل گردد تا پالیسی ها و طرز العمل های جدید به منظور اجرای موفقانه بودجه سازی پاسخگو به جندر روی دست گرفته شود.

چک لیست برای دولت

- ☐ بودجه سازی پاسخگو به جندر بصورت قانونی به عنوان یک اولویت دولت مطرح می باشد.
- ☐ تمام مجریان که در روند بودجه سازی دخیل اند از دانش و ظرفیت کافی برخوردار اند تا بودجه سازی پاسخگو به جندر را بصورت موثر عملی نمایند.
- ☐ حساس بودن نسبت به جندر یک معیار برای تصویب بودجه از طرف پارلمان، کابینه و رییس جمهوری می باشد.
- ☐ استراتژی های ملی برای جنسیتی و بودجه سازی پاسخگو به جندر را به عنوان یک مولفه در خود دارند
- ☐ مطابق به قانون اساسی، کنوانسیون ها، معاهدات، پروتوکل ها، و اعلامیه های بین المللی راجع به برابری جنسیتی و حفاظت از حقوق زنان و مردان که افغانستان به آن ملحق شده اند، نافذ می باشد.
- ☐ تمام ابعاد استراتژی های ملی نسبت به جندر حساس می باشند.
- ☐ رهنمود های جندر برای تقنین مصارف و عواید در چارچوب قانونگذاری مطرح گردیده است.
- ☐ موارد مشخص جندر در برنامه ها و پالیسی های جدید در هنگام قانون گذاری ایجاد گردیده است.
- ☐ اعم مردان و زنان فعالانه در تصمیم گیری ها سهیم بوده و در تعیین کرسی های دولتی در سطح ملی و محلی دخیل اند.
- ☐ روند استخدام در ادارات دولتی حساس به جندر بوده و برابری جنسیتی را در روند استخدام ترویج می نماید.
- ☐ تبعیض مثبت جهت اطمینان بخشیدن از حضور و اشتراک مساوی زنان و مردان در تصمیم گیری ها و پالیسی سازی جایگاه قانونی پیدا کرده است.
- ☐ قوانین و پالیسی های حساس به جندر روی دست گرفته شده تا اینکه یک محیط توانا برای سهم گیری اقتصادی زنان و مردان فراهم گردد.
- ☐ مقامات در سطح ولایات از صلاحیت های برخوردار اند که میتوانند تصمیم گیری ها و پالیسی سازی را در مرکز تحت تاثیر قرار دهند.

- آمادگی وزارت مالیه نسبت به جندر مورد ارزیابی قرار گرفته و همواره مورد ارزیابی های دوباره قرار میگیرد تا پیشرفت ها در این زمینه مورد سنجش قرار گرفته و نارسایی ها پر گردد.
- تمام کارمندان وزارت از دانش و ظرفیت کافی برای عملی نمودن بودجه سازی پاسخگو به جندر برخوردار می باشند.
- تمام کارمندان ولایتی وزارت از دانش و ظرفیت کافی برای عملی نمودن بودجه سازی پاسخگو به جندر و نظارت از تطبیق آن از طرف ریاست های وزارت های مربوطه، برخوردار می باشند.
- ساختار وزارت زمینه ساز هماهنگی و نقش مسوولین جندر و واحدهای جندر در پروسه بودجه می باشد.
- وزارت مالیه میکانیزم رسمی هماهنگی را با وزارت امور زنان روی در پلان گذاری، تطبیق، و ارزیابی بودجه روی دست گرفته است تا از نهادینه سازی جندر در روند بودجه اطمینان دهد.
- اعم مردان و زنان در پروسه های مربوط به بودجه و تصمیم گیری ها فعالانه حضور دارند.
- بودجه سازی پاسخگو به جندر در تمام رهنمودها و هدایات بودجی بشمول متحد المال شماره 1 و 2 برای تمام وزارت ها، شامل گردیده اند.
- رهنمود های بودجه سازی پاسخگو به جندر برای ریاست ها و سایر ارگان ها در مورد مصرف وجوه اختیاری تدوین گردیده است.
- بودجه سازی پاسخگو به جندر در تمام رهنمودهای تدارکاتی شامل گردیده است.
- بودجه سازی پاسخگو به جندر در میکانیزم های مالی تفتیش شامل گردیده است.
- بودجه سازی پاسخگو به جندر در تمام اسنادهای بودجی به شمول گزارش اجراات شامل گردیده است.
- سند بودجه برای جندر همراه با بودجه سالانه که ضمایم ذیر را شامل می باشد، ارایه میگردد: (1) توضیح وضعیت جندر و موضوعات حاد در همین سکتور؛ (2) جزییات تخصیصات جندر برای سال گذشته و سال کنونی؛ (3) توضیح مفصل در مورد اینکه این تخصیصات چگونه میتواند زمینه ساز برابری جنسیتی گردد؛ (4) توضیح تاثیرات برنامه ها و اجراات سال گذشته در مورد جندر
- چارچوب پالیسی اقتصادی میان مدت بشمول چارچوب میان مدت بودجه و چارچوب مالی میان مدت حساس به جندر می باشد.
- سیستم های نظارتی و معلوماتی حساس به جندر می باشد
- معلومات به تفکیک جنسیت در مورد مصارف و عواید جمع آوری گردیده است.
- معلومات به تفکیک جنسیت در مورد جمع آوری عواید عامه، گردآوری شده است.

چک لیست برای وزارت های سکتوری

- ☐ آمادگی وزارت مالیه نسبت به جندر مورد ارزیابی قرار گرفته و همواره مورد ارزیابی های دوباره قرار میگیرد تا پیشرفت ها در این زمینه مورد سنجش قرار گرفته و نارسایی ها پر گردد.
- ☐ وزارت پالیسی جندر دارد
- ☐ تمام کارمندان وزارت به شمول واحد جندر، پالیسی و پلان، قوای بشری و اداری، نظارت و ارزیابی از ظرفیت و دانش لازم برای عملی ساختن بودجه سازی پاسخگو به جندر برخوردار اند.
- ☐ تمام کارمندان وزارت ها در سطح ولایت از دانش و ظرفیت برای عملی نمودن بودجه سازی پاسخگو به جندر برخوردار اند.
- ☐ وزارت در تشکیل خود واحد جندر دارد
- ☐ ساختار وزارت زمینه ساز هماهنگی و نقش مسوولین جندر و واحدهای جندر در پروسه بودجه می باشد.
- ☐ اعم مردان و زنان در پروسه های مربوط به بودجه و تصمیم گیری ها فعالانه حضور دارند.
- ☐ ابزارهای مناسب بودجه سازی پاسخگو به جندر مورد شناسایی و استفاده به منظور بهبود پالیسی ها، برنامه ها و درخواست های بودجه، قرار گرفته است.
- ☐ با مستفید شونده گان از اقشار مختلف مشورت صورت گرفته و وضعیت جندر به شمول نیازمندی های زنان، مردان، دختران و پسران در این سکتور مورد شناسایی قرار گرفته و مستند گردیده است.
- ☐ تجارب و نیازمندی ها به تفکیک جندر و برابری جنسیتی در پلان گذاری بودجه مورد نظر قرار گرفته است.
- ☐ رهنمودهای بودجه سازی پاسخگو به جندر در تخصیص منابع اختیاری مورد بهره برداری قرار گرفته است.
- ☐ تجارب و نیازمندی ها به تفکیک جندر و برابری جنسیتی در مرحله تطبیق بودجه در نظر گرفته شده است.
- ☐ تجارب و نیازمندی ها به تفکیک جندر و برابری جنسیتی در مرحله نظارت بودجه در نظر گرفته شده است.
- ☐ سیستم های معلوماتی و نظارت حساس به جندر می باشد.
- ☐ معلومات به تفکیک جنسیت از تمام برنامه ها و فعالیت های وزارت ها جمع آوری گردیده است.

- ☐ پالیسی/برنامه ها اولویت های برابری جنسیتی، اهداف استراتژیک و پیامد های پلان شده را در نظر دارد.
- ☐ پالیسی ها/برنامه ها نیازمندی های استراتژیک و عملی جندر را مورد رسیدگی قرار می دهد.
- ☐ تمام اولویت ها، اهداف استراتژیک و پیامد های پلان شده برنامه ها و پالیسی ها حساس به جندر می باشد.
- ☐ شاخص های برنامه ها/پالیسی ها حساس به جندر بوده و زمینه ساز پیشرفت ها در راستای برابری جنسیتی می باشد.
- ☐ اهداف، مقاصد، و شاخص ها برای برابری جنسیتی مشخص، قابل سنجش، دست یافتنی، مرتبط و از لحاظ زمانی مشخص می باشد.
- ☐ زنان و مردان فعالانه در تمام ابعاد پالیسی ها و برنامه به شمول مرحله طرح، پلان گذاری، بودجه سازی، تطبیق، نظارت و ارزیابی دخیل می باشند.
- ☐ بودجه سازی براساس برنامه شامل جزییات زیر می باشد: 1) مصارف که مشخصا برای ترویج برابری جنسیتی تخصیص یافته است، 2) مصارف که فرصت های برابر را ترویج می نماید، 3) کی ها از مصارف نهاده شده جندر مستفید خواهند گردید.
- ☐ برنامه ها / پالیسی ها براساس یک تحلیل جامع وضعیت جندر به شمول نیازمندی های متفاوت زنان و مردان، دختران و پسران در این سکتور طرح و تدوین یافته است و یا برنام ها / پالیسی ها حاوی تخصیصاتی می باشد تا نیازمندی های جندر را ارزیابی نمایند.
- ☐ این برنامه ها / پالیسی ها حاوی منابعی تخصیص شده می باشد تا تاثیرات این برنامه ها را روی برابری جنسیتی مورد ارزیابی قرار دهد.
- ☐ تمام کارمندان این برنامه ها/ پالیسی ها جندر را در نظرگرفته و فعالیت ها ناشی از آن تمام جندر را تحت پوشش قرار می دهد.
- ☐ این پالیسی ها /برنامه ها حاوی ارقام و معلوماتی می باشند که به تفکیک جنسیت می باشد.
- ☐ چارچوب های نظارت و ارزیابی حساس به جندر می باشند.

گزارش سالانه 1390 (2011 – 2013) ریاست اقتصاد و تمویل صحت وزارت صحت عامه. 2012

<http://moph.gov.af/Content/Media/Documents/HEFDAnnualReport1390-English17201395436518553325325.pdf>.

بیک، تونی. استفاده از شاخص های حساس به جندر: جزوه آموزشی برای دولت ها و سایر جناح های ذیدخل. 1999.

http://www.aic.ca/gender/pdf/Commonwealth_GSIs.pdf.

"ارزیابی مستفید شوندهاگان." بانک جهانی.

http://siteresources.worldbank.org/INTPSIA/Resources/490023-1121114603600/beneficiary_assessment.pdf.

"تحلیل وضعیت صحت در افغانستان،" جمهوری اسلامی افغانستان، وزارت صحت عامه، ریاست عمومی پالیسی، پلان و روابط بین المللی، 2013

[http://moph.gov.af/Content/Media/Documents/BenefitIncidenceAnalysis\(BIA\)Report-May2013-English2510201495344747553325325.pdf](http://moph.gov.af/Content/Media/Documents/BenefitIncidenceAnalysis(BIA)Report-May2013-English2510201495344747553325325.pdf).

بی هات، اهلیا اس. "ساختن بودجه از پایین به بالا." سازمان زنان ملل متحد. 2003.

<http://gender-financing.unwomen.org/~media/files/un%20women/grb/resources/building%20budgets%20from%20be low.pdf>.

بیژن، نعمت الله. "شفافیت بودجه در افغانستان: ایجاد یک راهکار برای جلب اعتماد مردم نسبت به حکومت." مشارکت بین المللی بودجه.

<http://internationalbudget.org/wp-content/uploads/OBI-case-study-Afghanistan.pdf>.

بویکس، جیمی. "بررسی ساختار مالی در سطح ولایات: در نظر گرفتن ارتباط مسایل مالی در سطح قریه ها، ولایت و مرکز."

<http://www.urban.org/UploadedPDF/412716-Exploring-Afghanistans-Subnational-Fiscal-Architecture.pdf>.

براینیگام، جوسیف اکیوری. "اگر تو بسازی، آنها خواهد آمدند:"

Brautigam, Josefa Aguirre. "If You Build It, They Will Come: Evidence of the impact of a large expansion of childcare centers over attendance and maternal labor supply." Pontifica Universidad Catolica de Chile, Instituto de Economia. 2011. http://www.economia.puc.cl/docs/tesis_jaguirre.pdf.

بودلیندر، دیبی و روهاندا شارپ. بررسی چگونگی ترتیب بودجه حساس به جندر: دولت شاهی انگلیس: متحدین، 1998.

<http://www.undp.mn/publications/GenderBudgets/Budgets%20CD%20section%205/5b%20how%20to%20do%20a%20gender%20sensitive%20analysis.pdf>.

بودلیندر، دیبی، دای نی ایلسون، گی هیویت و تانی موخا پاتاهی. "بودجه های مربوط به جندر باعث رشد اقتصاد میشود: درک بودجه پاسخگو به جندر." دبیرخانه کشورهای مشترک المنافع. 2002.

<http://openbudgetsblog.org/wp-content/uploads/2011/01/GBMC.pdf>.

بودلیندر، دیبی، مارتا میلیسی و سیلینا روپس. "تسهیل کردن بر اساس شواهد و بودجه سازی پاسخگو به جندر با استفاده از سیستم های نظارت مبتنی بر اجتماع." UNCDF. 4 جنوری 2008.

<http://www.uncdf.org/gfld/docs/CBMS-GRB.pdf>.

"چک لیست برای نهادهای سازی جندر در برنامه های دولت." گروه بانک های انکشافی افریقا. 2009.

<http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Policy->

[Documents/Checklist%20for%20Gender%20Mainstreaming%20in%20Governance%20Programmes%20EN.pdf](#).

کریستو دیولا، جوسیا و انا زوبنينا. "لغات نامه اصطلاحات مرتبط به جندر." انستیتوت مطالعات جندر مدیترانه. 2009.
http://www.medinstgenderstudies.org/wp-content/uploads/Gender-Glossary-updated_final.pdf.

کولو کریمادیس، ریکول. "چارچوب مفهومی برای اجرای قیمت گذاری." پریزنیشن ارائه شده در سیمینار جهانی راجع به تجارت و روش های قیمت گذاری برای برابری جنسیتی در بولیوا، 10-12 سپتامبر 2013.
<http://www.slideshare.net/Gobernabilidad/1-presentacin-raquel-coello-marco-conceptual-eng>

"ارایه نتایج و جندر: ترویج توانمندی های زنان در بودجه سازی پاسخگو به جندر در مالزی." بانک انکشافی آسیا، 2013.
[https://wpqr4.adb.org/LotusQuickr/cop-mfdr/PageLibrary482571AE005630C2.nsf/\\$defaultview/E91D6C90226FF4E748257C030052D711/\\$File/Malaysia%20knowledge%20product-%2010Oct13.pdf?OpenElement](https://wpqr4.adb.org/LotusQuickr/cop-mfdr/PageLibrary482571AE005630C2.nsf/$defaultview/E91D6C90226FF4E748257C030052D711/$File/Malaysia%20knowledge%20product-%2010Oct13.pdf?OpenElement).

دینکلو، تید. "بودجه محلی و روند آن." UNDP افغانستان، گزارش تحقیقاتی در مورد حکومت داری محلی. 2 جولای 2013.
<http://www.af.undp.org/content/dam/afghanistan/docs/Other/StudyPapers/UNDP-AF-24022014-Local%20Budget.pdf>.

"آموزش زندگی را بهبود می بخشد." یونیسکو. 2013.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002231/223115E.pdf>.

ایلیسون، دیانی. "بودجه سازی پاسخگو به جندر چه دست آوردی می تواند داشته باشد؟" پریزنیشن در دانشگاه ایسکس، می 2011.
http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjA&u=http%3A%2F%2Fsamstiga.is%2FD10%2FFiles%2FWhat_can_grb_achieve.ppt&ei=ey4pVOjaDo_Y7Aa4jIHwBQ&usq=AFQjCNGO7Guxz2ciRd81P7kiLsAJDHnNog&sig2=fZRhCepddss1yY8TyGu9bA.

ایلسون، دینی، بودجه سازی برای حقوق زنان: کمیسیون منع هر تبعیض علیه زنان. نیویورک: UNIFEM, 2006.
http://www.unrol.org/files/MonitoringGovernmentBudgetsComplianceCEDAW_eng.pdf

"رهنمودهای سهیل: انکشاف احصایه جندر،" انستیتوت بانک جهانی.
http://siteresources.worldbank.org/EXTGENDERSTATS/Resources/3237335-1291150268507/mod19-3_8_gender-budgeting_poster.pdf.

گل تانگ، جان. "خشونت، صلح و تحقیق صلح." ژورنال تحقیق صلح. 1969
گل تانگ، جان و تید هوپک. "خشونت ساختاری و خشونت مستقیم: یک نوت در عملی ساختن." ژورنال تحقیق صلح. 1971

"برنامه انکشافی تساوی جنسیتی ولایتی: بهبود بخشیدن جندر در حکومت داری محلی و حقوق زنان." ملل متحد زنان و UNCDF.
http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=documents&path=resources/by-theme-issue/local-level-grb/gender-equitable-local-development-local-government-advancing-gender-equality-and-women-s-rights&Itemid=553.

جزوه آموزشی بودجه سازی پاسخگو به جندر، 2012.
http://www.sidint.net/docs/SID_Gender_Training_Manual.pdf.

"بودجه سازی پاسخگو به جندر در کینیا." خلاصه پالیسی. 2012
http://www.sidint.net/docs/GenderResponsiveBudgeting_PolicyBrief.pdf

"رهنمود آموزشی بودجه سازی پاسخگو به جندر"، سازمان پیشرفت بین المللی، 2012.
http://www.sidint.net/docs/SID_Gender_Training_Manual.pdf.

"شاخص های کمی و کیفی حساس به جندر." یونیسکو. سپتامبر 2003.
<http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/BSP/GENDER/PDF/3.%20UNESCO%20Gender%20Lens%20for%20measuring%20performance%20guide%20for%20developing%20gender%20sensitive%20indicators.pdf>

"آجندا پیشرفت بین المللی: ابزار پلان گذاری حساس به جندر و تطبیق آن." محوطه جندر. 2009.
<http://www.focusintl.com/GD124g-%20Gender%20Campus%20Module%203%20-%20Financing%20Gender%20Equality%20Priorities.pdf>

هین، کترین و نومی کاسیریر. "راه های حل کاری برای مراقبت از اطفال." دفتر بین المللی کارگر. 2010.
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_110397.pdf.

"جندر را در آجندا قرار دادن: خشونت مبتنی به جندر، فقر و پیشرفت." اشتراک ایرلاند در کانفرسیوم خشونت مبتنی به جندر.
[http://www.nuigalway.ie/womens_studies/documents/duvvury_keeping_gender_on_the_agenda_\(2009\).pdf](http://www.nuigalway.ie/womens_studies/documents/duvvury_keeping_gender_on_the_agenda_(2009).pdf).

فارمرریال پویول. پینالوژی قدرت: صحت، حقوق بشر و مبارزه جدید در برابر فقر. لاس آنجلس، کلو فورنیا: رسانه دانشگاه کلو فورنیا، 2005.
"تساوی جندر کلیدی برای به دست آوردن اهداف انکشافی هزار ساله." گروه بانک جهانی.
<http://www.worldbank.org/mdgs/gender.html>.

دولت جمهوری اسلامی افغانستان. "پلان کاری ملی برای زنان افغانستان." 2008.
<http://mowa.gov.af/en/page/6686>

دولت جمهوری اسلامی افغانستان. "نهادینه سازی جندر در افغانستان." 2003.
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/APCITY/UNPAN015879.pdf>.

گروس، جوسیلین و باربارا سویرسکی. "زمان استفاده سروی ها و تساوی جندر." مرکز ADVA. 2002.
<http://adva.org/UPLOADED/Time%20Use%20Surveys%20and%20Gender%20Equality.pdf>.

گامبیل، دیوید. "تاثیر عدم تساوی جندر بالای رشد اقتصاد." 2004.
http://david-guembel.de/uploads/media/Ausarbeitung_Seminar_Wirtschaftsgeschichte_Gender_Inequality.pdf.

هولویت، نتالی. "بودجه سازی جندر: رویکرد جدید برای اجرای مساعدت ها." کمیته اروپایی. محل حمایت از جندر. 2006.
http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.gender-budgets.org%2Findex.php%3Foption%3Dcom_joomdoc%26task%3Ddocument.download%26path%3Dsuggested-readings%2Fgender-budgeting-its-usefulness-in-programme-based-approaches-to-aid%26Itemid%3D587&ei=kAiHVI3eNMHluASK_4H4DQ&usg=AFQjCNGzgtabyvud8zxXM_6bciLow8jk6A&sig2=kioQkMfv5dBvTOgZh-LPVQ&bvm=bv.81449611,d.c2E.

هودسن، ویلیری. "واژه جنس برای جهانیان به چه معنا است؟" پالیسی خارجی. 24 اپریل 2012.
<http://foreignpolicy.com/2012/04/24/what-sex-means-for-world-peace/>.

هودسن، ویلیری، بونی بالیف-سپانویل، مری کارپوریلی و چد ایمیت. جنسیت و صلح جهانی. ایالات متحده امریکا: مطبوعات دانشگاه کلمبیا، 2012.

"گزارش پیشرفت بشری 2014: تداوم پیشرفت بشری باعث کاهش آسیب پذیری می گردد." برنامه های انکشافی سازمان ملل متحد. 2014.
<http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf>.

بودجه سال 2012-13 هندوستان:

"Indian Budget 2012-13: A mixed bag for women." UN Women. 2012.
<http://www.unwomensouthasia.org/2012/union-budget-2012-13-a-mixed-bag-for-women/#sthash.JP0ujJKq.dpuf>.

کاندیوتی. "سیاست های جنس و بازسازی در افغانستان." انستیتوت تحقیقاتی ملل متحد برای پیشرفت اجتماع، مقاله 4. 2005.
<http://www.unriscd.org/publications/opgp4>.

کیم، کریستین و وز زینگ. "اقتصاد های صحی و مالی در افغانستان." کمک های مالی ایالات متحده امریکا و پروژه پالیسی صحت، سند پالیسی. 2014.
http://www.healthpolicyproject.com/pubs/378_AfghanHealthEconandFinanceBriefFINAL.pdf.

مقاله لارسون، انا. "الزاما نهادینه باید ساخت: ترویج تساوی جنس در افغانستان." واحد تحقیق و ارزیابی افغانستان، مقاله مسلسل. نومبر 2008.
<http://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/AREU%20Mandate%20to%20gender%20mainstream.pdf>.

"بودجه سازی حساس به جنس: چک لیست برای برنامه های مبتنی به کمک ها." دفتر همکاری های رشد اتریش. 2009.
http://www.entwicklung.at/uploads/media/CHECKLIST_12032009_barriere_02.pdf

موتی، آیات ابدیل. "ظرفیت سازی برای پلان گذاری حساس به جنس و بودجه سازی در مصر: برای بهبود عرضه خدمات عامه." پریزنیشن در UNPSA، بحرین. 24-27 جون 2013.
<http://workspace.unpan.org/sites/internet/documents/UNPAN90436.pdf>.

موسر، انالیس. جنس و شاخصه ها: نگاه کلی. دولت شاهی انگلیس: bridge، 2007.
<http://www.bridge.ids.ac.uk/sites/bridge.ids.ac.uk/files/reports/IndicatorsORfinal.pdf>.

"برنامه ملی رشد و انکشافی منطقوی ارزیابی مستفید شوندها: ترکیب ساحه کاری." کمپنی ساموال مشوره دهی. 2013.
[http://samuelhall.org/REPORTS/National%20Area%20Based%20Development%20Programme%20\(NABDP\)%20Assessment.pdf](http://samuelhall.org/REPORTS/National%20Area%20Based%20Development%20Programme%20(NABDP)%20Assessment.pdf).

کمیسون برابری جنسیتی. رهنمود برای بودجه سازی پاسخگو به جنس در کینیا. چاپ اول. نایروبی. 2014.
<http://www.ngeckkenya.org/Downloads/NGEC-GRB-Guidelines-for-National-Govt-in-Kenya.pdf>.

نیجوان، دیا و لایان کوتس. "زندگی کردن در خشونت: گزارش ملی از برخورد های نا درست فامیلی در افغانستان." حقوق جهانی. مارچ 2008.
http://www.globalrights.org/sites/default/files/docs/final_DVR_JUNE_16.pdf

ازوناس، مارگاریتا. "شاخص های بهبود بخشیدن ظرفیت بودجه سازی پاسخگو به جندر: میتادولوژی برای ارزیابی و نظارت در نهادهای سازی همگانی ظرفیت بودجه سازی پاسخگو به جندر." فیروزی 2011.

http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&task=document.download&path=resources/by-type/guidance-sheets/the-grb-capacity-index&Itemid=381.

Panda, Gyana Ranjan. "Information Kit on the National Budget of Afghanistan." *Centre for Budget Governance Accountability*. 2011.

http://www.cbgaindia.org/files/primers_manuals/Information%20Kit%20on%20the%20National%20Budget%20of%20Afghanistan.pdf

کیون، شیللا. "مطرح کردن: بودجه سازی پاسخگو به جندر چگونه صورت می گیرد." آموزش آموزگاران درباره بودجه سازی پاسخگو به جندر، توسط ملل متحد زنان تمویل گردیده بود؛ ماسکو 18-22 جون 2012.

کیون، موریتس، داکتر چاک تیسون و مری هوپر. "کتاب راهنما برای عملی سازی." سترس بورگ: شورای اروپا، 2009.
[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/CDEG\(2008\)15_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/CDEG(2008)15_en.pdf).

راد، موریتس، داکتر چاک تیسون و مری هوپر. "ترتیب بودجه بهتر: ارزیابی موثریت بودجه در سکتور معارف و صحت." موسسه برابری برای صلح و دیموکراسی. 2014.

سالمن، لورینس. "ارزیابی موثریت بودجه." بانک جهانی. 2002.

<http://siteresources.worldbank.org/INTRANETSOCIALDEVELOPMENT/873467-1111741676294/20502175/sdp10.pdf>.

سنگر، داکتر کریستین. "نیاز های نهادهای سازی برای بودجه سازی حساس به جندر." GTZ. 2009.

<http://www.oecd.org/dac/gender-development/45743870.pdf>.

سکمیدیر، کاترین. "جزوه آموزشی برای بودجه سازی حساس به جندر." GTZ. 2006.

<https://www.ndi.org/files/Manual%20for%20Training%20on%20Gender%20Responsive%20Budgeting.pdf>.

شارپ، روهندا و ری بوم هیل. تحقیق از یک قضیه بودجه سازی پاسخگو به جندر در آسترالیا. دولت شاهی انگلیس، 2013.
http://apo.org.au/files/Resource/grb_sharpbroomhill_australia_updf_final_copy_copy.pdf

شارپ، ری هند. بودجه سازی برای تساوی: ابتکاراتی بودجه جندر در چارچوب برای اصلاح بودجه. روزنامه نیورک. 2003.
<http://www.unwomen.org/~media/headquarters/media/publications/unifem/budgetingforequity1sthalf.pdf>

-
- i شایلا کوین، بودجه سازی جندر، 2009.
- ii مارگاریتا اوزوناس، "شاخص ظرفیت بودجه سازی پاسخگو به جندر: روشی برای ارزیابی و نظارت بودجه سازی پاسخگو به جندر در نهادهای دولتی"، فبروری 2011، http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&task=document.download&path=resources/by-type/guidance-sheets/the-grb-capacity-index&Itemid=381.
- iii همان منبع.
- iv آهالیا، اس. بهات، "بودجه سازی از پایین"، UNIFEM، 2003، <http://gender-financing.unwomen.org/~media/files/un%20women/grb/resources/building%20budgets%20from%20be-low.pdf>.
- v ناتالی هولویت، "بودجه سازی جندر"، 2006.
- vi همان.
- vii جامی بویکس، "بررسی ساختار مالی محلی افغانستان: ملاحظه روابط مالی میان قریه جات، ولسوالی ها، ولایات و مرکز"، انستیتوت شهری در مورد انکشاف بین المللی و حکومت داری، IDG، خلاصه پالیسی، 2012، <http://www.urban.org/UploadedPDF/412716-Exploring-Afghanistans-Subnational-Fiscal-Architecture.pdf>.
- viii "معیارها برای ارزیابی نیازمندی های هماهنگ شده میان چند نهاد"، http://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/Gender_Standards%20for%20gender%20sensitive%20needs%20assessments.pdf.
- ix برنامه انکشافی محل عادلانه: حکومتداری محلی و پیشرفت در بخش جندر و حقوق زنان "برنامه زنان ملل متحد و UNCDF، http://www.gender-budgets.org/index.php?option=com_joomdoc&view=documents&path=resources/by-theme-issue/local-level-grb/gender-equitable-local-development-local-government-advancing-gender-equality-and-women-s-rights&Itemid=553.
- x دیبی بدلیندر، مارتا میلیزی و سیلیا ریز، "تسهیل بودجه سازی مبتنی بر اطلاعات و پاسخگو به جندر از طریق CBMS: درس های از پروژه های آزمایشی"، UNCDF، 4 جنوری، 2008، <http://www.uncdf.org/gfld/docs/CBMS-GRB.pdf>.
- xi میخایل شورکین، "حکومت محلی در افغانستان" گزارش از RAND، 2011، http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2011/RAND_OP318.pdf.